

Národný projekt:
„Rozvoj stredného odborného vzdelávania“

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy

Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú

Kód ITMS projektu: 26110130548,

Cieľ: Konvergencia

Čo sme kvantitatívne nemerali: prípadové štúdie o spolupráci stredných odborných škôl s firmami

Štátny inštitút odborného vzdelávania je priamo riadenou organizáciou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Poslaním Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV) je odborné a metodické riadenie stredných odborných škôl, tvorba vzdelávacích projektov, zabezpečenie odborného-pedagogického a vzdelávacích činností pri riešení otázok stredného odborného vzdelávania. Organizácia plní funkciu sekretariátu Rady vlády pre odborné vzdelávanie a prípravu.

Spracoval riešiteľský tím pod vedením: PhDr. Mária Hrabinská, PhD.
vedúca aktivity 1.1.4

Riešiteľský tím: Kristína Petříková
Martina Duffeková
Gustáv Holzhauser

Recenzenti: Mgr. Katarína Čavojská, PhD.
PhDr. Libor Lubelec, CSc

Bratislava 2015

ABSTRAKT

Predkladaná štúdia skúma otázky súladu ponuky a dopytu na trhu práce a spolupráce stredných odborných škôl a firiem metódou prípadových štúdií. Do výskumu bolo zaradených 5 stredných odborných škôl a štyri firmy. Poznatky za jednotlivé subjekty sú zosumarizované v štandardizovanej forme, pričom si všímajú aj aspekt duálneho vzdelávania, ktoré sa do slovenského stredného odborného vzdelávania zaviedlo iba prednedávnom. Vo väčšine vybratých škôl sa potvrdil problém nízkeho záujmu o vzdelanie v technických a prírodovedných odboroch. V prípade firiem sa ukázalo, že špecializácia a veľkosť firmy (z pohľadu počtu zamestnancov) majú rozhodujúci vplyv na úspešné fungovanie duálneho vzdelávania. Zatiaľ čo v prípade menšej firmy, ktorá je úzko vyprofilovaná, nemusí tento systém v súčasne navrhovanej podobe uspieť, u väčšej firmy s prípadnou históriou strategického plánovania v minulosti je vízia duálneho vzdelávania realistickejšia.

ZOZNAM SKRATIEK

DPH – daň z pridanej hodnoty

DPŠ – doplňujúce pedagogické štúdium

INEKO - Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy

IT – informačné technológie

MRK – marginalizovaná rómska komunita

RSOV – Rozvoj stredného odborného vzdelávania

SAIA - Slovenská akademická informačná agentúra

SNOPK - Slovensko-nemecká obchodná a priemyselná komora

SOŠ – stredná odborná škola

SR – Slovenská republika

SŠ – stredná škola

SZČO – samostatne zárobkovo činná osoba

SZP – sociálne znevýhodnené prostredie

UIPŠ – Ústav informácií a prognóz školstva

VŠ – vysoká škola

VÚC – vyšší územný celok

ZŠ – základná škola

OBSAH

Abstrakt	3
Zoznam skratiek	4
Obsah.....	5
Zoznam boxov	7
Úvod	8
1 Metodológia	9
1.1 Metodologický rámec vytvárania prípadových štúdií.....	9
1.2 Prípadové štúdie v oblasti odborného vzdelávania a prípravy a duálneho vzdelávania	10
1.3 Prípadové štúdie v podmienkach Slovenska	11
1.4 Výber stredných odborných škôl	11
1.5 Výber firiem.....	12
1.6 Postup práce.....	12
2 Prípadové štúdie stredných odborných škôl	14
2.1 Škola 1	15
2.1.1 Vzdelávanie na SOŠ	15
2.1.2 Spolupráca so zamestnávateľmi.....	19
2.1.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce.....	19
2.1.4 Duálne vzdelávanie	20
2.1.5 Záver	20
2.2 Škola 2	22
2.2.1 Vzdelávanie na SOŠ	22
2.2.2 Spolupráca so zamestnávateľmi.....	25
2.2.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce.....	26
2.2.4 Duálne vzdelávanie	26
2.2.5 Záver	27
2.3 Škola 3	28
2.3.1 Vzdelávanie na SOŠ	28
2.3.2 Spolupráca so zamestnávateľmi.....	30
2.3.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce.....	31
2.3.4 Duálne vzdelávanie	31
2.3.5 Záver	31
2.4 Škola 4	33
2.4.1 Vzdelávanie na SOŠ	33
2.4.2 Spolupráca so zamestnávateľmi.....	36
2.4.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce.....	37
2.4.4 Duálne vzdelávanie	37
2.4.5 Záver	37

2.5	Škola 5	39
2.5.1	Vzdelávanie na SOŠ	39
2.5.2	Spolupráca so zamestnávateľmi.....	43
2.5.3	Uplatnenie absolventov na trhu práce.....	44
2.5.4	Duálne vzdelávanie	44
2.5.5	Záver	45
3	Prípadové štúdie firiem	47
3.1	Firma 1	48
3.1.1	Činnosť firmy	48
3.1.2	Spolupráca so strednými odbornými školami.....	48
3.1.3	Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl	49
3.1.4	Duálne vzdelávanie vo firme.....	50
3.1.5	Záver	51
3.2	Firma 2	52
3.2.1	Činnosť firmy	52
3.2.2	Spolupráca so strednými odbornými školami.....	53
3.2.3	Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl	53
3.2.4	Duálne vzdelávanie vo firme.....	54
3.2.5	Záver	54
3.3	Firma 3	55
3.3.1	Činnosť firmy	55
3.3.2	Spolupráca so strednými odbornými školami.....	55
3.3.3	Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl	56
3.3.4	Duálne vzdelávanie vo firme.....	57
3.3.5	Záver	58
3.4	Firma 4	59
3.4.1	Činnosť firmy	59
3.4.2	Spolupráca so strednými odbornými školami.....	59
3.4.3	Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl	60
3.4.4	Duálne vzdelávanie vo firme.....	61
3.4.5	Záver	61
	Zhrnutie a odporúčania	62
	<i>Systém duálneho vzdelávania.....</i>	64
	<i>Odporúčania</i>	65
	Zoznam použitej literatúry	68
	Príloha A – šablóna pre informačné listy stredných odborných škôl	70
	Príloha B – šablóna pre informačné listy firiem	71

ZOZNAM BOXOV

Box 1: Charakteristika Školy 1	15
Box 2: Charakteristika Školy 2	22
Box 3: Charakteristika Školy 3	28
Box 4: Charakteristika Školy 4	33
Box 5: Charakteristika Školy 5	39
Box 6: Charakteristika Firmy 1	48
Box 7: Charakteristika Firmy 2	52
Box 8: Charakteristika Firmy 3	55
Box 9: Charakteristika Firmy 4	59

Úvod

V súlade s celkovým zameraním projektu „Rozvoj stredného odborného vzdelávania“ sa predložený dokument zaoberá problematikou stredného odborného školstva v súvislosti s potrebami trhu práce. Potreba poskytovania kvalitného odborného vzdelania, po ktorom je na slovenskom trhu dopyt, bola síce identifikovaná a silne deklarovaná najmä zo strany zamestnávateľov už dlhšie obdobie, ale problém zostával dlhodobo neriešený, bez zavádzania potrebných systémových zmien.

V rámci riešenia projektu slúži tento dokument ako doplňujúci materiál, ktorý by mal v kombinácii s poznatkami získanými prostredníctvom analýzy kvantitatívnych dát a dát získaných zo sociologických prieskumov prispieť k hlbšiemu a komplexnejšiemu pochopeniu nesúladu medzi ponukou a dopytom na trhu práce. Použitím metódy prípadových štúdií sme sa snažili nazrieť dovnútra inštitúcií, ktoré sú hlavnými aktérmi v procese saturovania potrieb trhu práce, za ktorých sme v tomto kontexte na strane ponuky považovali stredné odborné školy a na strane dopytu firmy. Zaujímalo nás, akým spôsobom sa firmy zapájajú do vzdelávacieho procesu žiakov stredných odborných škôl a aké bariéry ešte stále existujú v tomto procese na oboch stranách.

Štúdia je výsledkom analýzy informácií, ktoré boli nadobudnuté v kombinácii vlastného výskumu od stola (desk research) a analýzy poznatkov a postojov reprezentantov stredných odborných škôl a zamestnávateľov získaných priamo na mieste formou návštev vybraných subjektov. Táto metóda nám umožnila pozorovať procesy a faktory, ktoré majú rozhodujúci vplyv na realizáciu vyváženého a efektívneho systému odborného vzdelávania.

Každému skúmanému subjektu je venovaná jedna kapitola, ktorá je spracovaná v rovnakej obsahovej štruktúre. V jednej zo sekcií sa u všetkých subjektov osobitne zaoberáme aj problematikou rozbiehajúceho sa duálneho vzdelávania. Na základe získaných informácií sú v závere dokumentu navrhnuté odporúčania pre tvorbu politík a legislatívneho rámca v danej oblasti do budúcnosti.

Pridaná hodnota tejto štúdie tkvie v jej jednoznačnej prepojenosti so skutočnými reáliami fungovania vzdelávania na stredných odborných školách a participácie firiem v tomto procese. Umožňuje porovnať názory týchto dvoch subjektov na spoločný cieľ – adekvátnu prípravu odborníkov so stredným odborným vzdelaním pre potreby trhu práce.

1 METODOLÓGIA

Vytváranie prípadových štúdií predstavuje výskumnú metódu, ktorá je často používanou v širokom spektre prípadov – jej uplatnenie môže priniesť poznatky o individuálnom, organizačnom, sociálnom, či politickom rozmere problematiky. Metóda prípadových štúdií je najčastejšie uplatňovaná v oblasti psychológie, sociológie, politických vied, antropológie, poskytovania starostlivosti, komunitného plánovania a v neposlednom rade v oblasti vzdelávania. V tejto úvodnej kapitole je preto pozornosť venovaná priblíženiu konceptu prípadových štúdií spolu s popisom ich tvorby, pričom v záverečných častiach kapitoly je popísaná metodológia špecificky v kontexte vytváraných prípadových štúdií.

1.1 Metodologický rámec vytvárania prípadových štúdií

Hlavným cieľom vytvorenia prípadovej štúdie je obsiahnutie a pochopenie komplexných procesov a poznatkov, ktoré sú k dispozícii o danom subjekte. Vybraný subjekt by mal reprezentovať istú skupinu charakterizovanú pomocou rôznych znakov. Vypracovanie prípadovej štúdie tak umožňuje holistický náhľad na fungovanie tejto skupiny subjektov, pričom si zachováva individualitu.

Prípadové štúdie možno klasifikovať na základe rôznych charakteristík – predovšetkým sa rozlišujú kvantitatívne a kvalitatívne prípadové štúdie. Zatiaľ čo pri kvantitatívnych štúdiách spočíva pridaná hodnota v numerických odhadoch, výpočtoch, na základe ktorých sú vyvodzované závery, v prípade kvalitatívnych prípadových štúdií je jadrom analýzy zosumarizovanie kľúčových poznatkov slovne, s prípadným uvedením štatistík.¹

Okrem toho je možné v závislosti od potrieb výskumu a výskumnej oblasti rozlišovať medzi prieskumnými, deskriptívnymi a vysvetľujúcimi prípadovými štúdiami.

Prieskumné prípadové štúdie sú najčastejšie vytvárané v prostredí podnikania, kde môžu slúžiť najmä ako prekursor pre ďalší výskum. Úlohou týchto štúdií je zadefinovať rámcové otázky a hypotézy, na základe ktorých budú vedené budúce aktivity. Tento typ štúdií zohráva dôležitú vysvetľujúcu úlohu pri analýze situácií, ktoré nemajú jasný výsledok.²

Ďalšou skupinou sú vysvetľujúce prípadové štúdie. Úlohou týchto štúdií je predovšetkým objasňovať priebeh fungovania daného subjektu alebo prebiehajúcich relevantných procesov. Tento typ štúdií je prínosným v prípade, keď je potrebné zodpovedať a vysvetliť rôzne príčinné súvislosti medzi stratégiami, prípadne procesmi, pričom tieto sú príliš komplexnými pre prieskum a experimenty.³

Poslednou skupinou sú deskriptívne štúdie, ktoré prinášajú informácie o systéme, organizácii, prípadne popisujú fungovanie istého fenoménu, či intervencie v kontexte ich reálneho výskytu.⁴

Predkladané štúdie sú deskriptívno-vysvetľujúceho charakteru. Vychádzajú z podrobného popisu špecifických charakteristík a podmienok fungovania dvoch skupín subjektov (stredné odborné školy a firmy) – vysvetľujú, akým spôsobom prebieha spolupráca medzi nimi, pričom sa snažia aj o identifikáciu bariér brániacich užšej

¹ Yin, R. K., 2014

² Lotzkar, M. – Bottorff, J. L., 2001

³ Joia, L. A., 2002

⁴ Gerring, J., 2004

spolupráci pri dosahovaní spoločného cieľa, ktorým je príprava stredoškolsky vzdelaných absolventov s vedomosťami, schopnosťami a zručnosťami naplňajúcimi požiadavky trhu práce.

Cieľom je vytvoriť informatívny prehľad nielen o konkrétnom subjekte, ale pri vhodnom (reprezentatívnom) výbere jednotlivých subjektov poskytnúť komplexný náhľad na problematiku danej oblasti. Výpovedná hodnota takéhoto súboru prípadových štúdií je potom vysoko závislá od správnej voľby každého zo subjektov – tieto by mali byť vyberané na základe spĺňania vopred definovaných kritérií, pričom každý zo subjektov by mal byť zastúpením kritérií jedinečný.

V procese vytvárania prípadovej štúdie je viacero krokov, ktoré môžu v závislosti od požadovanej analýzy pozostávať z menej, prípadne viac časovo náročných etáp⁵:

1. Návrh a tvorba protokolu prípadovej štúdie
 - a. Determinácia údajov, ktoré bude protokol obsahovať
 - b. Tvorba protokolu a jeho verifikácia
2. Tvorba prípadových štúdií
 - a. Inicializačný prieskum a zisťovanie potenciálnych dostupných údajov pre vytvorenie úplného obrazu o vybranom subjekte
 - b. Príprava kvalitatívneho zisťovania v teréne
 - c. Realizácia kvalitatívneho zisťovania
 - i. Formou rozhovorov
 - ii. Formou distribúcie dotazníkov
3. Analýza nadobudnutých informácií, syntéza.

1.2 Prípadové štúdie v oblasti odborného vzdelávania a prípravy a duálneho vzdelávania

Na úrovni vzdelávania sú vo svete prípadové štúdie často používaným nástrojom slúžiacim na identifikáciu príkladov dobrej praxe, či poukázanie na kladné, či naopak záporné aspekty v systéme školstva. V kontexte poskytovania odborného vzdelávania a prípravy patria na európskej úrovni k popredným výskumným inštitúciám v tejto oblasti predovšetkým Medzinárodné stredisko pre technické a odborné vzdelávanie a prípravu⁶ spolu so Strediskom pre rozvoj odborného vzdelávania a prípravy (Cedefop)⁷ a v neposlednom rade Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD)⁸.

V rámci analýzy systémov odborného vzdelávania a prípravy a posudzovania jeho atraktívnosti boli pre konkrétne členské krajiny EÚ vypracované Cedefopom prípadové štúdie⁹, ktoré mali priniesť lepšie porozumenie v oblasti školsko-politických opatrení s dôrazom na socio-ekonomické podmienky konkrétneho štátu. Pre prípadové štúdie

⁵ Podľa Tellis, W., 1997, Yin, R. K., 2014

⁶ International Centre for Technical and Vocational Education and Training

⁷ European Centre for the Development of Vocational Education and Training

⁸ Organisation for Economic Co-operation and Development

⁹ Cedefop, 2014

boli vybrané tieto štáty: Nemecko, Fínsko, Írsko, Česká republika, Dánsko a Španielsko. Štúdie poukázali na rozdiely v politických iniciatívach, špecifikáciách, ako aj miere koordinácie medzi zúčastnenými stranami na úrovni rôznych krajín. Zistilo sa, že predovšetkým Nemecko a Fínsko patria ku krajinám s efektívnym a motivujúcim systémom odborného vzdelávania a prípravy s hlbokou tradíciou. Pri ostatných krajinách bolo vyvedených niekoľko záverov s cieľom prispieť k zdokonaleniu existujúceho systému, či vytvárania nových iniciatív, ktoré by zabezpečili kvalitné fungovanie odborného vzdelávania v týchto krajinách s možnosťami úspešného uplatnenia absolventov. V prípade Nemecka boli analyzované dve aktivity, ktoré majú pomôcť ďalej zdokonaľovať duálny systém. Prvou z nich je iniciatíva na podporu zapájania žiakov s horšími študijnými výsledkami, zatiaľ čo druhá je zameraná na zvýšenie atraktívnosti duálneho systému pre najšikovnejších žiakov. Štúdia so zameraním na Fínsko poukazuje na zvyšovanie atraktívnosti odborného vzdelávania a prípravy prostredníctvom spolupráce vlády, regionálnych aktérov a sociálnych partnerov.

Iba málo prípadových štúdií sa explicitne venovalo problematike spolupráce stredných odborných škôl so zamestnávateľskou sférou. V krajinách, kde je v súčasnosti aspoň parciálne implementovaný systém duálneho odborného vzdelávania a prípravy, boli vytvorené prípadové štúdie, ktoré približujú konkrétne túto oblasť. Príkladom je štúdia popisujúca fungovanie systému a zavádzanie nových prvkov v podmienkach odborného vzdelávania v Španielsku¹⁰, v ktorej autori poukazujú na možnosti rozvoja tohto systému najmä prostredníctvom budovania podporných mechanizmov, ktoré už úspešne fungujú v Nemecku. Duálny systém Nemecka je analyzovaný o.i. v materiáli¹¹, ktorý pomocou prípadových štúdií identifikuje aktuálne výzvy a problémy vyskytujúce sa v duálnom systéme z pohľadu jednotlivých zúčastnených strán. Jedným zo záverov bolo, že v závislosti od konkrétneho zamestnávateľa a druhu výcviku je zo strany žiakov tento považovaný za viac, prípadne menej relevantný vo vzťahu k teoretickej príprave. Okrem toho bola vyzdvihnutá rola supervízora, ktorý pôsobí počas praktickej časti výučby a je priamo zodpovedný za rozsah, realizáciu a kvalitu poskytnutého výcviku.

1.3 Prípadové štúdie v podmienkach Slovenska

Predkladaný materiál je v kontexte slovenského odborného školstva inovatívnym svojím zameraním na interakciu medzi systémom odborného vzdelávania a zamestnávateľskou sférou. Taktiež zvolená metóda výskumu je v tomto smere aplikovaná prvýkrát. Do prípadových štúdií bolo celkovo vybraných 9 subjektov, s rovnomerným zastúpením stredných odborných škôl a zamestnávateľov. Kľúčom pri výbere bola selekcia subjektov tak, aby boli jednotlivé subjekty charakteristické z pohľadu viacerých kritérií.

1.4 Výber stredných odborných škôl

Celkovo na Slovensku pôsobí veľké množstvo stredných odborných škôl, s rôznym zameraním (v školskom roku 2014/15 348 škôl¹²). Zo všetkých škôl bolo potrebné vybrať niekoľko tak, aby tento výber v čo najväčšej možnej miere reprezentoval realitu poskytovania stredného odborného vzdelávania v slovenských podmienkach s ohľadom na cieľové skupiny odborov vzdelávania, ktoré boli vytýčené pre projekt. Pri výbere stredných odborných škôl do prípadových štúdií boli zbrané do úvahy tieto kritériá:

- Socio-ekonomické charakteristiky regiónu, v ktorom sa škola nachádza

¹⁰ ICF International, 2012

¹¹ Riley, R. W. – McGuire, C. K. – Conaty, J. C. – Dorfman, C. H., 1999

¹² Ústav informácií a prognóz školstva

- Veľkosť školy
- Špecializácia školy – zameranie na cieľovú skupinu odborov vzdelávania v projekte
- História školy – konkrétne aspekty ovplyvňujúce vývoj (napr. zlúčenie škôl, zavedenie úplne nových odborov vzdelávania)
- Orientácia na špecifické skupiny obyvateľstva
- Spolupráca so zamestnávateľskou sférou – organizácia praktickej časti vzdelávacieho programu, naviazanosť na konkrétneho zamestnávateľa, prvky duálneho vzdelávania
- Zriaďovateľ školy.

Na základe týchto kritérií bol uskutočnený prvotný výber stredných odborných škôl. V tomto štádiu bolo vytipovaných niekoľkonásobne viac škôl, než bolo nakoniec zbraných do úvahy. V druhom štádiu sa výber zúžil na 5 stredných odborných škôl, z ktorých každá reprezentuje špecifickú cieľovú skupinu škôl.

1.5 Výber firiem

Firmy spolupracujú so strednými odbornými školami v rozdielnom rozsahu. Z hľadiska prípadného zavádzania nových opatrení týkajúcich sa duálneho vzdelávania boli pre nás kľúčové firmy, ktoré už so strednými odbornými školami úspešne spolupracujú, ale s cieľom poznať bariéry, ktoré bránia užšej spolupráci firiem so školami, nás zaujímali aj tie zamestnávateľské subjekty, ktoré sú do spolupráce so školami zatiaľ zapojené iba v obmedzenom rozsahu.

Pri výbere firiem boli zohľadnené nasledovné kritériá:

- Socio-ekonomické charakteristiky regiónu v ktorom firma podniká
- Veľkosť firmy
- Zameranie podnikateľskej činnosti firmy – zameranie na cieľovú skupinu odborov vzdelávania v rámci projektu
- Pozadie firmy – zahraničná/domáca majetková účasť, historický vývoj v podnikaní
- Spolupráca s konkrétnymi strednými odbornými školami, prípadne nadviazanie kontaktov pre umožnenie zapojenia sa do duálneho systému vzdelávania.

Na základe týchto kritérií bol uskutočnený prvotný výber firiem, do ktorého bolo zaradených viac ako 10 subjektov. Z týchto boli po ďalšom prehodnotení do záverečného výberu zaradené štyri subjekty.

1.6 Postup práce

Pri príprave podkladov a vypracovaní prípadových štúdií bol postup práce nasledovný:

1. Pred-výber subjektov – o niečo širší počet škôl a firiem identifikovaných na základe vyššie uvedených kritérií

2. Identifikácia relevantných položiek a vytvorenie štandardizovaných informačných listov. Tieto boli spracované z verejne dostupných informácií o daných subjektoch, v kombinácii s charakteristikami externého prostredia, v ktorom pôsobia, vrátane základných štatistických údajov.
3. Finálny výber škôl a firiem po analýze informačných listov
4. Realizácia rozhovorov v školách a firmách – uskutočnenie série osobných rozhovorov s kľúčovými reprezentantmi každého subjektu. Rozhovory prebiehali bilaterálne s využitím semi-štruktúrovaných dotazníkov/protokolov. Medzi účastníkov rozhovorov na stredných odborných školách patrili riaditelia a vybraní učitelia a majstri odborného výcviku, s doplnkovými informáciami poskytnutými ostatnými zamestnancami školy. Pri návšteve firmy bol rozhovor realizovaný zväčša s manažérom ľudských zdrojov, zástupcom z oblasti výrobného procesu a zamestnancami (vyučení absolventi stredných odborných škôl) podieľajúcimi sa priamo na výrobnom procese.
5. Vypracovanie prípadovej štúdie pre každý subjekt – analytické spracovanie informácií získaných počas rozhovorov a na základe prieskumu dostupných materiálov o danom subjekte.

2 PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL

V nasledujúcom texte sú uvedené prípadové štúdie piatich stredných odborných škôl. Školy boli zoradené podľa abecedného poradia na základe sídla, pričom sú označované ako Škola 1 – Škola 5.

Štruktúra štúdií stredných odborných škôl je nasledovná:

- Vzdelávanie na SOŠ: Popis fungovania školy a poskytovaného vzdelávania (odbory vzdelávania). Identifikácia problémov, silných a slabých stránok fungovania školy (z pohľadu reprezentantov školy). Vízia o rozvoji školy v budúcnosti.
- Spolupráca so zamestnávateľmi: popis iniciatív školy smerom k zamestnávateľom, analýza spolupráce s konkrétnymi zamestnávateľmi.
- Uplatnenie absolventov na trhu práce: štatistiky o uplatnení absolventov školy podľa sektorov, miera zamestnanosti.
- Duálne vzdelávanie: priblíženie fungovania praktického vyučovania na škole v súčasnosti a jeho porovnanie s plánovanými zmenami po implementácii zákona č. 61/2015 ktorý upravuje fungovanie systému duálneho vzdelávania s prípadnými názormi reprezentantov na tento systém a jeho zavádzanie.
- Záver: analytické zhrnutie získaných informácií, porovnanie s ostatnými subjektmi.

2.1 Škola 1

Box 1: Charakteristika Školy 1

Geografia	- Malé sídlo - Západné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti¹³ - Dynamicky sa rozvíjajúci región¹⁴
Odbory, v ktorých škola poskytuje vzdelávanie	- Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba, Textil a odevníctvo, Spracúvanie dreva, Doprava, pošty a telekomunikácie, Hotelová akadémia, Ekonomika a organizácia, obchod a služby - Cieľové odbory projektu: (24) Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II, (29) Potravinárstvo, (33) Spracúvanie dreva
Stupeň vzdelania/dĺžka štúdia	- Poskytovanie vzdelávania na všetkých troch úrovniach – nižšie odborné vzdelanie, stredné odborné vzdelanie a úplné stredné odborné vzdelanie
Iné	- V rámci prípadových štúdií patrí táto škola medzi veľké stredné odborné školy. - Ocenenie "Najlepšia škola roka" - Podnikateľská činnosť - Spojená škola, široký záber študijných/učebných odborov

2.1.1 Vzdelávanie na SOŠ

V odbore Stolár škola poskytuje vzdelávanie ukončené získaním výučného listu s možnosťou pokračovania v nadstavbovom štúdiu (ako jedna z mála na Slovensku). Získaním výučného listu je ukončené aj trojročné štúdium v odboroch Potravinárstva a Strojárstva a ostatnej kovospracúvacej výroby.

Determinujúcim faktorom pri uskutočňovaní výučby počas posledných rokov je prijímanie takmer všetkých uchádzačov o štúdium, vrátane takých žiakov, ktorí neboli v minulosti prijímaní na školu. Ide napr. o takých žiakov, ktorí mali v minulosti problémy so správaním, užívaním zakázaných látok, či žiakov, ktorí dosahovali nedostatočné študijné výsledky, prípadne opakovali ročník, či nedokončili štúdium na základnej škole.

V porovnaní s minulosťou je pripravenosť žiakov prichádzajúcich na SŠ viac vyrovnaná, s malými rozdielmi vo vedomostiach – podľa reprezentantov školy to svedčí o väčšej rovnováhe v kvalite poskytovaného vzdelávania na základných školách. V kombinácii s celkovým znížením záujmu o štúdium na stredných odborných školách je takto škola

¹³ Porovnanie s priemernou mierou nezamestnanosti na Slovensku – júl 2015

¹⁴ Viď Hajko, J. – Klátik, P. – Tunega, M., 2010

tlačená do prijímania predovšetkým žiakov s horším prospechom, zatiaľ čo v minulosti bola škála predošlého prospechu u žiakov širšia.

Daný vývoj je tiež možné zdôvodniť zmenami v demografii a poklesom záujmu o získanie stredného odborného vzdelania v porovnaní so záujmom o štúdium na strednej škole všeobecného zamerania s možnosťou pokračovania v štúdiu na vysokej škole. Tento trend sa prejavil v škole prostredníctvom zvýšeného záujmu o štúdium na vysokej škole po absolvovaní úplného stredoškolského vzdelania, čo je dôsledkom nedostatočnej miery uplatnenia v oblastiach, v ktorých dosiahli žiaci vzdelanie na strednej odbornej škole. Najčastejšie pokračujú vo vysokoškolskom štúdiu žiaci, ktorí ukončili štúdium v technických odboroch – napriek tomu títo majú v porovnaní s absolventmi hotelovej akadémie značne horšie študijné výsledky (podľa reprezentantov školy žiaci na hotelovej akadémii dosahujú prospechový priemer okolo 1,5, zatiaľ čo žiaci z technických smerov niekoľkonásobne horší priemer – niekedy aj 3-4-krát horší).

V rámci poskytovania vzdelávania v učebných odboroch nie je momentálny stav považovaný za ideálny najmä z dôvodu vysokého počtu žiakov v triedach, dôsledkom čoho je znížená efektívnosť vzdelávacieho procesu a priebehu vyučovania. Zníženie počtu žiakov v triedach by prispelo k odstráneniu týchto nedostatkov a tiež by prispelo k lepšej adaptácii niektorých problémových žiakov na proces výučby, vrátane lepšieho osvojenia si hygienických návykov, ako aj k ich lepšiemu správaniu.

Škola v posledných rokoch vychádzala v ústrety žiakom, ktorí mali v minulosti problémy s užívaním zakázaných látok - ktorým ponúka možnosť školu dokončiť. V takýchto prípadoch je najčastejšie navštevovaným odborom dvojročný program, ktorý napriek svojej náročnosti (z pohľadu problémových žiakov) má vysokú mieru úspešných absolventov. Žiakom, ktorí neukončili základnú školu, je umožnené nadobudnutie základného vzdelania v rámci kurzu, po ktorého absolvovaní majú možnosť pokračovať v štúdiu v dvojročnom a následne trojročnom programe (úspešnosť ukončenia takýchto programov je okolo 66%). Problémoví žiaci sú do školy posielaní hlavne z reedukačných zariadení. Títo žiaci majú často problém s koncentráciou a začlenením sa do kolektívu. V rámci tried sú rozdeľovaní tak, aby sa predchádzalo šíreniu zlého vplyvu na ostatných žiakov. Napriek ústretovosti školy je požiadavka na počet takto začlenených žiakov niekoľkonásobne vyššia ako sú možnosti (vôľa) školy – z pohľadu efektívnej výučby nie je pre školu únosné prijímať viac problémových žiakov, ako sa na škole pripravuje v súčasnosti, nakoľko existujú obavy zo šírenia zlého vplyvu týchto žiakov na ostatných žiakov. Podľa štatistiky sa študijná úspešnosť žiakov na škole postupne zhoršuje, preto škola uvažuje o znížení takto prijímaných žiakov.

Vo vzťahu k trhu práce a príprave absolventov má škola dobrú reputáciu tak vo svojom regióne ako aj v iných častiach Slovenska. Toto je pripisované predovšetkým kvalitnej organizácii odbornej praxe, ktorá je poskytovaná na pôde školy, často v priamej spolupráci s konkrétnymi zamestnávateľmi.¹⁵ Škola poskytuje neformálne/ďalšie vzdelávanie, v rámci ktorého sú poskytované čiastočne platené kurzy pre záujemcov: vodičský kurz, zvéračský kurz, barmanský kurz a iné. Škola poskytuje možnosť vykonávať odbornú prax aj mimo školy, vďaka čomu majú žiaci možnosť začlenenia do reálneho výrobného procesu. Funguje tu viacero kvalitne vybavených dielní, kde prebieha odborná prax.

Ku kvalitnej príprave absolventov a získaniu skúseností pre potreby trhu práce prispieva aj podnikateľská snaha školy, v rámci ktorej je prevádzkované dodávanie a prijímanie tovarov a služieb (predovšetkým vyrobených alebo spracovaných v škole) iným školám

¹⁵ Táto situácia je na druhej strane podľa reprezentantov školy kritizovaná zo strany kontrolórov ministerstva.

prednostne oproti štandardným podnikateľským subjektom (fungovanie podnikateľskej činnosti v zmysle zákona). Na tejto báze je medzi školami vytvorená dohoda o výmennom obchode, ktorý je prospešný pre všetky zúčastnené subjekty. V zariadeniach školy je poskytované komplexné vyučovanie teoretických a praktických predmetov, pričom tovary a služby vyrobené žiakmi sa predávajú v rámci fungovania bežnej činnosti, podnikateľskej činnosti a podnikateľských kurzov.

Podnikanie je na škole vedené ako vedľajšia činnosť popri hlavnej činnosti. Podnikateľský účet boli zástupcovia školy nútení zriadiť na nariadenie samosprávy. Toto opatrenie má niekoľko nevýhod – z pohľadu vedenia účtovníctva by bolo efektívnejšie viesť iba jeden, bežný účet. Nakoľko škola ako taká nie je platcom DPH, účet z bežnej činnosti dani nepodlieha, ale všetky transakcie realizované na podnikateľskom účte sú zdanené. Pritom nie je jednoznačne zadefinované, ktoré produkty a služby spadajú pod ktorý účet. Dôsledkom tohto prakticky neexistuje možnosť riadnej kontroly a zároveň prichádza k predraženiu časti ponúkaných tovarov a služieb zo strany školy.¹⁶ V prípade existencie iba bežného účtu by škola disponovala väčšími prostriedkami, ktoré by mohla použiť na zveľadenie svojich priestorov, nákup nadštandardných učebných pomôcok, či na zviditeľnenie sa.

Pokiaľ by škola nebola nútená byť platcom DPH, mohla by byť podnikateľská činnosť viac rozšírená, nakoľko ponúkané tovary a služby dosahujú dostatočne vysokú kvalitu, aby uspeli na trhu. V prípade niektorých odborov funguje podnikateľská činnosť aj nad rámec vyučovacieho času – toto je determinované jednak záujmom vyučujúcich ako aj možnosťami žiakov. Takýto systém funguje predovšetkým v službách, naopak v remeslách nie je rozšírený – hlavnými dôvodmi sú starší pedagógovia, ktorí majú silnejšie rodinné zázemie a menej fyzickej sily na angažovanie sa v takejto aktivite.

Legislatívne je za problematický považovaný nesúlad požiadaviek na žiakov ukončujúcich štúdium maturitnou skúškou so štátnym vzdelávacím programom - tieto rozdiely sa ťažko interpretujú a je náročné žiakom poskytovať vzdelanie presne podľa plánu. Takto nastavené podmienky sťažujú poskytovanie adekvátneho vzdelania v študijných odboroch.

Ako ďalší problém sa javí neadekvátne rozčlenenie vyhlášky o ukončovaní stredoškolského štúdia maturitnou skúškou, ktorá sa vo veľkej miere zameriava na ukončovanie štúdia na gymnáziách, pričom znenie pre stredné odborné školy nie je dostatočne podrobne rozpracované. Predstavitelia školy navrhli, že vzhľadom na rôznorodosť výučby na stredných odborných školách by bolo prínosom, ak by bolo znenie tejto vyhlášky doplnené o špecifikáciu podmienok ukončovania štúdia v závislosti od konkrétnych odborov.

Reprezentanti školy považujú za problém aj časté premenovávanie škôl (na základe zmeny zákona alebo zlučovania). Dôsledkom tohto je znížená informovanosť obyvateľstva, potenciálnych žiakov ako aj samospráv o aktuálnom stave stredných odborných škôl, keďže dochádza k nepresnej identifikácii jednotlivých subjektov.

Zo strany vyučujúcich je negatívne vnímaná zvýšená administratívna záťaž, ktorá sa stáva čoraz viac časovo náročnejšou.

Medzi pozitívne zmeny v poskytovaní vzdelávania sú na škole považované štátne vzdelávacie programy, ktoré prispievajú aj k ďalšiemu vzdelávaniu vyučujúcich, ako aj zavádzanie informačných technológií do výučby. Prínos štátnych vzdelávacích

¹⁶ Zo strany kontroly ministerstva je kritizovaný príliš podnikateľský prístup, v ktorom je uprednostňovaná hotová profesionálna výroba na úkor učenia sa žiakov.

programov z pohľadu učiteľov je predovšetkým v tom, že umožňujú väčšiu voľnosť pri voľbe vyučovanej látky v porovnaní so staršou úpravou. Učiteľ má možnosť modifikovať učebnú látku v závislosti od špecifických potrieb žiakov, ako aj do istej miery ju prispôbiť svojim preferenciám.

V odboroch Hotelových služieb a Potravinárstva škola aktívne spolupracuje s inými školami v regióne a v zahraničí. Hlavným predmetom spolupráce je organizovanie trhov, vzdelávacích pobytov a sieťovania medzi vyučujúcimi. Prínosom spolupráce je predovšetkým výmena skúseností medzi pedagógmi a žiakmi, či zavádzanie inovatívnych opatrení do vyučovania – napr. elektronická triedna kniha, zrušenie povinnosti prezúvania sa v škole. Ďalším prínosom sú spoločne organizované aktivity, súťaže a exkurzie. V rámci odboru Spracúvania dreva škola nespôsobuje s inými školami v regióne najmä preto, že v súčasnosti je veľmi málo škôl, ktoré majú otvorené odbory tohto zamerania.

S výnimkou vyššie uvedeného odboru, škola úzko spolupracuje s ostatnými školami podobného zamerania, prípadne v blízkom okolí. Medzi týmito subjektmi prebieha intenzívna spolupráca. Organizujú sa stretnutia, workshopy ale taktiež väčšie podujatia v kooperácii viacerých subjektov. Vďaka tomu je možné porovnať úroveň výučby nielen v rámci školy, ale aj lokalizovať sa v rebríčku kvality medzi ostatnými školami – tento mechanizmus prináša možnosť identifikovať silné a slabé stránky vo vzdelávaní na škole a modifikovať vzdelávací proces smerom k jeho ďalšiemu zdokonaleniu.

Škola nie je priamo zapojená do systému duálneho vzdelávania, no princípy duálneho vzdelávania sú podľa predstaviteľov školy už dlho bežne zaužívanou praxou na škole. Organizovanie odbornej praxe žiakov prebieha z veľkej časti za spoluúčasti miestnych zamestnávateľov, čo umožňuje prepojenie vzdelávania s požiadavkami zamestnávateľov. V dôsledku úzkej spolupráce majú žiaci možnosť privyrobiť si z praxovania v prípade, ak pracujú nad rámec povinnej výmery hodín praxe. Týmto systémom sa škola približuje koncepcii návrhu fungovania systému učňovského vzdelávania špecifikovanom v štúdiu WIFI¹⁷, ktorý hovorí o cielenom zavádzaní zmiešaných systémov, ktoré predstavujú kombináciu súčasného poskytovania vzdelávania výlučne na školách a systému duálneho vzdelávania (viac pozri kapitola 2.1.4).

V budúcnosti na škole neplánujú uskutočňovať principiálne zmeny v štruktúre učebných/študijných odboroch, z ktorých sú momentálne všetky považované za perspektívne. Zvažuje sa otvorenie iba jedného nového študijného odboru. V dôsledku zániku niekoľkých stredných odborných škôl v okolitých mestách (a následného nárastu počtu záujemcov o štúdium) má škola možnosť si udržať kvalitu vzdelávania a svoju pozíciu renomovanej inštitúcie. Z tohto dôvodu je predpoklad, že si škola do budúcnosti udrží mierne rastúcu tendenciu počtu žiakov ako aj svoju pozíciu v regióne.

Popri odboroch Spracúvanie dreva a Drevárska a nábytkárska výroba je perspektívnou cestou oblasť stavebníctva a umeleckého rezbárstva (v budúcnosti je očakávaný zvýšený dopyt v tejto oblasti, ktorý v dôsledku nízkeho počtu absolventov nemusí byť saturovaný). V týchto odboroch pociťuje škola úbytok v počte uchádzačov o štúdium, čo je spôsobené nielen demografickým vývojom a krízou, ale predovšetkým nízkou atraktivnosťou týchto povolání. Na atraktivitu týchto povolání negatívne vplyva hlavne fyzická náročnosť práce a vysoké počiatkové náklady pri zakladaní dielne. Podľa reprezentantov školy by novozaložené firmy mali šancu na úspech – súdiac podľa konkrétnych príkladov bývalých absolventov. Napriek tomuto tvrdeniu podľa dostupných

¹⁷ Petanovitsch, A. – Schmid, K., 2014

informácií školy sa nie všetci absolventi týchto odborov uplatňujú v tejto oblasti (pozri kapitola 2.1.3).

2.1.2 Spolupráca so zamestnávateľmi

Škola spolupracuje s množstvom zamestnávateľov vo svojom ako aj v ostatných regiónoch (najmä odbory hotelových služieb), v ktorých je podľa predstaviteľov školy po absolventoch školy dopyt vďaka povedomiu o vysokej kvalite výučby. Toto tvrdenie je podložené aj prieskumom¹⁸ o najlepších stredných odborných školách z pohľadu hodnotenia zamestnávateľov ich absolventov, v ktorom sa v rámci Trnavského kraja škola umiestnila na popredných miestach vzhľadom na široké spektrum poskytovaných študijných a učebných odborov.

Príkladom dobrej praxe by do budúcnosti mohlo byť fungovanie praktickej výučby v škole, pri ktorej sú dielne vybavené strojmi poskytnutými konkrétnou firmou, a pri ktorej prax prebieha pod dohľadom zamestnancov firmy (uplatnenie najmä pre žiakov v odbore výroby konfekcie). V odbore Spracúvania dreva a Drevárskej a nábytkárskej výroby funguje spolupráca v praktickom vyučovaní prevažne s miestnymi malými podnikateľmi, u ktorých nájde mnoho absolventov po ukončení štúdia uplatnenie.

Napriek tomu, že medzi školou a zamestnávateľmi prebieha intenzívna spolupráca, škola dostáva iba čiastkové informácie o primeranosti vzdelania jej absolventov od zamestnávateľov, nakoľko nie je vytvorený centrálny systém hodnotenia. Toto by sa do budúcnosti mohlo zdokonaľiť tak, aby škola mala komplexnejší prehľad o miere pripravenosti jej absolventov a mohla podľa tohto prispôbiť najmä praktickú časť výučby. Pre získanie lepšieho prehľadu o situácii v celoslovenskom kontexte poskytovania stredného odborného vzdelávania by bolo užitočné vytvoriť efektívny systém poskytovania spätnej väzby zo strany zamestnávateľov voči stredným odborným školám.

2.1.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce

Z pohľadu reprezentantov školy je hlavným problémom v slovenských podmienkach slabá podpora malého a stredného podnikania, čoho dôsledkom je nepriaznivý stav v odvetviach, pre ktoré škola pripravuje absolventov. Nakoľko je väčšina absolventov zamestnaná u malých podnikateľov, zlepšením postavenia malých a stredných podnikateľov by sa výrazne zlepšila aj pozícia absolventov ako aj atraktivita stredného odborného vzdelania. Z pohľadu uplatnenia absolventov je pre školu najperspektívnejším sektorom stavebníctvo.

Napriek tomu sa absolventi v porovnaní s ostatnými absolventmi v regióne veľmi úspešne uplatňujú - mnoho zamestnávateľov si žiada absolventov práve z tejto školy. Je to najmä vďaka vysokej úrovni praktickej prípravy a prevádzkovaniu systému blízkeho duálnemu vzdelávaniu, ktorý umožňuje kvalitnú prípravu absolventov pre potreby trhu práce. Medzi najviac úspešné odbory patria odbory Hotelovej akadémie. Spomedzi absolventov všetkých odborov, ktoré škola ponúka, si podľa odhadu pracovníkov školy nájde prácu okolo 90%. Okolo 65% absolventov si nájde prácu v odbore, v ktorom ich pripravovala škola. Veľká časť z tých absolventov, ktorí sa uplatnia v inom odbore, si nájde prácu v priemysle a strojárstve – napr. absolventi odborov ako kuchár, čašník. V takomto prípade sa zvyšujú náklady zamestnávateľov na doškoloňovanie absolventov. O takýchto prípadoch referujú i zástupcovia firiem (napr. Firma 1, Firma 4).

¹⁸ Hřích, V., 2014

Absolventi drevárstva majú nižšiu mieru uplatnenia, väčšina z nich sa zamestná v stavebníctve. V tejto oblasti mala kríza dopad na dopyt po stavbárskych prácach, preto uplatnenie absolventov drevárskych odborov je dnes menšie v porovnaní s predkrízovými rokmi. Napriek tomu sa školy ozývajú zástupcovia malých a stredne veľkých firiem s požiadavkou na absolventov – väčšinou sú potrební na zákazkovú výrobu v rámci stavebníctva (kuchyne, schodiská, zábradlia, okna, dvere a iné stolárske výrobky).

Medzi hlavné prekážky pri hľadaní zamestnania absolventami patria nízka mzda všeobecne a základná mzda v sektore služieb, časté ponúkание práce na čierno a ponúkание práce formou brigádnickej činnosti, ako aj nedostatočné skúsenosti v odbore. Vďaka dobrej pozícii regiónu sa absolventi školy často uplatňujú mimo odboru.

2.1.4 Duálne vzdelávanie

V prípade zavádzania systému duálneho vzdelávania môže škola slúžiť ako príklad dobrej praxe, nakoľko už v minulých rokoch uplatňovala princíp úzkej spolupráce s rôznymi firmami hlavne v danom regióne. Zároveň bolo vyzdvihnuté, že škola sa neobáva prípadných rizík spojených so zavádzaním duálneho systému (napr. nutnosť prepustenia niekoľkých zamestnancov z dôvodu prenosu väčšieho objemu vyučovania do firmy(firiem)). Pokiaľ by totiž spolupráca fungovala efektívne, sú v škole presvedčení o tom, že pre žiakov by takýto systém bol prínosom.

Napriek potenciálnej pripravenosti školy na duálny systém sa doňho škola nezapojila, a to hlavne z dôvodu vysokej administratívnej náročnosti úkonov, ktoré predchádzajú jeho zavedeniu tak zo strany školy, ako aj zamestnávateľov. Škola však nevyklučuje, že v budúcnosti by na duálny systém vzdelávania prešla.

Nakoľko škola spolupracuje predovšetkým s malými a stredne veľkými firmami je potrebné aby podmienky duálneho systému vzdelávania boli vhodné aj pre tieto subjekty. Systém duálneho vzdelávania by mal byť dostatočne flexibilný, aby vyhovoval špeciálnym požiadavkám týchto firiem. V tomto smere by škola pravdepodobne uzatvárala zmluvy o spolupráci najmä s firmami podobnými firme špecifikovanej v kapitole 3.1.

V súčasnosti škola nemá systém monitorovania úspešnosti absolventov ani iný mechanizmus spätnej väzby. Zástupcovia školy sa domnievajú, že i k riešeniu tohto problému by mohlo prispieť zavedenie duálneho systému vzdelávania žiakov.

2.1.5 Záver

Škola reaguje aktívne na nové výzvy ako sú demografický vývoj, slabší záujem o konkrétne odbory a aktuálny dopyt po absolventoch. Jej výhodou tiež je, že sa nachádza v rozvíjajúcom sa prosperujúcom regióne, kde funguje mnoho malých a stredne veľkých firiem spolu s niekoľkými veľkými spoločnosťami. To zvyšuje možnosť uplatnenia jej absolventov. Medzi pozitívne výsledky školy možno zaradiť aj fakt, že takmer všetci absolventi si nájdu prácu, pričom takmer dve tretiny sa uplatnia vo svojom odbore. Reprezentanti školy vyjadrili presvedčenie, že princípy súčasného systému kombinácie vzdelávania a praxe, ktoré škola zaviedla v spolupráci so zamestnávateľskou sférou, nie sú novinkou, naopak, že sú blízke systému, ktorý fungoval pred rokom 1989 – škola viac menej nadviazala na tieto skúsenosti.

V rámci cieľových skupín odborov vzdelávania projektu je škola jednou z mála z tých stredných odborných škôl na Slovensku, ktoré poskytujú vzdelanie v oblasti drevárstva a spracúvania dreva. Napriek udržiavaniu týchto študijných/učebných odborov nie je o

ich absolventov veľký záujem – väčšina z nich sa zamestná v sektore stavebníctva. Reprezentanti školy napriek tomu vyjadrili nádej, že v budúcnosti bude o absolventov tohto odboru väčší záujem, a že v budúcnosti by škola mohla profitovať z unikátnosti poskytovania vzdelania v tomto odbore. Nádeje sa spájajú predovšetkým s miestnymi menšími podnikmi.

V odboroch Strojárstva a Potravinárstva je miera uplatnenia absolventov vyššia, najmä vďaka napojeniu školy na jednotlivých zamestnávateľov. Spolupráca počas štúdia je zvyčajne spojená s perspektívou budúceho zamestnania žiakov.

Nakoľko svojou veľkosťou patrí väčšina firiem spolupracujúcich so školou medzi malé, prípadne stredne veľké podniky, bolo by v prípade zavádzania duálneho systému vzdelávania užitočné uvažovať o sieti, v rámci ktorej by firmy mohli prispievať k jeho fungovaniu.

2.2 Škola 2

Box 2: Charakteristika Školy 2

Geografia	- Malé sídlo - Východné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Nadpriemerná miera nezamestnanosti - Menej rozvinutý región
Odbory, v ktorých škola poskytuje vzdelávanie	- Textil a odevníctvo, Spracúvanie dreva, Stavebníctvo, Geodézia a kartografia, Ekonomika organizácie, Obchod a služby, Umenie a umelecko-remeselná tvorba - Záujmové odbory: Spracúvanie dreva (33), Stavebníctvo, geodézia a kartografia (36)
Stupeň vzdelania/dĺžka štúdia	- Poskytovanie vzdelávania predovšetkým v učebných odboroch nižšieho stredného odborného vzdelania a stredného odborného vzdelania – determinované zameraním školy na špecifické skupiny obyvateľstva
Iné	- V rámci prípadových štúdií patrí medzi stredne veľké školy - Denná, externá forma štúdia - Škola sa zameriava na žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a marginalizovanej rómskej komunity (MRK)

2.2.1 Vzdelávanie na SOŠ

Škola sa špecializuje na poskytovanie odborného vzdelávania predovšetkým v menej náročných učebných odboroch. Z pohľadu cieľov projektu RSOV ide o tieto skupiny odborov: Spracúvanie dreva a Stavebníctvo, geodézia a kartografia. V rámci týchto skupín sú otvorené tieto odbory: dvojročný odbor Spracúvanie dreva, dvojročný odbor Stavebná výroba. V kombinácii týchto dvoch odborov je zapísaná takmer tretina celkového počtu žiakov školy. Popri tom rastie počet žiakov (žiačok) v dvojročnom odbore výroba konfekcie – v tomto odbore sa v súčasnosti pripravuje taktiež takmer tretina žiakov.

Poskytovanie vzdelávania prebieha v škole netradičnou formou s primárnym zameraním na remeslá a služby. V škole sa vo vzdelávacom procese využívajú netradičné, alternatívne prvky vo výučbe. Vytvorené učebné prostredie stimuluje tvorivosť žiakov a prispôsobuje sa osobnosti žiaka. Takýto prístup bol zvolený predovšetkým kvôli snahe prispôsobenia sa žiakom pochádzajúcim zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a marginalizovanej rómskej komunity (MRK), na ktorých sa vzdelávanie na škole špecializuje. Pre posilnenie podpory pre žiakov pochádzajúcich z takéhoto prostredia poskytuje škola rôzne formy štipendií – ich poberatelia sú identifikovaní v závislosti od typu štipendia na základe prospechu, dochádzky, prípadne podľa toho, ako reprezentujú školu v rôznych mimoriadnych aktivitách. Okrem toho funguje na škole materiálna

podpora vo forme poskytovania bezplatných učebných pomôcok, ochranných odevov, či výtvarných pomôcok.

Napriek snahe o čo najväčšiu mieru prispôsobenia sa žiakom reprezentanti školy priznávajú, že z veľkej miery je vzdelávací proces zameraný skôr na vytváranie pracovných, hygienických a spoločenských návykov. Mnoho žiakov nemá zaužívané základné návyky, ktoré sú na stredných školách štandardom. Z tohto dôvodu sú dôležitou súčasťou výučby predmety ako výtvarná výchova, kde si žiaci rozvíjajú jemnú motoriku. V rámci učebných odborov ako kaderníctvo sú podporované hygienické návyky.

Ďalším špecifikom školy je otvorenie troch učebných odborov pre mentálne postihnutých žiakov, ktoré boli po prvýkrát otvorené v školskom roku 2013/14. V tomto odbore škola nadväzuje na svoju víziu poskytovania vzdelávania prostredníctvom alternatívnych prístupov ako sú napríklad prvky Waldorfskej školy. O úspešnosti inovatívneho prístupu k výučbe žiakov z marginalizovaných skupín svedčí záujem zo strany iných zástupcov súkromných škôl o oboznámenie sa s pravidlami, podľa ktorých škola funguje. Viacerí z nich totiž prevádzkujú školy, ktoré čelia podobným výzvam a nemajú zatiaľ zavedený efektívny systém.

Školu navštevujú predovšetkým žiaci z problémových rodín či marginalizovaného prostredia s iba malým zastúpením žiakov z lepšie situovaných rodín. Dôvodom je nízky záujem týchto žiakov o štúdium na škole. V prípade záujmu žiakov s lepším prospechom o štúdium na škole, škola pri prijímaní uprednostňuje znevýhodnených žiakov a tých s horšími výsledkami, nakoľko si uvedomujú, že prijatie lepšieho žiaka nemusí byť pre neho prospešné. Napriek tomu sú čoraz častejšie prípady žiakov z lepšie situovaných rodín, ktorí po predošlom štúdiu v študijných odboroch nastupujú v škole do učebných odborov s možnosťou získania výučného listu – títo žiaci sú motivovaní perspektívou lepšej možnosti uplatnenia s takýmto vzdelaním.

Pre potreby praktickej výučby má škola zriadených niekoľko pracovísk v priľahlých obciach. Takto je zabezpečená lepšia prístupnosť k praktickému vzdelávaniu pre žiakov, z ktorých mnohí pochádzajú z týchto obcí. Takto situované pracoviská umožňujú zúčastniť sa v praktickom vyučovaní aj pre tých žiakov, ktorí nemajú finančné prostriedky potrebné na dopravu do hlavnej budovy školy. Táto forma uskutočňovania praktického vyučovania je z pohľadu reprezentantov školy veľmi dôležitá, nakoľko predpokladajú, že ak by realizovali výučbu výhradne na jednom centrálnom pracovisku, väčšina žiakov by mala veľmi slabú dochádzku. Okrem toho by pre školu bolo za momentálnych rozpočtových podmienok nemožné plošné preplácanie cestovných náhrad – tieto nespadajú pod oprávnené položky s možnosťou financovania z normatívu.

Z pohľadu legislatívnych podmienok je škola v komplikovanej situácii predovšetkým kvôli svojmu súkromnému zriaďovateľovi, čo v slovenských podmienkach nie je veľmi rozšírený koncept zriaďovania škôl. Z tohto vyplýva problém s procesom financovania, keď je rozpočet školy priamo závislý od počtu žiakov – tento je určený priamo orgánmi vyššieho územného celku. Napriek tomu, že ide o školu so súkromným zriaďovateľom, väčšina nákladov je krytá zo štátnych zdrojov, s minoritnými príspevkami v podobe darov a materiálnej podpory fungujúcej na báze dodávania druhotných surovín od lokálnych firiem či samospráv. V porovnaní s inými súkromnými subjektmi má škola viac obmedzené zdroje. Špecifikom je, že nie je vyberané školné – prirodzený dôsledok zamerania školy na marginalizované skupiny obyvateľstva.

Zo strany školy je poukazované na komplikovaný proces odsúhlasovania počtu tried prvých ročníkov a počtu žiakov, ktoré je vykonávané na úrovni vyšších územných celkov. Problémové sú najmä posledné roky, kedy sa v dôsledku demografického vývoja na stredné školy hlásilo menej žiakov. V dôsledku týchto slabších populačných ročníkov je vytváraný tlak na proces prideľovania počtu tried a žiakov medzi školy (štátne a súkromné), v ktorom následne dochádza k netransparentnému procesu rozhodovania

o týchto počtoch v jednotlivých školách. Škola sa domnieva, že nie je ojedinelé, že sú v tomto procese uprednostňované štátne školy na úkor súkromných, a to i napriek potenciálne vyššej atraktivite týchto škôl (nimi poskytovaných odborov) zo strany žiakov. Proces pridelenia finančných prostriedkov by mal fungovať transparentnejšie a mali by byť v ňom zohľadnené aj také aspekty, akými sú atraktivita konkrétneho študijného/učebného odboru, či geograficko-sociálne podmienky. Okrem toho by k lepšiemu fungovaniu súkromných škôl prispela zmena v normatívnom systéme financovania stredných odborných škôl. V súvislosti s konfrontáciou so štátnymi školami bola spomenutá situácia, kedy po otvorení jedného odboru dovtedy nezastúpeného na okolitých školách bol tento odbor, pretože bol úspešný, postupne otvorený aj na iných štátnych školách, v dôsledku čoho nastal ďalší boj o žiakov.

Ďalšou oblasťou, ktorá má negatívny vplyv na fungovanie školy, je pribúdajúca administratívna záťaž. V tomto smere bolo vyjadrené presvedčenie, že miera administratívnej záťaže má rastúcu tendenciu, a že vyťaženosť zamestnancov špeciálne v prípade menšieho subjektu, akým je táto škola, stále narastá.

V záujme šetrenia prostriedkov bolo vyzdvihnutých niekoľko úkonov, ktoré sú náročné z hľadiska spotreby papiera, napr. bolo navrhnuté, aby sa údaje mohli uchovávať vo výhradne elektronickej podobe – momentálne je nevyhnutné uchovávať informácie aj v tlačenej podobe. Podobná situácia existuje v súvislosti s každoročnou aktualizáciou školských vzdelávacích programov na základe štátnych vzdelávacích programov. Ide iba o marginálne zmeny, ale dokument treba archivovať celý.

Okrem toho bola kritizovaná nedostatočná miera informovanosti súkromných škôl. Zatiaľ čo zástupcovia štátnych škôl sa pravidelne stretávajú a majú tak možnosť diskutovať o aktuálnych otázkach a včas reagovať na nové predpisy, v prípade súkromných škôl nie je vybudovaná takáto sieť a v praxi sa ich zástupcovia musia spoliehať iba na neformálne kontakty a zdroje informácií.

Zástupcovia školy vyslovili tiež kritiku existujúcich učebníc – odporúčané učebnice podľa nich obsahujú chyby a nie sú aktuálne. Tento problém by sa mohol vyriešiť intenzívnejším zapájaním odborníkov z praxe do ich tvorby. V súčasnosti vyučujúci pri príprave na vyučovanie používajú staršie učebnice, prípadne čerpajú informácie z iných zdrojov, vrátane učebníc pre gymnáziá.

Škola taktiež nehodnotí pozitívne systém ďalšieho vzdelávania učiteľov, ktorého užitočnosť je považovaná za neúmernú oproti nákladom na jeho poskytovanie. Podľa súčasného systému je pre učiteľov povinné si dopĺňať vzdelanie kreditovým systémom priebežne, čo je často v rozpore s ich časovými možnosťami. Okrem toho je podľa reprezentantov školy aktuálny systém nastavený tak, že kurzy poskytujú rôzne agentúry, ktoré na nich neúmerne zarábajú. Spomedzi možností ďalšieho vzdelávania bola vyzdvihnutá úloha Metodicko-pedagogického centra, ktorého programy ďalšieho vzdelávania boli ocenené ako užitočné. V súvislosti so vzdelávaním a školením učiteľov sa tiež vyskytli situácie, keď lektor uviedol nepravdivé informácie. Tomuto by sa malo v budúcnosti predchádzať.

Zástupcovia školy tiež upozornili na súčasný systém, v rámci ktorého je prechod zo špeciálnych tried ZŠ do väčšinových tried iba minimálny, napriek zvýšenému počtu žiakov, ktorí boli zaradení do špeciálnej triedy iba na základe momentálnej poruchy. Žiaci, ktorí ukončili ZŠ v špeciálnej triede, môžu pokračovať v štúdiu v odbore s možnosťou získania výučného listu. V prípade iniciatívy rodičov je možné požiadať riaditeľa ZŠ o reidiagnostiku pre opätovné zaradenie do väčšinovej triedy. Táto možnosť ale podľa reprezentantov školy takmer vôbec nie je využívaná, čoho dôsledkom je dosahovanie iba nízkeho stupňa vzdelania aj u žiakov, ktorí mali v istom čase (počas ZŠ) diagnostikovanú poruchu, no táto bola dočasného charakteru.

V rámci praktického vyučovania je problematické nájdenie majstrov odbornej výučby, ktorí majú potrebnú odbornú kvalifikáciu. Škola často zamestnáva majstrov, ktorí takúto

kvalifikáciu nemajú, no majú skúsenosti s výučbou problémových žiakov a sú prispôsobení podmienkam v pracoviskách odbornej výučby zriadených školou mimo školského areálu. V takýchto prípadoch je za momentálnych podmienok nevyhnutné poslať majstrov na doplňujúce pedagogické štúdium (DPŠ), ktoré je často poskytované vo vzdialených centrách. V rámci uľahčenia tohto procesu by bolo vhodné zaviesť možnosť vykonávania DPŠ v prístupnejších centrách. Okrem toho podľa zástupcov školy by mohlo byť DPŠ poskytované častejšie – momentálne nie je možné sa prihlásiť každoročne, čo spôsobuje neželané odklady pri tvorbe učebných osnov.

Problematickým faktorom pri otváraaní nových odborov vzdelávania sú požiadavky na učiteľov vyplývajúce zo zákona pokiaľ ide o kvalifikačné predpoklady učiteľov. Zákon v súčasnosti upravuje, že učiteľ zodpovedný za výučbu konkrétnej špecializácie musí mať štátnu skúšku z daného odboru. Toto je v mnohých prípadoch nemožné – existujú totiž odbory, ktoré sú vyučované na školách, ale zároveň nie je možné z nich vykonať štátnu záverečnú skúšku na žiadnej zo slovenských vysokých škôl. V dôsledku toho učitelia nemajú napriek ochote zvýšiť si svoju kvalifikáciu túto možnosť, čím znižujú celkovú kvalifikovanosť učiteľského zboru.

Z pohľadu školy sú štátne vzdelávacie programy často považované za neprimerane vymedzené, čoho dôsledkom je, že absolventi nie sú v mnohých prípadoch po ukončení štúdia dostatočne pripravení na výkon povolania. Dôvodom pre tento nesúlad môže byť aj zameranie školy na marginalizovaných žiakov, pri ktorých nie je vhodné uplatňovanie štandardných učebných postupov.

Škola spolupracuje s inými základnými a strednými odbornými školami, hlavne so špeciálnymi školami, z ktorých preberajú mnoho svojich žiakov. S niekoľkými strednými odbornými školami spolupracujú na príprave podujatí a projektoch. Celková úroveň spolupráce je nízka z dôvodu konkurencie medzi školami (pozri vyššie). Hlavným prínosom spolupráce je možnosť porovnania úrovne školy s inými subjektmi.

Škola plánuje aj v budúcnosti poskytovať stupňovité vzdelávanie prispôsobujúce sa prostrediu, z ktorého žiaci pochádzajú. Tento druh vzdelávania je prospešný u žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Počas nasledujúcich rokov chce škola zlepšovať kvalitu poskytovania vzdelania v odboroch zameraných na strojárstvo, kov, konfekciu, a kaderníctvo.

Tiež sa plánuje zameranie na odbory určené predovšetkým dievčatám – Krajčírstvo, Výroba konfekcie, Varenie a domáce práce spolu s vytvorením odboru zameraného na prácu v komunitách – opatrovatelstvo. Pre zlepšenie východiskovej pozície pre výkon SZČO chce škola začať vyučovanie predmetu(ov), ktoré by slúžili ako školenie pre registráciu a racionálne hospodárenie u SZČO.

Ďalším cieľom je vytvoriť príležitosti pre absolventov tak, aby mohli po ukončení štúdia ešte rok - dva ostať pracovať v rámci školy. Prispelo by to ku zvýšenej zodpovednosti, samostatnosti, ako aj vyššej šanci uplatniť sa u zamestnávateľov vďaka nadobudnutej praxi. Takýto systém by fungoval podľa pravidiel sociálnych podnikov/ chránených dielní. Tento koncept by ale podľa reprezentantov školy musel byť podporovaný štátom tak, aby mal vzniknutý malý podnik šancu na dlhodobé pozitívne hospodárenie.

2.2.2 Spolupráca so zamestnávateľmi

Škola spolupracuje s množstvom zamestnávateľov z okolitých obcí a taktiež prebieha kontakt s cirkvou, v spolupráci s ktorou je možné prevádzkovať jednoduché aktivity pre žiakov (napríklad upratovanie, jarné triedenie, skladovanie). Vďaka tejto spolupráci sa žiaci zapájajú do príležitostných prác. Spomedzi zamestnávateľov prebieha spolupráca najmä s tými, ktorí sú otvorení spolupráci so žiakmi z problematického prostredia, pričom škola vyvíja iniciatívy pre zlepšenie postavenia týchto žiakov na trhu práce.

Väčšina absolventov sa uplatní v stavebníctve, strojárstve (ako zvárači) a sčasti pri spracovávateloch dreva, predovšetkým u malých firiem. Zvárači nájdu uplatnenie hlavne u jedného z najväčších zamestnávateľov v regióne. Žiaci z dvojročného odboru Spracúvanie dreva sa pravidelne zúčastňujú na kultúrnych podujatiach mesta, pričom mnohí z nich sa zamestnávajú u miestnych malých drevárskych firiem.

2.2.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce

Vzhľadom na krátku existenciu škola zatiaľ nemá vypestovanú tradíciu, napriek tomu sa v poslednom školskom roku uplatnilo na trhu práce 40 % absolventov, z čoho je veľká väčšina chlapcov. Dievčatá buď sa nemajú kde uplatniť (odbory Krajčírstvo, Výroba konfekcie a Kaderník v minulosti neboli dopytované), alebo z ich strany nie je záujem nájsť si prácu z dôvodu kultúrnych zvykov. Po absolventoch odboru Krajčírstva sa v súčasnosti zvyšuje dopyt, ale vo vzťahu k absolventom školy má iba limitujúci dopad, nakoľko nie všetci majú záujem o prácu.

Možnosť uplatnenia sa v odbore štúdia majú predovšetkým absolventi Stavebníctva a zvárači. Napriek tomu v týchto odboroch cítiť dôsledky krízy, po absolventoch je menší dopyt. Okrem toho je problémom ich pôvod, keď mnohí z potenciálnych zamestnávateľov ich nezamestnávajú. Zamestnávatelia vo väčšine prípadov uprednostia príslušníka majority, zvlášť keď má rovnaké zručnosti ako absolvent školy. Na druhej strane sú firmy, ktoré preferujú ich absolventov, pretože majú s nimi dobré skúsenosti (sú často pracovití a je vhodné zamestnávať ich na pozíciách kde vykonávajú predovšetkým manuálne práce). Zo skúseností školy vyplýva, že v posledných rokoch sa nezamestnanosť absolventov znížila, najmä vďaka väčšiemu dopytu po pomocných prácach.

Mnoho absolventov pôsobí ako SZČO. Tento druh pracovnej činnosti býva problematický, pretože sa mnohí z nich pre získanie registrácie zadlžujú. Keď na začiatku podnikania dostanú väčšiu sumu peňazí, nepoužijú ju na obstaranie potrebného vybavenia, ale ihneď spotrebujú na iné účely. Následne sú nútení platiť odvody, čím sa dostávajú do dlhov.

2.2.4 Duálne vzdelávanie

Škola nie je zapojená do duálneho vzdelávania, ani spôsob výučby nie je blízky systému duálneho vzdelávania. Dôvodom je hlavne zameranie školy, kvôli čomu nie je možná pravidelná a systematická výučba takýmto spôsobom. Podľa zástupcov školy by duálne vzdelávanie mohlo v budúcnosti fungovať i na ich škole, ale iba v určitej miere, nie formou zapojenia sa všetkých žiakov. Absolventi školy sa uplatňujú hlavne u malých zamestnávateľov a títo nemajú možnosť zabezpečiť praktickú prípravu pre viacerých žiakov naraz. Okrem toho, na 2-3 žiakov by mal dozerať jeden zamestnanec školy (firmy). Pri žiakoch z marginalizovaného prostredia by tento zamestnanec plnil tak rolu psychológa, ako aj majstra odborného výcviku. Pokiaľ by toto nebolo zabezpečené, jedným z dôsledkov by mohlo byť zanedbávanie žiakov. Mohlo by sa stať, že vo firmách by žiaci potom robili iba upratovacie a vedľajšie pomocné práce, v dôsledku čoho by sa nič nové nenaučili.

V nadväznosti na zákon č. 61/2015 o duálnom systéme bolo reprezentantmi školy zdôraznené, že jeho hlavným nedostatkom je rýchle prijatie a okamžité zavádzanie do praxe, bez možnosti postupného prieskumu a získavania čiastkových výsledkov potrebných ako prekursor pre jeho komplexné zavedenie. Za problematické sú považované najmä nasledujúce aspekty:

- Nerozlišovanie medzi malými a veľkými sídlami, ktoré vyžadujú rozdielny prístup k duálnemu systému, prípadne sídlami, kde v minulosti úplne zanikol pôvodný priemysel
- Nezohľadnenie situácie pedagógov, ktorí v dôsledku zavedenia duálneho systému potenciálne prídu o zamestnanie
- Nerovnováha medzi počtom žiakov, ktorí potenciálne môžu byť vzdelávaní v rámci duálneho systému, a počtom miest v duálnom systéme, ktoré môžu byť zabezpečené zo strany zamestnávateľov.

2.2.5 Záver

Subjekt patrí medzi školy so súkromným zriaďovateľom, pričom sa orientuje na marginalizované skupiny obyvateľstva. Na základe získaných informácií od reprezentantov školy záujem o štúdium na škole prevyšuje kapacitu otvorených tried. Tento problém ale ostáva dlhodobo neriešený, najmä z dôvodu konkurenčného boja medzi štátnymi a súkromnými školami na úradoch VÚC. Tieto rozhodujú o počte otvorených miest pre každý školský rok, pričom dochádza k favorizovaniu štátnych škôl aj v situáciách, v ktorých súkromné školy reagujú pružnejšie na potreby lokálneho trhu práce/dopytu.

Škola sa zameriava predovšetkým na poskytovanie nižšieho stredného odborného vzdelania na úrovni vzdelávacích programov končených získaním výučného listu, čo je pozitívne z pohľadu rozvoja v regióne s vysokou mierou nezamestnanosti (spôsobenej aj vysokým zastúpením obyvateľstva bez ukončeného vzdelania druhého stupňa). V daných geograficko-sociálnych podmienkach má škola dostatok žiakov, pričom sa predpokladá záujem o takúto formu vzdelania aj v nasledujúcich rokoch.

Okrem samotného vzdelávania vytvára škola priestor pre vytvorenie základných sociálnych a hygienických návykov u žiakov, čo prispieva k riešeniu problematiky nielen v oblasti vzdelávania. Napriek tomu, že školu navštevuje iba málo žiakov z lepšie situovaných rodín, jej úspešná existencia nasvedčuje tomu, že v slovenských podmienkach je dopyt aj po učebných a študijných programoch nižšieho stupňa, a že toto vzdelanie je užitočné pri vytváraní lepších životných podmienok pre marginalizované skupiny obyvateľstva.

2.3 Škola 3

Box 3: Charakteristika Školy 3

Geografia	- Veľké sídlo - Východné Slovensko
Socioekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti - Rozvíjajúci sa región
Odbory, v ktorých škola poskytuje vzdelávanie	- Vzdelávanie v oblasti IT študijný odbor 2695 Q Počítačové systémy
Stupeň vzdelania/dĺžka štúdia	- Poskytovanie vzdelávania v nadstavbovom štúdiu
Iné	- V rámci prípadových štúdií patrí medzi malé školy s duálnym vzdelávaním

2.3.1 Vzdelávanie na SOŠ

Popri existujúcom súkromnom gymnáziu začala škola v roku 2012 svoju činnosť ako súkromná stredná odborná škola poskytujúca vzdelávanie v trojročnom pomaturitnom vzdelávaní v odbore informačných technológií s uplatnením duálneho systému vyučovania. Škola poskytuje vzdelávanie v učebnom odbore Počítačové systémy. Žiaci nemajú k dispozícii žiadne nepovinné predmety. Škola sídli v priestoroch bývalej základnej školy, ktoré má prenajaté od magistrátu mesta. Má dve klasické učebne s pripojením na internet a štyri odborné učebne - dve učebne informatiky, multimediálnu učebňu a učebňu anglického jazyka.

Škola vznikla na základe osobných skúsenosti zakladateľa školy a požiadaviek z praxe. Hlavnou myšlienkou pri zakladaní školy bolo, že nie všetci absolventi maturitného štúdia mohli byť prijatí na vysoké školy a uplatnenie hlavne gymnazistov, prípadne absolventov iných stredných odborných škôl bez akejkoľvek praxe je na trhu práce komplikované. Škola je financovaná z viacerých zdrojov: dotáciami zo štátneho rozpočtu, finančnými prostriedkami získanými od rodičov alebo zákonných zástupcov žiakov, právnických osôb v zmysle zákona o 2% z dani z príjmov pre neziskové organizácie a dotáciami od VÚC¹⁹.

Štúdium na škole trvá tri roky. Keďže hlavným cieľom školy je prepojenie obsahu vzdelávania s potrebami praxe, žiaci absolvujú popri teoretickej výučbe aj dlhodobú odbornú prax v IT firme. Prax je v druhom ročníku – 1.polrok v rozsahu 5 mesiacov a v treťom ročníku – 2.polrok v rozsahu 5 mesiacov. Špecifikum tejto praxe je v tom, že počas trojročného štúdia absolvujú žiaci dvakrát polročnú prax bez prerušenia.

Škola predstavuje subjekt so slovenskými tradíciami v európskom priestore, má kvalitný program výchovy a vzdelávania ako aj kvalifikovaný pedagogický zbor. Na škole je rozvinutá spolupráca s IT firmami v meste a škola má moderné vybavenie odborných učební. V učebnom procese aplikuje aktivizujúce a motivačné metódy práce. Manažment školy je skúsený, progresívne myslíaci. Riaditeľ školy vidí príležitosť do budúcnosti vo vlastnom vzdelávacom programe, ktorý bude obsahovo na mieru šitý konkrétnej IT firme – podľa plánu by v tejto mala prebiehať aj súvislá prax. Firma garantuje absolventom štúdia zamestnanecký vzťah.

¹⁹ Správa o výchovno – vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach za školský rok 2013/2014

Štúdium je založené na získavaní týchto kompetencií: ²⁰

- Kompetencia k celoživotnému učeniu sa (potreba seberealizácie, efektívne učenie sa, práca s informáciami, samostatné pozorovanie, tvorivé spracovávanie a spätná väzba)
- Sociálne a komunikačné kompetencie (využívanie informácií, vyjadrovanie sa a prezentovanie vlastnej práce, komunikácia v materinskom a dvoch cudzích jazykoch, uvedomovanie si vlastnej zodpovednosti)
- Kompetencie uplatňovať matematické myslenie na riešenie praktických problémov (zlepšenie používania základov prírodovednej gramotnosti, čo umožňuje robiť vedecky podložené úsudky)
- Kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií (schopnosť efektívne využívať informačno – komunikačné technológie pri svojom vzdelávaní, tvorivých aktivitách, vyjadrovaní svojich myšlienok)
- Kompetencie riešiť problémy, občianske kompetencie, sociálne a personálne kompetencie, pracovné kompetencie, kompetencie smerujúce k iniciatíve a podnikavosti, kompetencie vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry.

Pri prijímaní absolventov škola spolupracuje hlavne s úradmi práce, ktoré im posielajú absolventov s úplným stredným vzdelaním (maturitou), ktorí neboli prijatí na štúdium na vysokej škole. Žiaci školy sú prijímaní na základe prijímacích skúšok. Potom sú pozvaní na prijímací pohovor – súčasťou prijímacej komisie je aj odborník z IT firmy, v ktorej žiaci budú praxovať.

Záujem školy nie je rozširovať počet žiakov (dôvodom sú kapacitné možnosti budovy, v ktorej prebieha výuka), ale poskytnúť kvalitnú prípravu, vrátane odbornej praxe u zamestnávateľov, ktorí spolupracujú so školou. Cieľom je takto zvyšovať konkurencieschopnosť svojich absolventov na trhu práce vo vyštudovanom odbore.

Veľkou konkurenciou v oblasti tohto pomaturitného vzdelávania je bakalárske štúdium realizované na vysokých školách, ktoré je ukončené titulom. Avšak výhodou absolvovania tohto pomaturitného štúdia je oveľa väčšie prepojenie s praxou, lepšia odborná príprava (tieto fakty absentujú v bakalárskom štúdiu) a tým pádom lepšia štartovacia pozícia pri nástupe do zamestnania.

Ďalšie aktivity, ktoré škola vyvíja s cieľom získať nových žiakov, je deň otvorených dverí – v rámci toho sa vykonávajú prezentácie zmluvných firiem, kde žiaci absolvujú odbornú prax. Okrem toho sa na verejnosti prezentujú prostredníctvom organizovania konferencií a iných akcií. Na stretnutia, v rámci ktorých prezentujú možnosti v pokračovaní v štúdiu na škole, pozývajú aj výchovných poradcov z iných stredných odborných škôl.

Z legislatívneho hľadiska považujú za najväčšiu chybu z minulosti zrušenie odborných učilíšť. V minulosti mali firmy svoje vlastné odborné učilištia, kde žiaci vykonávali svoju prax. Prvou výhodou prepojenia učilíšť so zamestnávateľom bolo to, že po ukončení štúdia boli zamestnaní v odbore, v ktorom sa vyučili, a druhou výhodou bolo plánovanie zamestnávateľa, koľko žiakov, v akom časovom horizonte a v akom odbore bude

²⁰ Správa o výchovno – vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach za školský rok 2013/2014

vzdelávať. V roku 2011, keď škola vznikala, bolo spojenie „duálne vzdelávanie“ neznámym pojmom.

Veľkým problémom v súčasnosti je príliš veľká byrokracia, veľa administratívnej práce, čo veľmi zaťažuje pedagogický personál školy. Okrem legislatívnych problémov škola vidí nedostatky v nedostatočnej aktualizácii vzdelávacích programov a ich zosúladení so súčasnými potrebami trhu práce. Napríklad v oblasti odborných predmetov je podľa reprezentantov školy vzdelávací program starý približne desať rokov. Problém je celoplošný, netýka sa len tejto školy, vyplýva zo zlej finančnej situácie v školstve. Oblasť IT je oblasť, ktorá sa prudko mení, má perspektívu – tejto ako aj podobným oblastiam by sa podľa reprezentantov školy mala na legislatívnej úrovni venovať zvýšená pozornosť.

Na to, aby pedagógovia vyučujúci teóriu odborných predmetov boli dostatočne pripravení a aby výučba teórie bola v súlade s požiadavkami z praxe, by bolo vhodné, aby tak ako žiaci absolvovali minimálne pol ročnú stáž priamo u zamestnávateľa, kde žiaci absolvujú prax. Avšak na absolvovanie stáže pre pedagógov škola nedisponuje dostatočnými finančnými prostriedkami.

Vzhľadom na súčasný stav v školstve majú obavy do budúcnosti, konkrétne ohľadom nedostatočne kvalifikovaného pedagogického personálu. Problém vidia v tom, že na pedagogické fakulty sa v súčasnosti prijímajú aj maturanti so slabými výsledkami, ďalej sa tam hlásia aj takí žiaci, ktorí nemajú reálny záujem v budúcnosti vykonávať pedagogickú prax, čo má negatívny vplyv nielen na kvalitu nasledujúcej generácie pedagógov, ale aj ich počet. Vzhľadom na to, že odborné predmety vyučujú priamo zamestnanci spolupracujúcich zamestnávateľov, hlavné riziko vyplývajúce z nedostatočne pripravených pedagógov je v zabezpečení kvalitnej výučby odborných predmetov.

Škola existuje len tretí rok a zatiaľ nemá absolventov. Podľa ich súčasných skúseností a priebehu štúdia je predpoklad, že nie všetci prijatí žiaci do prvého ročníka ukončia štúdium na tejto škole. Odhadujú, že školu úspešne absolvuje 70 % prijatých žiakov. Najväčší odliv žiakov je hlavne v priebehu prvého ročníka.

2.3.2 Spolupráca so zamestnávateľmi

Štúdium na škole prebieha v dennej forme. V súčasnosti nie je štúdium spoplatnené, no do budúcnosti sa uvažuje o možnosti spoplatnenia štúdia. Vzhľadom na obavy, že spoplatnenie štúdia by malo negatívny vplyv na záujem žiakov o tento študijný program, spoplatnenie štúdia je plánované len v symbolickej výške. Má slúžiť skôr ako motivácia dokončiť celé trojročné štúdium, lebo v niektorých prípadoch majú žiaci predstavu, že ak je niečo poskytované zadarmo, tak sa k tomu aj takto pristupuje. Ak študent zaplatí školné, tak chce potom aj za svoje finančné prostriedky určitú hodnotu.

Škola aktívne spolupracuje s kľúčovými zamestnávateľmi v oblasti IT v danom regióne. Záujmom školy je túto spoluprácu stále prehĺbovať. Túto spoluprácu vidia ako základ úspešného fungovania ich školy. Pre prehĺbovanie tejto spolupráce sú v regióne vytvorené optimálne podmienky, vzhľadom na široké zastúpenie firiem podnikajúcich v IT odbore.

Každý žiak školy priamo praxuje u zmluvného partnera v oblasti IT, dĺžka praxe je 2x5 mesiacov. Výučba ťažiskových odborných predmetov bola zverená do rúk odborníkov z praxe, čo prinieslo do výučby firemného ducha. Tímová práca priamo vo vyučovaní pripravuje žiakov na pracovné prostredie. Každý žiak je členom pracovného tímu. Žiaci sú zapojení priamo do konkrétnych projektov. Úlohou dozorujúceho vyučujúceho v tomto procese je podávanie spätnej väzby nielen škole, ale aj priamo žiakovi. Tento má vďaka

týmto informáciám príležitosť sa ďalej zdokonaľiť. Veľkou výhodou absolvovania takejto praxe je to, že spolupracujúce firmy majú oproti škole oveľa lepšie IT a programové vybavenie. Toto všetko majú žiaci počas svojej praxe k dispozícii.

Škola má s jednotlivými firmami podpísané zmluvy o absolvovaní praxe ich poslucháčov. Ide o veľké nadnárodné spoločnosti. Vo firmách majú žiakov na starosti pridelení konkrétni pracovníci firiem, ktorí dávajú spätnú väzbu priamo riaditeľovi školy. Zamestnanci týchto firiem na škole vyučujú odborné predmety, čo prispieva k zvýšenej kvalite výučby.

2.3.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce

Predpokladané uplatnenie absolventov je veľké, vzhľadom na to, že zameranie školy je na momentálne žiadanú oblasť IT. V regióne, kde škola pôsobí, je vysoká koncentrácia spoločností, ktoré pôsobia práve v tejto oblasti. Na škole sa podľa reprezentantov školy uskutočňuje veľmi dobrá odborná príprava. Táto odborná príprava je prispôbená požiadavkám zamestnávateľov, ktorých zamestnanci sú odbornými garantami. Pri vypracovávaní školského vzdelávacieho programu boli v maximálne možnej miere zohľadnené pripomienky odborníkov z oblasti IT. Absolventi počas štúdia získajú pracovné návyky vďaka absolvovanej praxe priamo u reálneho zamestnávateľa.

Niektorí žiaci už počas štúdia tretieho ročníka podpisujú pracovné zmluvy. Väčšina má podpísané zmluvy u zamestnávateľov priamo v absolvovanom odbore. Vzhľadom na to, že absolventi majú dobrú odbornú prípravu, nemusia byť len zamestnaní, ale majú dobré predpoklady aj na otvorenie vlastnej živnosti a podnikanie v odbore, v ktorom študovali.

2.3.4 Duálne vzdelávanie

Nový zákon č. 61/2015 upravuje okrem iného systém duálneho vzdelávania. Podľa zástupcov tejto školy sa školstvo vracia pred rok 1989, keď stredné odborné školy fungovali na princípe duálneho vzdelávania. Tento zákon nepriniesol podľa reprezentantov školy pre školy žiadne pozitíva. Na jednej strane zamestnávateľ zapojený do systému duálneho vzdelávania uhrádza všetky náklady spojené s financovaním praktického vyučovania, avšak pre školy to reálne znamená, že im financovanie bude krátené. Dôvodom je to, že školám zapojeným do systému duálneho vzdelávania sa znižuje normatívny objem finančných prostriedkov prislúchajúcich na jedného žiaka o sumu zodpovedajúcu mzdovému normatívu na praktické vyučovanie. Pre školy by bolo výhodné, keby normatív nebol krátený. Školy sú aj tak finančne značne poddimenzované, malo by byť na dohode medzi školou a zamestnávateľom, ako sa dohodnú na hradení mzdových nákladov na prax. Pre firmy sú žiaci lacná pracovná sila, takže na tom, že zamestnávajú žiakov SOU, firmy neprerobia. Školy zapojené do systému duálneho vzdelávania budú de facto potrestané za to, že sa zapojili do tohto systému. Ďalším negatívom je, že plné znenie § 12 Žiadosť o overenie odbornej spôsobilosti zamestnávateľa odrádza väčšinu firiem, aby sa do duálneho systému prihlásila. V protiklade sú vysoké administratívne požiadavky a slabá finančná podpora zo strany štátu.

2.3.5 Záver

Škola vznikla na základe dopytu nadnárodných spoločností, ktoré majú sídlo v uvedenom regióne a pôsobia v oblasti IT. Tieto spoločnosti vyžadujú, aby absolventi prichádzali do zamestnania s pracovnými návykmi a znalosťami, ktoré sú prispôbené požiadavkám z praxe. Na základe toho sa na škole začal zavádzať duálny systém výučby ešte pred jeho uzákonením. Veľkou výhodou tejto školy je zriaďovateľ – súkromná osoba, ktorej záleží na tom, aby bol o absolventov školy záujem u

zamestnávateľov a škola neprodukovala ďalších adeptov pre úrad práce. Ďalšou výhodou tejto školy je úzke prepojenie žiakov s jednotlivými firmami, kde vykonávajú prax. Je vysoká pravdepodobnosť, že absolventi získajú zamestnanie práve vo vyštudovanom odbore. Tí najlepší žiaci majú podpísané zmluvy so zamestnávateľmi, u ktorých vykonávali prax, už počas štúdia.

2.4 Škola 4

Box 4: Charakteristika Školy 4

Geografia	- Malé sídlo - Západné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti - Priemerný región
Odbory, v ktorých škola poskytuje vzdelávanie	- Strojárstvo, Elektromechanika, Obuvnícka výroba a spracovanie kože, Chémia, Pekár, Cukrár, Kuchár, Čašník, Obchod a služby - Záujmové odbory : Strojárstvo (24), Elektrotechnika (26)
Stupeň vzdelania/dĺžka štúdia	- Poskytovanie vzdelávania na všetkých troch úrovniach – nižšie odborné vzdelanie, stredné odborné vzdelanie a úplné stredné odborné vzdelanie.
Iné	- V rámci prípadových štúdií patrí medzi veľké školy - Vzhľadom na to, že ide o spojenú školu, poskytuje širokú škálu študijných a učebných odborov. - Škola má bohatú tradíciu v príprave absolventov v rôznych odboroch, využiteľnú v obuvníckej výrobe s perspektívnou spoluprácou s obuvníckou firmou v regióne.

2.4.1 Vzdelávanie na SOŠ

Škola sa zaraďuje medzi staršie subjekty s viac ako 70-ročnou tradíciou. Absolventi učebných odborov tejto školy boli pripravovaní pre obuvnícky a kože-spracujúci priemysel.

Súčasná organizačná štruktúra je výsledkom spájania viacerých subjektov: Stredné odborné učilište, Stredná priemyselná škola a Obchodná akadémia. Škola má stabilizovaný pedagogický zbor, ktorý tvorí 18 učiteľov a 12 majstrov odbornej výchovy. Všetci pedagogickí aj nepedagogickí zamestnanci školy majú okrem odbornej a pedagogickej spôsobilosti aj zákonom predpísané vzdelanie v oblasti výchovného poradenstva a školského manažmentu.

Zánikom obuvníckej výroby v regióne škola bojuje s nezaujmom o vzdelávanie v odbore. Na účely zvýšenia záujmu o štúdium na tejto spojenej škole boli rozšírené učebné a študijné odbory, prevažne v oblasti služieb a obchodu. Nižšie odborné vzdelávanie, ktoré trvá dva roky, bolo rozšírené o odbor Výroba obuvi a Výroba koženej galantérie. Určené je hlavne pre žiakov, ktorí ukončili základnú školu v nižšom ako deviatom ročníku. Stredné odborné vzdelávanie bolo rozšírené o odbory Mechanik opravár, Elektromechanik, Obuvník, Pekár, Cukrár, Čašník, Servírka, Predavač. Výučba v týchto odboroch je trojročná. Úplné stredné odborné vzdelávanie v trvaní 4 roky, ukončené maturitnou skúškou, bolo rozšírené o odbory Pracovník marketingu, Kuchár a Operátor ekologických zariadení. Škola ponúka aj možnosti ďalšieho vzdelávania. Po úspešnom

vykonaní záverečnej skúšky majú žiaci možnosť zvýšiť si kvalifikáciu v nadstavbovom štúdiu v jednotlivých študijných odboroch. Ďalšou možnosťou vzdelávania je štúdium na vysokých školách. Škola sa na základe výsledkov prieskumov INEKO umiestnila ako škola s dobrými výsledkami.

Nezáujem o obuvnícke odbory vidia predstavitelia školy v zlej práci výchovných poradcov na jednotlivých základných školách. Výchovní poradcovia nevstupujú aktívne do procesu výberu školy, aj keď zamestnávateľ aktívne ponúka informácie o perspektíve zamestnania po ukončení štúdia. Je možné navštíviť školu, zúčastniť sa na exkurzii do výrobného podniku. Málokedy sa však o ponúkaných možnostiach dozvedia žiaci a ich rodičia. Škole by pomohlo, keby výchovní poradcovia aktívnejšie vstupovali do procesu výberu školy. Žiakom nestačí dať zoznam škôl, kam je možné sa prihlásiť. Je ich potrebné informovať o perspektívach zamestnania v odbore, ktorý si vybrali, aby sa nevyučili pre úrady práce. Vhodným riešením by bolo, keby výchovní poradcovia boli pravidelne pozývaní do firiem pôsobiacich v regióne, aby získali informácie z prvej ruky o možnostiach zamestnať sa po skončení štúdia a tieto informácie by vedeli kvalifikovane odovzdávať ďalej. Ďalšou možnosťou je, aby výchovní poradcovia mali oddelenú agendu: jedni by sa venovali problémom v študijnom procese žiakov a školy, na ktorej pôsobia, a ďalšia skupina výchovných poradcov by bola angažovaná len v procese informovania žiakov o možnostiach štúdia na stredných odborných školách. Výchovným poradcom by mohol byť aj externý zamestnanec školy, ktorý by mal na starosti viac základných škôl v okrese, prípadne by to mohol byť aj zamestnanec firmy, ktorá má záujem vychovávať odborníkov v profesiách, o ktoré majú tieto firmy záujem.

Ďalší problém spočíva v nezájme rodičov o umiestnenie detí na uvedené odbory. Prácu v tomto odbore pokladajú za neatraktívnu a manuálne náročnú. Podľa predstáv rodičov ide o jednotvárnú pásovú výrobu s nízkym platovým ohodnotením napriek tomu, že spôsob výroby a technológie sú úplne iné ako boli v minulosti.

Na pokles záujemcov o štúdium v uvedených odboroch má vplyv aj nepriaznivý demografický vývoj a uprednostňovanie štúdia na gymnáziách. Gymnázia sú z pohľadu rodičov atraktívnejšie z toho dôvodu, že sú presvedčení o tom, že po skončení štúdia na gymnáziu majú väčšiu perspektívu ísť študovať na vysoké školy, prípadne majú lepšiu perspektívu nájsť si dobre ohodnotené pracovné miesto. Avšak rodičia a žiaci si podľa zástupcov školy neuvedomujú dôležitosť získania odbornej praxe počas štúdia na strednej škole. Súčasným trendom je, že zamestnávatelia vyhľadávajú žiakov s pracovnými návykmi a praktickými skúsenosťami, ktoré je možné získať len na stredných odborných školách s rozvinutou spolupracou so zamestnávateľmi. Predovšetkým nadnárodné spoločnosti vítajú spoluprácu so strednými odbornými školami, poskytujú svoje priestory, technológie a zamestnancov pre výchovu nových odborníkov.

Pre zvýšenie záujmu hlavne o obuvnícke odbory škola v spolupráci s obuvníckou firmou realizovala exkurzie pre výchovných poradcov a rodičov detí končiacich základnú školu do výrobných priestorov firmy zaoberajúcej sa výrobou obuvi. Táto iniciatíva ale nemala výrazný vplyv na zvýšenie záujmu o štúdium.

Uplatnenie absolventov je rôzne, v závislosti od absolvovaného odboru. Absolvent 4-ročného študijného odboru Pracovník marketingu sa môže uplatniť vo firmách poskytujúcich rôzne služby, predaj tovaru, v cestovných kanceláriách, kultúrno-spoločenských inštitúciách. Absolvent učebného odboru Kuchár podľa platnej klasifikácie zamestnaní môže byť zamestnaný ako kuchár v reštauráciách, hotelových a ostatných zariadeniach spoločného stravovania alebo ako živnostník po získaní potrebnej praxe.

Absolventi učebného odboru Operátor kožiarskej výroby sú schopní zabezpečovať odborné a ekonomické agendy, vedia sledovať vývoj nákladov a výdajov nákupu a predaja, sú schopní navrhovať účinné opatrenia, pripravovať podklady pre uzatváranie hospodárskych zmlúv. Títo absolventi majú veľké šance nájsť uplatnenie vo vyštudovanom odbore, pretože v regióne pôsobí dcérska spoločnosť nemeckej obuvníckej spoločnosti. Táto spoločnosť venuje veľkú pozornosť práci s mladými ľuďmi. Školu podporuje materiálne aj strojovým vybavením. Spoločnosť je zapojená do projektu fit4future, čo je certifikačný program Podnik s príkladnou odbornou praxou. fit4future je iniciatíva založená podnikmi, ktoré majú silný dopyt po kvalifikovaných technických pracovníkoch. Združenie funguje pod hlavičkou Slovensko–nemeckej obchodnej a priemyselnej komory. Cieľom je zlepšiť spoluprácu medzi školami a praxou a urobiť ju transparentnejšou. Na podporu rozvoja stredných odborných škôl boli zriadené rôzne asociácie a združenia pre rozvoj stredných odborných škôl. Ich činnosť je však vyhodnocovaná skôr ako formálna.²¹ Problémom je napríklad to, že odborné vzdelávanie nie je zverené do kompetencií stredných odborných škôl, ale akreditácie sú udeľované rôznym súkromným inštitúciám. Ďalšie negatívum je, že zapojenie sa do duálneho systému je administratívne náročné a z toho dôvodu sa niektorí zamestnávateľia nechcú do tohto systému zapájať.

Ďalšie aktivity, ktoré škola organizuje na zvýšenie atraktivity štúdia vo svojich rozšírených učebných odboroch, sú tieto: deň otvorených dverí, prezentovanie školy na jednotlivých základných školách, prezentácia školy na podujatiach organizovaných úradom práce, účasť na burzách stredných škôl a propagácia školy v regionálnom týždenníku a mestskej televízii.

Škola si uvedomuje svoju zodpovednosť voči spoločnosti. Od roku 1995 je zapojená do projektu škola podporujúca zdravie. O rok neskôr bola prijatá do Národnej siete škôl podporujúcich zdravie. Pre vykonávanie týchto aktivít má škola vlastné zariadenia: telocvičňu, posilňovňu, školský dvor, jedáleň a bufety. Cieľom tohto projektu je rozvoj kultúrno–športových aktivít, tvorba a ochrana zdravého prostredia a zmena stravovacích návykov. Tieto ciele naplňujú a prehĺbujú rôznymi besedami a prednáškami s lekármi, členmi policajného zboru a psychológmi.

Legislatívne na činnosť školy nepriaznivo vplyva systém financovania na žiaka, na základe ktorého vzniklo v regióne nekontrolovateľne veľa gymnázií. Podľa štatistiky k 15.9.2014 bolo v regióne, v ktorom škola pôsobí, 16 štátnych gymnázií a 3 súkromné gymnáziá.²² Uvedené má za následok prijímanie žiakov s horšími študijnými výsledkami na gymnáziá. V minulosti sa práve takíto žiaci pripravovali na stredných odborných školách. Niektoré školy za negatívum považujú aj zavedenie kreditového systému pre kvalifikáciu pedagogických zamestnancov a ich motiváciu. Podstata problému kreditového systému spočíva v tom, že učiteľ dostane kredity za absolvované školenie bez ohľadu na to, či školenie bolo prínosom pre učiteľa, respektíve žiakov. Nikto nerieši, či učiteľ na základe absolvovaného školenia aj lepšie učí. Ďalšou nevýhodou je vysoká nákladnosť pre školy, nakoľko každý učiteľ, ktorý absolvuje školenie, musí byť niekým zastúpený. Kreditový systém má svoje opodstatnenie, avšak je potrebné robiť aj vyhodnotenia, ako sa vzdelávanie pedagógov prenieslo do praxe. Je potrebné zodpovedať otázky ako napríklad: sú nové poznatky, ktoré získali pedagógovia, prínosom pre žiakov v zmysle lepšieho uplatnenia v praxi, v zmysle väčšej šance úspešne absolvovať prijímacie konanie na ďalšie vzdelávanie a podobne. Bez získania odpovedí na tieto otázky ďalšie vzdelávanie budí dojem aktivity, ktorá sa minula svojmu cieľu.

²¹Sternová, Z. – Kahalová, D. – Briatka, P., 2012

²²UIPŠ, 2014

Ďalší negatívny vplyv na činnosť školy má slabá podpora zo strany VÚC. Problém je aj v tom, že na VÚC nie je vyčlenený pracovník, ktorý by riešil problémy s údržbou, opravou a modernizáciou priestorov školy. Aby škola spĺňala najnovšie trendy v príprave kvalifikovaného personálu pre potreby firiem podnikajúcich v oblasti, na ktorú je škola zameraná, je nevyhnutné modernizovať technické vybavenie školy pre praktické vyučovanie. Modernizácia technického vybavenia školy je dôležitá z toho dôvodu, že škola má záujem vychovávať absolventov nielen pre jedného zamestnávateľa, ale jej záujmom je, aby absolventi získali aj univerzálnu prax. Uvedené však nie je možné vzhľadom na nedostatočné financie. V budúcnosti škola uvažuje o zapojení sa do duálneho systému výučby aj v učebnom odbore Operátor kožiarskej výroby, avšak aktuálnym cieľom je zvýšenie atraktívnosti štúdia v tomto odbore zmodernizovaním technického vybavenia dielní na tejto škole.

Z dôvodu nezájmu žiakov o štúdium v niektorých odboroch, hlavne odboroch, ktoré sa týkajú obuvníckej výroby, sa tieto učebné odbory nedarí vôbec otvoriť. Avšak na druhej strane zamestnávateľia hľadajú práve absolventov týchto odborov. Pre školu z toho vyplýva, že musí popracovať na zvýšení záujmu zo strany žiakov o tieto odbory, nakoľko je zrejmé, že uplatnenie v praxi by nemal byť problém. Škola taktiež z ekonomických dôvodov zrušila poskytovanie internátneho ubytovania pre svojich žiakov.

Absolventi odchádzajú do praxe dostatočne pripravení nielen čo sa týka teoretickej stránky znalostí, ale aj po praktickej stránke. Škola disponuje vlastnými dielňami, ktorým však chýba moderné vybavenie, čo je dôsledkom nedostatku financií. Toto je však čiastočne kompenzované absolvovaním praxe u zmluvných partnerov, ktorí poskytujú svoje technologické vybavenie v procese praktickej výučby. Zamestnávateľia sú vo väčšine (90%) so žiakmi spokojní. Víziou do budúcnosti je nadviazať na dávnu históriu školy, vrátiť sa k obuvníckej tradícii, pripraviť odborníkov nielen v obuvníckej výrobe, ale aj v ostatných odboroch štúdia, pre celé Slovensko. Jedným z krokov je rozšírenie siete študijných a učebných odborov v oblasti Strojárstvo, Farmakológia, Obuvnícka výroba a v nových odboroch štúdia - Technik obuvníckej výroby a Auto opravár – elektrikár, čo by malo viesť k zvýšenému počtu žiakov na tejto škole.

Absolventi štúdia hodnotia prácu v odbore Obuvníckej výroby ako neatraktívnu, fyzicky náročnú a slabo finančne hodnotenú. To je hlavným dôvodom nezájmu zamestnať sa po skončení štúdia v tomto odbore. Z tohto dôvodu škola vyvíja veľké úsilie na zatraktívnenie štúdia, hlavne spoluprácou so zamestnávateľmi v regióne. Zástupcovia školy veria, že v krátkej budúcnosti sa im podarí vrátiť škole tradičné odbory obuvníckej výroby.

2.4.2 Spolupráca so zamestnávateľmi

Škola spolupracuje s množstvom zamestnávateľov v regióne. Má podpísanú zmluvu s približne 50 partnermi, a to z dvoch dôvodov:

- a) menšia skupina žiakov na jednotlivého zamestnávateľa
- b) široký záber študijných a učebných odborov.

Najaktívnejšie spolupracuje s kľúčovým zamestnávateľom v regióne s obuvníckou výrobou, kde je vysoká perspektíva zamestnania absolventov vo vyštudovanom odbore. Každý absolvent strednej odbornej školy má absolvovanú odbornú prax buď priamo vo vlastných priestoroch školy, alebo u zmluvného zamestnávateľa. Firmy sú spokojné s vykonávaním praxe žiakov, mali by záujem aj o väčší počet žiakov. V spolupráci s najväčším zamestnávateľom v tomto odbore perspektívne otvárajú nový odbor Technik obuvníckej výroby. Zatiaľ rozšíreniu spolupráce bráni nezáujem žiakov o štúdium v

odboroch zameraných na obuvnícku výrobu. Z minulosti sa traduje, že ide o ťažkú, nezáživnú monotónnu manuálnu prácu, ktorá je slabo finančne ohodnotená.

Spolupráca so zamestnávateľom sa tiež prejavuje v tom, že majstri a majsterky odbornej výchovy majú neobmedzený prístup do výrobných priestorov firmy z dôvodov kontroly vykonávania odborného výcviku vlastných žiakov. Naopak, zamestnanci zmluvných firiem, kde žiaci vykonávali svoju odbornú prax, sa aktívne zúčastňujú maturitných resp. záverečných skúšok ako členovia skúšobnej komisie.

2.4.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce

Uplatnenie absolventov je ťažké vzhľadom na zlú situáciu v zamestnanosti v regióne. Veľkú výhodu majú žiaci, ktorí absolvovali prax priamo u zamestnávateľa, kde väčšinou nájdú uplatnenie po absolvovaní školy.

Viacerí absolventi hlavne v odboroch Čašník, Servírka, Cukrár, Pekár nájdú uplatnenie v malých, respektíve rodinných prevádzkach. Časť absolventov nájde uplatnenie priamo v absolvovanom odbore. Výhodou absolventov tejto školy je absolvovaná odborná prax a získané pracovné návyky. Až 60 % absolventov maturitných ročníkov pokračuje ďalej v štúdiu na vysokých školách, často aj mimo odboru.

Pre absolventov trojročného učebného programu, ktorý končí záverečnou skúškou a výučným listom, škola poskytuje nadstavbové štúdium v jednotlivých študijných odboroch v spojenej škole.

2.4.4 Duálne vzdelávanie

Myšlienku duálneho vzdelávania zástupcovia školy vnímajú pozitívne. Realizácia v zmysle zákona č. 61/2015 sa javí dosť komplikovaná a administratívne náročná hlavne z pohľadu zamestnávateľov. Ako problematické sa javí aj overovanie spôsobilosti zamestnávateľov v zmysle § 11 zákona. O efektívnosti fungovania systému je predčasné hovoriť. Vhodné by bolo experimentálne overenie systému duálneho vzdelávania a až následné zastrešenie zákonom. Za pozitívum zákona považujú to, že školy nebudú kritizované za nepoužiteľnosť absolventov v praxi, školské vzdelávacie programy budú konzultované s odborníkmi z praxe a zmluvné vzťahy dodajú systému duálneho vzdelávania náležitú vážnosť. Za negatíva zákona považujú nezodpovedané otázky typu: absolventi školy, ktorí sa z rôznych príčin nezapojili do duálneho vzdelávania, budú menejcenní alebo neuplatniteľní na trhu práce? Diskutabilná je aj skutočnosť, či duálne vzdelávaný absolvent školy v určitej firme bude uplatniteľný v podmienkach inej, aj keď výrobným programom príbuznej firme.

2.4.5 Záver

Prioritou školy je, aby ich absolventi našli uplatnenie v praxi. Škola má ambíciu otvárať také učebné odbory, o ktoré je v regióne záujem. Preto škola vyvíja maximálne úsilie aj v spolupráci s veľkým výrobcom obuvi o obnovenie dávnej tradície-prípravy absolventov pre obuvnícky priemysel. Žiaľ, to sa im v súčasnosti nedarí realizovať hlavne kvôli negatívnemu postoju rodičov, ktorí nechcú, aby ich deti po absolvovaní školy sedeli niekde za pásom a ešte k tomu za malý plat. Tento názor rodičov chcú zmeniť častými exkurziami do výrobných priestorov ich firmy.

Ďalším návrhom je zmena v práci výchovných poradcov, ktorí by sa mali aktívne podieľať na výbere školy. Nemala by spočívať v tom, že žiaci dostanú zoznam škôl. Ich pridanou hodnotou by malo byť to, že žiakom dajú erudované informácie o možnostiach

zamestnať sa po skončení školy v odbore, ktorý si vybrali, aby sa zvýšili ich možnosti na trhu práce.

Najväčší výrobca obuvi v tomto regióne založil tradíciu odmeňovania najlepších žiakov. Pre najlepších žiakov organizuje rôzne výlety a odborné exkurzie. Plánuje zvýšiť finančnú podporu pre učňov. Ďalšou aktivitou na zvýšenie povedomia o zamestnávaní sa v tejto profesii je aj účasť na výstave – celoštátnej prezentácii výrobkov žiakov stredných odborných škôl z celého Slovenska a partnerských škôl z Čiech a Maďarska. Hlavným organizátorom tejto výstavy je Ministerstvo hospodárstva SR. Žiaci tejto školy sa prezentovali nielen obuvníckymi výrobkami, ale predstavili aj výrobky koženej galantérie ako sú kabelky, peňaženky, opasky a podobne. Vízia školy je príprava odborníkov pre obuvnícky priemysel pre celé Slovensko.

2.5 Škola 5

Box 5: Charakteristika Školy 5

Geografia	- Malé sídlo - Východné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti - Rozvinutá oblasť, s mnohými podnikmi transformovanými po zmene režimu
Odbory, v ktorých škola poskytuje vzdelávanie	- Elektrotechnika, Technická a aplikovaná chémia, Textil a odevníctvo, Polygrafia a média, Doprava pošty a telekomunikácie, Ekonomika a organizácia, Obchod a služby - Záujmové odbory: Elektrotechnika (26), Technická a aplikovaná chémia (28)
Stupeň vzdelania/dĺžka štúdia	- Poskytovanie vzdelávania na všetkých troch úrovniach – nižšie odborné vzdelanie, stredné odborné vzdelanie a úplné stredné odborné vzdelanie
Iné	- Škola patrí medzi stredne veľké subjekty - Orientácia na špecifické skupiny obyvateľstva (Rómsku komunitu) - Najstaršia škola medzi subjektmi, pôvodne zameranie na chemický priemysel - Po roku 1989 došlo k masívnej transformácii, ktorej sa škola musela prispôbiť (odklonenie od orientácie na jedného zamestnávateľa) - Poskytovanie rómskeho štipendia (nad rámec motivačného)

2.5.1 Vzdelávanie na SOŠ

Svojím vznikom sa škola zaraďuje medzi staršie subjekty v rámci SR, pričom pôvodne bola založená pre potreby priemyselnej výroby vznikajúceho mesta. Súčasná organizačná štruktúra je výsledkom spájania viacerých subjektov, pričom predstavuje združenú strednú odbornú školu. V cieľových odboroch projektu RSOV poskytuje škola úplné stredné odborné vzdelanie v dĺžke štyroch rokov. Medzi vybranými subjektmi zastupuje odbory z oblasti chémie, ktoré v posledných rokoch patria medzi najmenej atraktívne u žiakov.

Chemický priemysel prešiel v posledných rokoch na Slovensku značnou transformáciou, mnoho bývalých strategických podnikov bolo reštrukturalizovaných, prípadne zatvorených. Problémom na druhej strane je zlá organizácia výučby chémie na základných školách, ktorá podľa reprezentantov školy nie je vhodne pokrytá a vyučuje sa v malom rozsahu. Dôsledkom týchto faktorov je nedostatočná motivácia žiakov

pokračovať v štúdiu tohto odboru (počet žiakov školy sa dlhodobo znižoval aj napriek spájaniu, no tento trend sa otočil v školskom roku 2014/15). Počet žiakov klesal až blízko k počtu, kedy by nebolo z hľadiska nákladov možné udržiavať budovy školy. Toto má za následok mimoriadne napätý rozpočet a nemožnosť financovania rôznych dodatočných iniciatív. V dôsledku tohto vývoja je škola nútená poskytovať vzdelávanie aj v netechnických oblastiach, akými sú napríklad médiá, telekomunikácie, obchod či služby. O takéto odbory je čoraz väčší záujem zo strany žiakov a rodičov aj napriek tomu že dopyt po absolventoch je oproti viac technickým odborom signifikantne nižší a väčšina absolventov sa uplatňuje v iných odboroch. Dôvodom popularity ekonomických odborov je aj presvedčenie rodičov, že štúdium v týchto odboroch je pre budúcnosť dieťaťa perspektívnejšie, ako štúdium technického zamerania. Túto situáciu sčasti dokladá aj prieskum uskutočnený GfK Slovakia²³, ktorého výsledky preukazujú vysokú atraktivnosť pozícií manažéra, IT analytika, právnik, vedca či pracovníka marketingu. Tento prieskum tiež poukazuje na fakt, že pre absolventov nie je pri výbere zamestnania určujúce, či je v odbore alebo mimo neho. Napriek tomu bol vyjadrený názor, že tento trend pomaly ustupuje a rodičia si začínajú uvedomovať dôležitosť technických odborov – je to v dôsledku presýtenia trhu práce absolventmi ekonomických smerov a naopak veľkým nedostatkom technicky zameraných absolventov.

V minulosti dopytované odbory Textilu a odevníctva a Krajčírstva sú momentálne najmenej navštevovanými v škole. Na druhej strane, zo strany zamestnávateľov by o absolventov úplného stredného odborného vzdelania tohto zamerania záujem bol. Nakoľko však v posledných rokoch o štúdium odborov Krajčírstvo, Pletiarstvo nie je záujem, tieto odbory momentálne nie sú otvorené. Jediným otvoreným odborom z tejto oblasti je v súčasnosti dvojročný program Textil a odevníctvo nižšieho stredného odborného vzdelania. Popri tom bol v poslednom školskom roku opätovne otvorený štvorročný študijný odbor Styling a marketing. Odbory Krajčírstva a Pletiarstva sú podľa názoru reprezentantov školy jednoznačne nepopulárne z dôvodu poskytovaného nízkeho finančného ohodnotenia na trhu práce – ide o náročnú prácu v sťažených podmienkach. V tomto prípade bola spomenutá aj možnosť priameho zásahu štátu – zastúpenie sektora sa počas posledných rokov na Slovensku znížilo a nie je vylúčené, že výroba sa úplne presunie do iných, menej vyspelých krajín.

Pre zlepšenie aktuálnej situácie v tejto oblasti je podľa predstaviteľov školy potrebné rozvinúť užšiu komunikáciu so zamestnávateľmi v danom sektore, ktorý je známy mimoriadne náročnými pracovnými podmienkami a nízkym platovým ohodnotením.²⁴ Pod vplyvom nedostatku pracovnej sily by zamestnávatelia mohli zatriť prácu v tomto sektore zlepšením platových podmienok – podobný scenár nastal na Slovensku aj v iných sektoroch s obdobnými problémami (napr. spracovatelia mäsa a rýb).

Pre zviditeľnenie a zvýšenie záujmu o štúdium na škole sú organizované viaceré podujatia – deň otvorených dverí, prezentovanie na ZŠ, organizácia krúžkov pre žiakov ZŠ. Škola sa aktívne zapája do súťaží a projektov, kde je reprezentovaná žiakmi v spolupráci s učiteľmi. Na základe hodnotenia absolventov je škola úspešná, pričom väčšina z nich v prípade, ak pracujú, využíva znalosti nadobudnuté počas štúdia. S rôznymi ZŠ spolupracuje škola aj v rámci Týždňa vedy a techniky, v rámci ktorého pozýva žiakov na prezentácie a workshopy. Okrem toho sa škola zviditeľňuje rôznymi oceneniami ako aj umiestňovaním na vysokých priečkach v prieskume zamestnávateľov²⁵.

²³ Čekovská, D., 2009

²⁴ Trexima, 2014

²⁵ Hřích, V., 2014

Vo svojom regióne je škola svojím zameraním jedinečná a preto je kooperácia s inými strednými odbornými školami z blízkeho okolia limitovaná. Najmä v rámci organizovania podujatí však prebieha intenzívna spolupráca so školami podobného zamerania zo vzdialenejších miest. Komunikácia so zahraničnými školami je rozvinutá v oblasti chémie, pravidelne sú organizované exkurzie žiakov a výmenné pobyty do partnerských škôl. O tieto programy je veľký záujem, niekoľkonásobne prevyšujúci aktuálne možnosti. Od posledného školského roka sa začala spolupráca aj v rámci programu Erasmus+ - žiaci sa zúčastňujú výmenných pobytov v troch krajinách EÚ. Program poskytuje možnosti cestovania pre žiakov rôznych odborov. Na škole momentálne prebieha takýto projekt v odboroch dopravy, polygrafie a chémie. Hlavným prínosom spolupráce je obohatenie znalostí učiteľov a žiakov a nadobudnutie životných skúseností, najmä pokiaľ ide o žiakov.

Na Slovensku okrem toho komunikuje škola s vysokými školami (hlavne v odbore Chémie), ktoré sem chodia robiť nábery. Problémom s vysokými školami je, že mnohé z nich prijímajú absolventov stredných odborných škôl aj napriek tomu, že nemajú vzdelanie v príbuznom odbore, prípadne ide o príbuzný odbor, ale žiak neukončil štúdium s dobrým prospechom. Podľa zamestnancov školy ide najmä o prijímanie na ekonomické študijné odbory na vysokých školách, naopak v prípade technických odborov sa toto deje v oveľa menšom rozsahu vďaka úzkemu zameraniu štúdia.

Na získanie prostriedkov pre mimoškolské aktivity využívala v minulosti škola podporu programov organizácie SAIA, najmä "nórske fondy". Za mierne problémové je považované jazykové vybavenie žiakov, ktorí zo začiatku počas takýchto aktivít musia prekonávať jazykovú bariéru. Tento problém sa prejavuje najmä u žiakov, ktorí mali menej kvalitnú výučbu cudzieho jazyka na základnej škole. Napriek tomu si počas niekoľkotýždňových pobytov väčšina žiakov výrazne zlepšila jazykové znalosti. V porovnaní s ostatnými odbornými školami v regióne je úroveň jazykov žiakov školy priemerná, zatiaľ čo na gymnáziách je úroveň vyššia.

Viacero legislatívnych faktorov vplýva negatívne na fungovanie školy. Najdôležitejším je princíp prideľovania financií školám na základe počtu žiakov, ktorý sa podľa reprezentantov školy stal pod vplyvom poklesu popularity technických odborných škôl a nárastu popularity gymnázií nevybilancovaným. V dôsledku takéhoto financovania narastá riziko zatvárania malých, momentálne menej populárnych škôl na úkor veľkých subjektov, bez možnosti ďalšej regulácie. Za negatívne sú považované aj zavedenie kreditového systému pre kvalifikáciu pedagogických a nepedagogických zamestnancov spolu s opakovaným preskúšavaním pedagógov. Tieto sú podľa reprezentantov školy neefektívne a sú spojené s ďalšou pracovnou záťažou pre zamestnancov.

Povinná maturita z cudzieho jazyka je považovaná za mierne problematickú, pretože vytvára tlak na uprednostnenie jedného cudzieho jazyka a môže potenciálne vytláčať záujem o iné maturitné predmety. Pokiaľ by povinný predmet okrem slovenského jazyka mal ostať zachovaný, bolo by vhodné zvážiť okrem cudzích jazykov aj napríklad matematiku (podpora a rozvoj logického myslenia u žiakov). Efektivita vyučovania je negatívne ovplyvnená aj zvyšujúcou sa administratívnou záťažou učiteľov, ktorí sú nútení vyplňať väčšie množstvo dokumentov na úkor samotného vyučovania.

Ďalším nedostatkom súčasnej legislatívy je podľa reprezentantov školy spôsob financovania súkromných stredných odborných škôl, kde normatív na jedného žiaka je poskytovaný v rovnakej výške ako na štátnych školách. Toto spôsobuje, že súkromné školy majú lepšiu východiskovú pozíciu, pretože ich finančné možnosti sú širšie v porovnaní so štátnymi školami (čo je v rozpore s názorom školy vyššie, vid' kapitola 2.2.1). Súčasný stav by bolo vhodné prehodnotiť tak, aby bola pozícia škôl vyrovnaná. Tento problém je vnímaný predovšetkým počas posledných rokov, kedy v dôsledku

demografického vývoja a zníženej atraktívnosti štúdia sa zvýšila konkurencia medzi školami.

Dôležitým prvkom, ktorý nie je plošne pokrytý v stredných odborných školách, je zamestnanie školského psychológa. Podľa legislatívy si musí každá škola v prípade potreby vyhradiť na takéhoto zamestnanca prostriedky z vlastných zdrojov – na čo škola nemá dostatok prostriedkov. Bolo však vyslovené, že psychológ by bol na škole veľmi potrebný – pomáhal by riešiť extrémne situácie, konflikty, či dlhodobo sa zapájať do procesu výchovy v prípade zanedbaných (sociálne znevýhodnených) žiakov. Momentálne je táto zodpovednosť na triednych učiteľoch.

Medzi pozitívne aspekty vývoja legislatívy a školských opatrení bol zaradený koncept školských vzdelávacích programov, ktorý poskytuje väčšiu mieru slobody pri tvorbe študijných plánov. Medzi pozitívne iniciatívy boli tiež zaradené kurzy a doškoloňovanie pedagogických pracovníkov v rôznych oblastiach – psychológia, rétorika, zvládanie stresu, šikany, riešenie konfliktov a zlepšenie koordinácie. Tieto sú momentálne už menej frekventované, ale počas nasledujúcich rokov budú zamestnanci školy opätovne nútení si dopĺňať a preukazovať svoje vedomosti. Z tohto hľadiska nie sú kurzy obľúbené – učitelia majú pocit, že musia do konca života, aj s mnohými odpracovanými rokmi, neustále dokazovať svoje vedomosti.

Ďalším pozitívom vo vývoji je zvyšovanie dostupnosti a rozširovanie používania e-dokumentov a softvéru. Okrem toho v rámci zvyšovania informovanosti by zamestnanci školy privítali väčšiu dostupnosť rôznych vzdelávacích portálov, kde by sa jednak mohli vzdelávať, ale ktoré by predovšetkým slúžili ako zdroj podkladových materiálov pre výučbu. Efektívne využívanie takýchto portálov by pomohlo ušetriť veľa času, ktorý je teraz venovaný príprave na vyučovanie.

V legislatíve chýba jednotná koncepcia fungovania stredných odborných škôl s presným vymedzením pravidiel. Jedným z možných riešení súčasnej situácie by mohlo byť zavedenie kvót, ktoré by vymedzovali, koľko žiakov bude navštevovať gymnáziá a koľko stredné odborné školy. Vyšší stupeň koordinácie by mohol fungovať na úrovni VÚC, ktorý rozhoduje o počte otvorených tried daného odboru. Zo strany štátu by mohol vzniknúť program podporujúci propagáciu menej atraktívnych odborov z pohľadu žiakov (a rodičov), ktoré sú dopytované na trhu práce. Zamestnanci školy vyjadrili presvedčenie, že menej atraktívne odbory by mali byť priamo finančne podporované – napríklad zvýšením normatívu na žiaka v týchto odboroch v porovnaní s viac atraktívnymi odbormi. Okrem tejto formy podpory boli navrhnuté ďalšie možnosti – preplácanie cestovných nákladov či internátneho ubytovania.

Nakoľko sa škola nachádza v regióne s vyššou mierou zastúpenia Rómskej menšiny, značná časť žiakov pochádza z tohto prostredia. Okrem toho navštevujú školu aj žiaci s poruchou koncentrácie a žiaci so zlým študijným prospechom, čo je dôsledkom odchodu majority lepších žiakov na gymnáziá. Najzložitejšia práca z pohľadu učiteľa je výučba žiakov, ktorí ukončili základnú školu v nižšom ako 9. ročníku (sústredení výhradne v dvojročnom odbore Textilu a odevníctva). V mnohých prípadoch toto so sebou prináša potrebu organizovania špeciálnych kurzov či uplatňovania alternatívnych učebných postupov. Okrem toho škola ponúka týmto žiakom doškoloňovacie kurzy, kde si môžu dorobiť 9. ročník základnej školy – potom majú možnosť pokračovať v štúdiu vo vyšších, napríklad trojročných odboroch.

Škola poskytuje sociálne a rómske štipendia. Zatiaľ čo oba druhy štipendií sú poberané z prevažnej časti príslušníkmi rómskej menšiny, iniciatíva rómskych štipendií je novo zavedený spôsob podpory žiakov s výbornými študijnými výsledkami. U sociálnych štipendií je častým problémom zanedbávanie štúdia zo strany žiaka aj rodičov, s jedinou

motiváciou získať peňažné prostriedky. Mnohým žiakom s nárokom na takúto podporu bolo z tohto dôvodu zastavené čerpanie.

Rómske štipendiá sú zastrešované VÚC v rámci nadácie rómskej iniciatívy. Do programu sa počas krátkej existencie zapojilo mnoho žiakov, ktorí takto získavajú dodatočné prostriedky napríklad na dochádzanie do školy, krúžky a doškolovalacie aktivity. Z poberateľov štipendií približne 50 % dokončí štúdium. Vďaka prostriedkom získaným z nadácie sú tiež organizované hodiny doučovania pre žiakov. Okrem ekonomickej podpory aktívnych žiakov môže program Rómskych štipendií slúžiť aj ako vzor pre rómske deti – prezentácia zástupcov nadácie im poskytne iný pohľad na život a môže ich inšpirovať k životu odlišnému od podmienok v rómskych osadách, skadiaľ väčšina rómskych žiakov pochádza. Okrem týchto štipendií sa škola v rámci programu Erasmus+ snaží o získanie finančných prostriedkov na lepšie zvládnutie problémových žiakov.

V budúcnosti škola plánuje zužovať svoju špecializáciu na tri hlavné skupiny odborov: Chémie, Textilu a Polygrafie. Z pohľadu trhu práce sú atraktívne odbory Chémie a Polygrafie – vyučované na škole v programoch úplného stredného odborného vzdelania ukončených maturitnou skúškou. V odbore Textilu a odevníctva poskytuje škola dvojročný program nižšieho stredného odborného vzdelávania, ktorý je prevažne navštevovaný žiakmi z horšieho sociálneho prostredia. Vo všetkých profilových oblastiach sa škola stretáva s problémom nízkej atraktivity medzi potenciálnymi žiakmi a rodičmi. Títo uprednostňujú vzdelanie v netechnických odboroch, v ktorých sa absolventi podľa nich lepšie uplatňujú na trhu práce. Pokiaľ nedôjde k výraznej zmene legislatívy v oblasti poskytovania odborného vzdelávania, ktorá by priniesla lepšiu organizáciu a viac žiakov, škola nevyklučuje do budúcnosti ďalšie zlučovanie so subjektmi s príbuzným zameraním.

V rámci plánovania je snaha o zavedenie nových odborov – v budúcom školskom roku bude prvýkrát otvorený odbor Výroba potravín, zatiaľ čo škola opakovane žiada o možnosť otvorenia odborov Dopravná akadémia, Polygraf tlačiar, Prevádzkový laborant, Komunikačný pracovník v doprave a logistike. Tieto odbory odzrkadľujú potreby zamestnávateľov v regióne a v prípade ich otvorenia by získala škola výhodu v podobe prvenstva poskytovania vzdelania v konkrétnej oblasti. Okrem toho je cieľom školy zlepšovať podmienky výučby jazykov, najmä prostredníctvom zavádzania nových technológií do výučby.

2.5.2 Spolupráca so zamestnávateľmi

Škola aktívne spolupracuje s kľúčovými zamestnávateľmi v oblasti, no plánuje v budúcnosti túto spoluprácu rozširovať, pričom jej zástupcovia sa odvolávajú na paralelný systém, ktorý fungoval vo veľkej miere pred rokom 1989 – v prípade rozširovania a prehĺbovania sú otvorení systému duálneho vzdelávania. Zatiaľ čo v minulých rokoch fungovala spolupráca so zamestnávateľmi výhradne v záverečnom, štvrtom ročníku, v poslednom školskom roku praxujú u blízkych firiem aj všetci žiaci tretieho ročníka, s víziou rozšírenia plošnej spolupráce na druhý ročník. Okrem veľkých firiem je rozšírená "neformálna" praktická výučba, keď žiaci pracujú vo svojom odbore v malých (rodinných) firmách. Táto forma vzdelávania je na škole vítaná a bude podporovaná, prípadne rozširovaná aj v budúcnosti. Na rozdiel od Školy 1, spolupráca s firmami prebieha výhradne v rozsahu výučby – bez navýšenia na podnikateľskú činnosť.

Vo vybraných odboroch sa zástupcovia kľúčových firiem zúčastňujú maturitných skúšok, pri ktorých si často vytipujú potenciálnych zamestnancov. Takto sa zvyšuje povedomie o úrovni vedomostí na škole a tiež je to priestor pre komunikáciu dopytovaných zručností zo strany zamestnávateľa, na ktoré sa škola môže zamerať. Úzka spolupráca prebieha

aj na úrovni sektorovej regionálnej rady, ktorej členmi sú zástupcovia obidvoch strán. Cieľom tejto iniciatívy je postupné vytvorenie fungujúceho systému duálneho vzdelávania medzi školou a kľúčovými zamestnávateľmi. Škola je tiež otvorená vyhľadávaniu nových firiem pre budúcu spoluprácu. Pre prehĺbovanie spolupráce má škola ideálne podmienky, pretože sa v jej blízkosti nachádza niekoľko veľkých závodov, ktoré majú kapacitu na vytvorenie duálnej formy spolupráce.

2.5.3 Uplatnenie absolventov na trhu práce

Napriek výnimkám je miera uplatnenia absolventov výrazne negatívne ovplyvnená krízou. Ďalšou prekážkou je poloha regiónu s nízkou tvorbou nových pracovných miest. Absolventi majú podľa zamestnávateľov v mnohých prípadoch nedostatočnú prax v požadovanom odbore.

Na druhej strane, odbory chémie, logistiky a sčasti služieb sú dopytované nielen v podmienkach Slovenska, ale aj v zahraničí. Mnoho absolventov týchto programov pracuje v západnej Európe (Nemecko), alebo pokračuje v štúdiu na VŠ (na Slovensku aj v zahraničí). Z tých, ktorí odídu po štúdiu do zahraničia, sa väčšina späť nevráti.

Z odborov Odevníctva, Textilu a Polygrafie sa podľa odhadu predstaviteľov školy uplatní 90 % absolventov. Absolventi ekonomických (podnikateľských) smerov si zakladajú vlastné firmy, pričom úspešnosť pri hľadaní zamestnania je približne 60 %. Absolventi Logistiky, Dopravy sa najčastejšie uplatňujú v IT sektore. Podľa informácií, ktoré škola získava predovšetkým prostredníctvom sociálnych sietí, je miera uplatnenia sa v ekonomických smeroch iba okolo 50 %, zatiaľ čo v technických smeroch sa v odbore uplatnia takmer všetci.

Škola tiež poskytuje doškolovalacie kurzy určené zamestnancom podnikov v jej blízkosti (napr. tlačiar). Väčšinou navštevujú tieto kurzy starší zamestnanci, ktorým zamestnávateľ poskytuje možnosť doplniť si vzdelanie v konkrétnych oblastiach (doplnkové štúdium zamestnanci navštevujú predovšetkým v odboroch podnikania, remesiel a služieb). Pozitívny vplyv na budúce uplatnenie absolventov školy bude mať faktor starnutia súčasných zamestnancov podnikov v regióne – odhady hovoria o uvoľnení niekoľko sto pracovných miest v priebehu niekoľkých rokov.

2.5.4 Duálne vzdelávanie

Škola sa v súčasnosti sústreďuje na rozširovanie spolupráce s malým počtom veľkých zamestnávateľov v regióne a tiež zvažuje nadviazanie spolupráce s malými a stredne veľkými firmami – tieto predstavujú výzvu, nakoľko v minulých rokoch fungovala spolupráca iba na neoficiálnej báze. V rámci spolupráce s veľkými zamestnávateľmi škola oceňuje poskytovanie daňových úľav pre firmy, ktoré majú so žiakmi uzavreté učebné zmluvy. V prípade školy bolo uvedené, že viacero spriaznených zamestnávateľov prejavilo o takúto formu spolupráce záujem – na základe novoprijatého zákona by mohla začať už v nasledujúcom školskom roku.

V zmysle zákona č. 61/2015 považuje škola vymedzenie spolupráce v rámci duálneho systému za dostatočné, bolo však zdôraznené, že zamestnávatelia nemusia zdieľať tento názor. Konkrétne ústredná firma, s ktorou škola v súčasnosti spolupracuje, sa pre nasledujúci školský rok do duálneho systému v zmysle tohto zákona nezapojí, nakoľko ho považuje za neefektívny.

Vzhľadom na súčasný systém poskytovania praktického vyučovania v úzkej spolupráci s vybranými zamestnávateľmi z regiónu škola nový zákon nepovažuje za kľúčový – už teraz je schopná si zabezpečovať prevádzkovanie praktického vyučovania, ktoré sa

svojím systémom približuje princípom duálnemu vzdelávaniu tak, ako je to definované v zákone. Potrebu zavádzania takejto formy výučby si škola uvedomovala aj bez zavedenia zákona, pričom jej reprezentanti boli jeho náhlym prijatím mierne zaskočení. Zavedenie systému duálneho vzdelávania v zmysle zákona č. 61/2015 predstavuje z pohľadu školy návrat k poskytovaniu praktického vyučovania tak ako bolo realizované pred rokom 1989 – tento faktor nepovažujú za negatívny, naopak reprezentantmi školy bolo viackrát vydvihnuté úspešné fungovanie tohto systému v minulosti.

Z pohľadu školy zákon č. 61/2015 má tieto hlavné negatíva:

- Pre zamestnávateľov: zákon predstavuje veľké byrokratické bremeno – najmä ide o zmluvy, hodnotenia zamestnávateľa a inštruktorov odborníkmi, získavanie akreditácie pre firmu. Na druhej strane, motiváciou pre podstúpenie týchto administratívnych krokov má byť poskytovanie daňových úľav, ktoré nie sú definované v primeranej výške (pomer nákladov k finančnému zvýhodneniu nie je priaznivý).
- Pre stredné odborné školy: organizácia praktického vyučovania. Zamestnávateľ si môže zo žiakov vybrať 1-2 zo skupiny (napr. 10 žiakov), čím škole vznikne obrovský problém v zosúladení teoretického vyučovania – vzorové učebné plány pre duálne vzdelávanie sú diametrálne odlišné dotované ako učebné plány pre ostatné vzdelávanie. Nie je možné pre 1-2 žiakov upravovať rozvrh zvyšku triedy. Dalším negatívom pre školu je krátenie rozpočtu škôl v systéme duálneho vzdelávania – normatív na jedného žiaka bol už v minulosti minimálny a podľa reprezentantov školy ďalšie krátenie nie je z hľadiska udržateľnosti systému možné.

2.5.5 Záver

Subjekt reprezentuje školu, ktorá bola po roku 1989 nútená prejsť značnou transformáciou v dôsledku legislatívnych zmien (napr. zmena formy financovania v školstve), signifikantného poklesu záujmu zo strany žiakov o štúdium na škole, zániku tradície kontinuity medzi vzdelávaním a zamestnaním v príslušných podnikoch, či demografického vývoja. Reakciou na zmeny bolo spájanie viacerých, historicky a odborovo rôzne zameraných škôl a rozšírenie zamerania študijných a učebných odborov.

Na základe získaných informácií je zrejmé, že škola vyvíja značnú aktivitu pre zvýšenie záujmu o štúdium zo strany žiakov a rodičov – organizuje rôzne podujatia na lokálnej úrovni a prednášky na základných školách. Udržiava tiež vzťahy s vysokými školami, ktoré poskytujú vyššie vzdelanie v príslušných odboroch.

Napriek týmto snahám sa počet žiakov neustále znižuje a nie je isté, či pri takomto vývoji škola bude mať zaručené fungovanie do budúcnosti za predpokladu nezmeneného systému financovania škôl. K nízkemu počtu žiakov prispieva aj geografická poloha sídla školy na okraji vyššieho územnosprávneho celku, čoho dôsledkom je okrem zníženej atraktivity zo strany žiakov aj znížený záujem o jej fungovanie zo strany úradov VÚC.

Je otáznosť, nakoľko by prosperujúcemu fungovaniu školy pomohla odlišná lokalizácia – v prípade presťahovania do jedného z blízkych väčších sídiel by škola mala okamžitú niekoľkonásobnú konkurenciu v porovnaní so súčasným stavom.

Z historického hľadiska bola škola organizačne previazaná s príslušnými podnikmi a takto bol plánovaný počet absolventov (budúcich zamestnancov). Komunikácia s týmito dnes

transformovanými podnikmi pomáha škole pri zvyšovaní miery uplatnenia jej absolventov (firmy sú prítomné na maturitách, kde si vyberajú potenciálnych zamestnancov) a umožňuje škole flexibilnejšie prispôsobovanie sa lokálnym potrebám trhu práce (záujem o absolventov konkrétnych odborov, ktoré patria medzi menej navštevované). Napriek tomu zatiaľ neprebíha širšia spolupráca s firmami, ktorá by bola založená na princípoch duálneho vzdelávania – v prípade ich zavedenia by poskytovali viac priestoru pre modifikovanie učebného procesu zo strany zamestnávateľov. Vzhľadom na charakteristiku školy by bolo možné sústrediť sa na jedného-dvoch cieľových veľkých zamestnávateľov (so zahrnutím prípadných malých a stredne veľkých firiem), ktorí by mali možnosť aktívne vstupovať do výučby s (čiastočnou) zárukou budúceho zamestnania pre absolventov.

3 PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE FIRIEM

Na nasledujúcich stranách sú uvedené prípadové štúdie firiem. Subjekty boli vybraté na základe pôvodného screeningu informačných listov.

Štruktúra štúdií firiem je nasledovná:

- Činnosť firmy: priblíženie fungovania podnikateľskej činnosti vo vzťahu k špecifikáciám uvedeným v informačných listoch. Charakteristika partikulárnych aspektov prevádzky firmy vo vzťahu k trhu práce.
- Spolupráca so strednými odbornými školami: popis fungovania súčasnej spolupráce s priblížením pozitívnych a negatívnych stránok tejto kooperácie. Táto časť prináša aj podnety jednotlivých firiem k úprave legislatívy smerom k zvyšovaniu otvorenosti školstva voči zamestnávateľom.
- Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl: priblíženie procesu prijímania nových zamestnancov, špecifikácia požiadaviek a ich napĺňania absolventmi. Popis doškoľovacích a ďalších vzdelávacích aktivít, ktoré vo firme prebiehajú.
- Duálne vzdelávanie vo firme: priblíženie plánovaných zmien v nadväznosti na nadobudnutie platnosti zákona č. 61/2015, vydvihnutie pozitívnych zmien vyplývajúcich z novej úpravy ako aj identifikácia prípadných problematických oblastí z pohľadu danej firmy.
- Záver: zhrnutie nadobudnutých poznatkov, prípadné prepojenie a porovnanie s inými subjektmi.

3.1 Firma 1

Box 6: Charakteristika Firmy 1

Geografia	- Malé sídlo - Východné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Nadpriemerná miera nezamestnanosti - Menej rozvinutý región
Podnikateľská činnosť	- Záujmový odbor: (26) Elektrotechnika - Stredne veľká firma
Špecifikum firmy	- Úzka špecializácia, práca od zákazky k zákazke
Duálny systém	- Zatiaľ nemá žiadnu formu spolupráce so školami podobnú duálnemu systému
Zahraničná majetková účasť	- Nie

3.1.1 Činnosť firmy

Firma je najmenším subjektom spomedzi skupiny zamestnávateľov vybraných do štúdií, radiaca sa medzi stredne veľkých zamestnávateľov. Existencia firmy siaha do začiatkov 90. rokov, kedy sa začal jej vplyv rozvíjať v regióne. Majetkovou účasťou je subjekt výhradne slovenský, bez podielov zahraničných investorov. Dnes má viacero zákazníkov aj mimo regiónu – čo je spôsobené najmä úzkou špecifikáciou podnikateľskej činnosti.

Ekonomický vývoj posledných rokov sa neprejavil veľmi negatívne na hospodárení firmy priamo počas krízových rokov, ale až oneskorene – čo bolo spôsobené tým, že firma spolupracuje s veľkými podnikmi, ktorým poskytuje svoje služby. Keď sa v týchto prejavila kríza a znižovali svoju produkciu, pokles v objeme zákaziek vo firmách spolupracujúcich s nimi sa prejavil až s oneskorením. V dôsledku toho bol pre firmu doteraz najslabším rok 2014, pričom ale počas celej svojej existencie neboli nútení prepúšťať. Počet zamestnancov mal tak doteraz vždy rastúci alebo neklesajúci trend.

3.1.2 Spolupráca so strednými odbornými školami

Firma má dohodnutú spoluprácu s jednou strednou odbornou školou, žiaci z 3. a 4. ročníka k nim chodia pravidelne na prax (najviac však 5 žiakov ročne). Okrem štandardnej stanovenej výmery hodín títo žiaci majú možnosť si privyrobiť vo firme už počas štúdia, pričom majú taktiež príležitosť ostať vo firme po ukončení štúdia. V takomto prípade však zo začiatku zväčša vykonávajú pomocné, brigádnické práce, počas ktorých sa postupne oboznamujú s fungovaním procesov vo firme a následne sú poverovaní špecifickými a komplexnejšími úkonmi. Napriek takejto ponuke nie je o brigádu veľký záujem, žiaci a absolventi stredných odborných škôl sa zamestnávajú radšej mimo odboru v regióne, mnohí z nich odchádzajú za nekvalifikovanou prácou do zahraničia. Nedostatok záujmu si zamestnanci firmy vysvetľujú nízkou motiváciou zostať v odbore (nízke mzdové ohodnotenie) v kombinácii s veľkým rozšírením odchádzania za prácou do zahraničia. Tento faktor bol viackrát citovaný ako rozhodujúci.

V oblasti duálneho vzdelávania firma nemá v súčasnosti rozvinutú spoluprácu a jej reprezentanti sú skeptickí pri rozvoji tejto formy vzdelávania, najmä v podmienkach, ktoré determinujú úspešné pôsobenie firmy – úzka špecializácia a schopnosť vykonávania špecifických úkonov v závislosti od zákazky, veľkosť firmy, zodpovednosť

za žiaka v systéme duálneho vzdelávania. Prvým a najpodstatnejším je problém špecializácie – v prípade zavedenia duálneho systému by to znamenalo, že žiak pridelený do firmy by bol vzdelávaný iba v konkrétnych aktivitách čiastočne vytrhnutých z celkového kontextu bežnej výučby na stredných odborných školách. V dôsledku tohto by žiak nadobudol iba ohraničené znalosti a praktické zručnosti, čím by na trhu práce mal znevýhodnenú pozíciu v porovnaní so žiakmi, ktorí by absolvovali vyučovanie v systéme duálneho vzdelávania.

Prínosom duálneho systému by mohlo byť vytvorenie systému zodpovednosti žiakov, ktorí vstupujú do duálneho systému – v súčasnosti je problémom, že napriek snahe zamestnávateľa a vynaloženiu počiatočných nákladov môžu žiaci kedykoľvek odísť, čím vzniká škoda pre danú firmu.

3.1.3 Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl

Dôsledkom úzkej špecializácie podnikateľskej činnosti je pre firmu mimoriadne náročné prijímať nových zamestnancov, u absolventov stredných odborných škôl je takmer pravidlom, že pred prijatím je absolvent na dočasnom pozorovaní, praxi, kde získava konkrétne potrebné zručnosti (ako je uvedené v texte vyššie, zo začiatku vykonávajú absolventi jednoduchšie úkony, súčasťou ktorých sú aj brigádnicke práce). V ojedinelom prípade dostane absolvent príležitosť sa zamestnať ihneď, ale toto je skôr výnimkou – zo skúseností firmy vyplýva, že mnohí absolventi nie sú pripravení na takúto rôznorodú prácu. Z pohľadu zamestnancov firmy bolo vyzdvihnuté, že mnohí z absolventov nemajú záujem sa dlhodobšie zdokonaľovať v špeciálnych činnostiach prevádzkovaných vo firme a skôr uprednostnia zamestnanie vo veľkej firme, kde sa zaučia rýchlejšie, no následne budú pravdepodobne vykonávať monotónnejšiu prácu (toto vychádza zo špecifikácie činnosti danej firmy, kde konkrétne pracovné úlohy sa modifikujú od zákazky k zákazke).

Napriek tomu je firma otvorená potenciálnym novým zamestnancom a podporuje aktivity, ktoré môžu viesť k zamestnaniu – prípadným absolventom umožňuje zúčastňovať sa pracovných činností s možnosťou učiť sa.

Reprezentanti firmy vyzdvihli, že v slovenských podmienkach momentálne neexistuje odbor, ktorý by pripravoval absolventov dostatočne komplexne v širokom spektre odborov tak, aby boli pripravení na výkon práce – na tieto účely neexistuje vhodná literatúra a metodika. Napriek tomu každá z požadovaných zručností by mohla byť sama o sebe získaná aj za terajšieho systému odborného školstva. Na druhej strane bol vyslovený názor, že takáto príprava v podmienkach stredných odborných škôl by bola veľmi komplikovaná, pretože pre úspešné pôsobenie vo firme sú vyžadované zručnosti z rôznych oblastí a najmä tieto sú vo veľkej miere odlišné v závislosti od konkrétnej zákazky. Preto ideálny uchádzač o zamestnanie by mal mať znalosti z viacerých oblastí elektrotechniky, ktoré by vedel uplatňovať podľa aktuálnej potreby zákazníka. V súčasnosti preto firma zamestnáva prevažne ľudí prichádzajúcich z iných firiem v porovnaní s prijímaním absolventov stredných odborných škôl. Skúsenejší zamestnanci v mnohých prípadoch prichádzajú do svojho domáceho regiónu po zamestnaní v odľahlejších častiach Slovenska, prípadne po návrate zo zahraničia (špeciálne bola vyzdvihnutá Česká republika – podľa zástupcov firmy sem odchádza veľa absolventov príslušných odborov z finančných dôvodov, ktorí sa po nejakom čase vracajú späť na Slovensko).

V budúcnosti firma očakáva zhoršenie praktickej pripravenosti absolventov, ich odbornosť sa bude znižovať najmä v dôsledku prijímania všetkých uchádzačov o štúdium a ukončovania štúdia aj tými najslabšími žiakmi z ročníka – tento aspekt pociťujú zamestnanci už teraz, keď na prax prichádzajú okrem výnimočných žiakov aj tí

málo motivovaní s nedostatočnými znalosťami. Proces prijímania nových zamestnancov je týmto ešte viac komplikovaný.

Zaujímavosťou je, že veľká časť zo súčasných zamestnancov v čase prijímania nemala výučný list z potrebných odborov, tento získali až časom. Z pohľadu zamestnávateľa bola pre prijatie kľúčová schopnosť orientovať sa v problematike a učiť sa. Ochota vyjsť v ústrety novým zamestnancom a investovať do ich vzdelania takýmto spôsobom sa nie vždy stretne so záujmom zo strany uchádzačov o prácu.

V dôsledku veľkosti firmy a špecializácie nie je poskytované plošne zabezpečené vzdelávanie a doškoľovanie zamestnancov. Vzdelávacie aktivity sa odvíjajú na základe aktuálnych potrieb a sú rozdelené podľa odboru pôsobenia. Pri doškoľovaní technických zamestnancov funguje spolupráca s osvedčenými externými partnermi (väčšinou jednotlivci, firmy, ktoré chodia školiť po celom Slovensku), ktorí školia zamestnancov v špecifickej oblasti (programovanie a iné). Okrem kurzov zameraných na špecifickú činnosť nie sú vo firme zaužívané iné formy vzdelávania (napr. jazykové kurzy).

Nakoľko ide o stredne veľkého zamestnávateľa, dopyt po nových zamestnancoch nie je v absolútnych číslach vysoký – v prípade, ak hľadajú nových zamestnancov, vyberajú zväčša nie viac ako jedného, dvoch (v prípade rozdielných otvorených pozícií). Zo skúsenosti otvorené pozície ostávajú neobsadené dlhší čas, pretože je problém nájsť vhodných uchádzačov, pričom najmä u technicky špecifických pracovných ponúk býva nedostatok uchádzačov (väčšina ohlasov je na asistentské práce, ktoré nevyžadujú veľkú zručnosť a sú menej ohodnotené). V prípade technických pozícií je firma ochotná hľadať počas dlhého obdobia (niekedy aj pol roka, rok), až kým nezískajú zamestnanca, ktorý sa osvedčí (osvedčenie hľadajú v podobe prezentácie predošlej práce, tiež vykonávajú počiatočný screening, kde sú zručnosti uchádzača preverené pred uzavretím zmluvy na dlhšie časové obdobie). Na druhej strane, nájsť zamestnanca, ktorý disponuje vhodnými znalosťami, má úzku špecializáciu a zároveň má určitú prax, je takmer nemožné – medzi takéto špeciálne zručnosti sa radí minimálne ovládanie základov programovania, ktoré pri technike používanej vo firme je nevyhnutné. Špeciálne sú dopytovaní uchádzači, ktorí majú skúsenosť s CNC programovaním - napriek tomu, že je formálne vyučované na technicky zameraných stredných odborných školách, absolventi ho neovládajú v dostatočnej miere.

Väčšina zamestnancov firmy dochádza do miesta pracoviska z priľahlých obcí (s výnimkou malého počtu z nich, ktorí dochádzajú na týždňovky zo vzdialenejších miest – týmto firma poskytuje čiastočné nahradenie cestovných nákladov, do výšky 60-70%). Systém odmeňovania nie je nastavený v závislosti od inflácie, základná mzda ostáva rovnaká, pričom podľa rokov praxe a s prihliadnutím na pridanú hodnotu zamestnanca pre firmu je možné zvýšenie platu. Platové ohodnotenie sa odvíja od miestnych pomerov, reprezentanti firmy odhadujú, že sa zaraďujú medzi priemerne odmeňujúce firmy. Vzhľadom na špecifické nároky na zamestnancov prevláda vo firme nízka miera fluktuácie. Podľa reprezentantov firmy špecifikácia regiónu nemá veľký vplyv na mieru fluktuácie (vysoká miera nezamestnanosti) – zamestnanci firmy sú ľudia, ktorí by našli prácu bez väčších ťažkostí aj inde.

3.1.4 Duálne vzdelávanie vo firme

Firma v súčasnosti nie je zapojená do systému podobnému duálnemu vzdelávaniu. Hlavnými príčinami tohto stavu je podnikateľská činnosť firmy, ktorá je špecifikovaná úzkou špecializáciou, a jej veľkosť. Stredne veľký podnikateľský subjekt nemá podľa zástupcov firmy dobrú východiskovú pozíciu pri zavádzaní tohto systému, nakoľko má viac obmedzené zdroje v porovnaní s veľkými subjektmi.

Z pohľadu špecializácie je podľa zástupcov firmy problémom schematickosť – v dôsledku úzkej špecializácie by žiak po absolvovaní duálnej výučby mal uplatnenie takmer výhradne v danej firme, no z pohľadu počtu zamestnancov a dopytu trhu nie je možné trvalo udržiavať trend prijímania všetkých absolventov každý rok (predpoklad je, že firma by bola schopná v rámci svojej prevádzky školiť 1-3 žiakov ročne, no takýto ročný prírastok zamestnancov nie je uskutočniteľný). V prípade, že títo absolventi nebudú prijatí do zamestnania v danej firme, existuje predpoklad, že budú nútení sťahovať sa za prácou – iné podniky s obdobnou podnikateľskou činnosťou fungujú najmä mimo regiónu.

Podľa aktuálneho znenia zákona č. 61/2015 je na dohode medzi strednou odbornou školou a firmou, akým spôsobom bude realizované finančné zabezpečenie praktického vyučovania, ako aj ako budú odmeňovaní majstri odbornej výchovy. Taktiež je na dohode, ako bude prerozdelený počet majstrov odbornej výchovy medzi firmou a školou. Z pohľadu zamestnávateľov reprezentovaných danou firmou je preto otázne, či dôjde k dohode so strednými odbornými školami.

V znení zákona je tiež právne podchytená zodpovednosť v rámci praktického vyučovania zo strany žiakov - žiak je povinný pred začiatkom štúdia s firmou uzavrieť učebnú zmluvu, v ktorej sa bude upravovať presná forma spolupráce medzi firmou a žiakom. Zmluva bude platná do ukončenia štúdia žiaka (v prípade že nenastanú iné, špeciálne okolnosti). Toto sa javí ako prínosné pre firmy daného typu (malé a stredne veľké podnikatelia, s prípadne špecifickou podnikateľskou činnosťou), ktoré mali v minulosti problém zaviazať si žiaka na dlhšiu dobu, vrátane potenciálneho vyvodenia zodpovednosti.

3.1.5 Záver

Uvedená firma slúži ako príklad takých firiem, ktoré jednak nepatria medzi veľké subjekty a podnikateľskú činnosť vykonávajú v závislosti od jednotlivých zákaziek – bez pásovej výroby. Okrem toho slúži ako príklad dobrej praxe prosperujúcej firmy v menej rozvinutom regióne s vysokou mierou nezamestnanosti – pod vplyvom toho väčšina zamestnancov do práce dochádza z priľahlých obcí, ale firma pôsobí aj mimo svoj okres. Z pohľadu vlastníckej štruktúry ide o subjekt s výhradne slovenským majetkovým zastúpením, čo ovplyvňuje aj proces prijímania nových zamestnancov a ich vzdelávania – vhodní uchádzači často prichádzajú z konkurenčných firiem ktoré sú geograficky vzdialené, alebo ich prijatie predchádza proces zaúčania (najčastejšie v prípade čerstvých absolventov stredných odborných škôl). Pre potreby vzdelávania si firma najíma externých mentorov, v prípade zaškolenia nových zamestnancov v už existujúcej činnosti vo firme túto činnosť vykonávajú seniorskí zamestnanci.

Firma priamo spolupracuje s jedinou školou v regióne. V budúcnosti - v prípade pozitívnej odozvy zo strany škôl a ich žiakov - by boli otvorení spoluprácu rozširovať, momentálne však nie je o rozširovanie spolupráce záujem. Nakoľko však sú do zamestnania prijímaní najmä uchádzači, ktorí už majú prax, nie je úspech firmy podmienený touto spoluprácou. Na základe faktov uvedených vyššie, za momentálnych podmienok firma neuvažuje o vstupe do duálneho systému.

3.2 Firma 2

Box 7: Charakteristika Firmy 2

Geografia	- Malé sídlo - Stredné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti - Región s dobre rozvinutou infraštruktúrou a zastúpením strojárskoho, elektrotechnického, drevárskeho a obuvníckeho priemyslu
Podnikateľská činnosť	- Zaujmový odbor: (26) Elektrotechnika - stredne veľká firma
Špecifikum firmy	- Firma s dlhodobou tradíciou výroby v oblasti elektrotechnického priemyslu
Duálny systém	- Firma nie je zapojená do duálneho systému vzdelávania
Zahraničná majetková účasť	- Nie

3.2.1 Činnosť firmy

Slovenská akciová spoločnosť - výrobca širokého sortimentu strojárskych výrobkov, elektronických, elektrotechnických zariadení a komponentov. Významnou oblasťou podnikania spoločnosti je vývoj a výroba telekomunikačných zariadení s viac ako 60-ročnými skúsenosťami v tejto oblasti. V začiatkoch výroby boli sortimentom mechanické a elektromechanické diely pre telefónnu techniku. Spoločnosť mala vlastný vývoj, v 80. rokoch minulého storočia vyrobili prvé typy telefónnych prístrojov a malých releových a krokových pobočkových ústrední. V 90. rokoch minulého storočia začali v licencií kanadskej firmy vyrábať elektronické ústredne a ústredne z vlastného vývoja. V spolupráci s viacerými zahraničnými spoločnosťami a domácimi vývojovými inštitúciami začali vyrábať digitálne spojovacie systémy. Po transformácii na akciovú spoločnosť a založení spoločného podniku s nemeckou firmou podnikajúcou v podobnej oblasti začali s výrobou verejných telefónnych digitálnych ústrední a napájacích zdrojov pre tieto ústredne. V 90. rokoch minulého storočia spoločnosť postupne začala zmenu hlavného výrobného programu so zameraním na projekty strojárskej a elektrotechnickej výroby. V roku 2002 bol vykonaný recertifikačný audit systému riadenia kvality podľa normy ISO 9001:2000. Spoločnosť prijala a vyhlásila dokument „Politika kvality a environmentu“. Boli realizované významné technologické inovácie; nákup výkonnej SMT montážnej linky a nákup vysekávacieho lisu TRUMATIC 3000.

Na odvetvie, v ktorom firma pôsobí, mala kríza rôzne dopady. Museli znížiť počet zamestnancov o 15%, zmenili organizačnú štruktúru, zefektívnil výrobné procesy a optimalizovali náklady. Počas krízy firma zaznamenala nárast napriek odlivu objednávok od západných klientov. Tento nárast bol ovplyvnený rozmachom automobilovej výroby a presunu na zákazkovú výrobu. Ďalším pozitívny vplyv na nárast výroby mala zmena v štruktúre výroby postupným znížením podielu elektrotechnickej výroby oproti strojárskej výrobe. Momentálne je podiel elektrotechnickej výroby len 20%. Zvyšok tvorí strojárská výroba. V roku 2015 očakávajú 5% nárast výroby.

V personálnej oblasti očakávajú v roku 2015 5% nárast. Občasné problémy s nedostatkom zamestnancov neriešia cez personálny leasing. Výpadky sa snažia riešiť správnym načasovaním požiadaviek na výrobu. Najväčšie rozdiely v objeme výroby z časového hľadiska sú medzi zákazkami v máji a decembri. Z dôvodu presunu na zákazkovú výrobu a široký sortiment zákaziek firma potrebuje zamestnávať univerzálnych pracovníkov.

Fluktuácia vo firme je na úrovni fluktuácie v SR, ktorá sa v oblasti priemyselnej výroby pohybuje na úrovni približne 5%. Zamestnanci odchádzajú hlavne z dôvodu sťahovania a z dôvodu nedostatočného finančného ohodnotenia. Priemerná mzda zamestnanca je na úrovni regiónu, v ktorom spoločnosť pôsobí. Platové zaradenie zamestnancov sa nedá porovnávať s platovými podmienkami spoločností so zahraničnou účasťou, ktoré v tomto regióne pôsobia. Ďalším dôvodom nižších miezd ako v zahraničných spoločnostiach je, že firma väčšinou vyrába výlisky a nie finálne produkty. Uvedené sa snažia kompenzovať príspevkami zo sociálneho fondu, hlavne príspevkami na stravu a dopravu. Ďalším spôsobom ako zvýšiť platové ohodnotenie je zavedenie výkonovej mzdy pre robotnícke pozície. Najkľúčovejšie pozície v strojárnej výrobe sú certifikované. V oblasti elektro-výroby je oproti strojárnej výrobe nižšia fluktuácia. Vo firme pracuje 270 zamestnancov, z toho 190 na robotníckych pozíciách. Približne 15% zamestnancov má ukončené štúdium na vysokej škole. Do roku 2008 bol problém zohnať do výroby kvalifikovanú pracovnú silu ako napríklad zvaračov. Tento problém riešili zaškoľovaním zamestnancov aj z iných odborov.

3.2.2 Spolupráca so strednými odbornými školami

Firma spolupracuje s dvomi strednými odbornými školami, nie sú však zapojení do duálneho systému vzdelávania. Podľa zástupcu firmy hlavný záujem na tom, aby firmy spolupracovali so strednými odbornými školami, by mal mať štát.

3.2.3 Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl

Uplatnenie absolventov je rôzne v závislosti od školy. Absolventi jednej školy v 99% pokračujú v ďalšom štúdiu na vysokých školách.

Na druhej škole platí, že spomedzi absolventov všetkých odborov, ktoré škola ponúka, si podľa odhadu nájde prácu okolo 90%. Z toho podľa odhadu asi 65% absolventov sa zamestná v odbore, v ktorom ich pripravovala škola. Veľká časť tých, ktorí sa uplatnia v inom odbore ako ich pripravovala škola, si nájde prácu v priemysle a strojárstve, napr. v konkurenčnej firme sú často zamestnaní aj absolventi odborov ako Kuchár a Čašník, kde je pásová výroba.

Vo firme najčastejšie zamestnávajú absolventov z odborov Technológ a Konštruktér. Skúsenosti ukazujú, že tí absolventi, ktorí záujem majú, absolventskú prax²⁶ aj absolvujú. Absolventom chýba manuálna zručnosť. Doškolenie absolventa stojí spoločnosť 3000-5000 EUR. Problém je, že zaviazanie zamestnancov na nejakú dobu na vrátenie nákladov zákon neumožňuje. V spoločnosti predpokladajú, že zavedenie duálneho vzdelávania zníži náklady na doškolenie, podľa odhadov bude postačovať polročná prax.

Kríza mala dopad aj na vzdelávací proces zamestnancov vo firme. Zmeny v oblasti vzdelávacieho procesu zavedené počas krízových rokov pretrvávajú dodnes. Zaviedol sa nový systém prípravy zamestnancov, posilnila sa úloha tím lídrov. Pre zamestnancov

²⁶ Prax po ukončení štúdia v rámci aktívnych opatrení trhu práce

zaviedli špeciálne tréningy na čítanie výkresov. Niektoré školenia vykonávajú externe ako napríklad elektrotechnické školenia. Vybrané školenia sú zabezpečované v spolupráci so strednými odbornými školami. Vyššie formy vzdelávania sú realizované odborne od dodávateľov. Výrobný manažment je školený raz ročne, okrem toho sú organizované neformálne stretnutia na výmenu informácií.

Čo sa týka mzdového ohodnotenia, firma poskytuje mzdu na úrovni priemeru regiónu, v ktorom pôsobí, pričom ohodnotenie je v priemere o niečo nižšie ako u konkurenčných firiem so zahraničnou majetkovou spoluúčasťou. Platový rast vo firme závisí od pracovnej pozície. Čím zložitejšie procesy zamestnanec obsluhuje, tým je jeho ohodnotenie vyššie. THP pracovníci – technológ a konštruktér - majú pohyblivú zložku mzdy, ktorá sa odvíja od pridelených úloh.

3.2.4 Duálne vzdelávanie vo firme

V súčasnosti firma nezvažuje zapojenie sa do duálneho systému. Novoprijatý zákon č. 61/2015 síce rieši problematiku duálneho vzdelávania, avšak podmienky, ktoré musia zamestnávateľia splniť, ak sa chcú zapojiť do duálneho systému vzdelávania, sú administratívne veľmi náročné. Podľa tohto zákona znáša náklady spojené s financovaním praktického vyučovania zamestnávateľ. Avšak túto spoluprácu škôl so zamestnávateľmi by mal financovať štát. Niektorí absolventi skončia zaškolení a odídu do konkurenčnej firmy, náklady nesie školiťel' a ošoh má niekto iný. Absolventi SOŠ nechcú ísť pracovať do výroby. Ovládajú síce cudzie jazyky, ale po odbornej stránke sú slabo pripravení.

3.2.5 Záver

Firma má dlhoročnú tradíciu výroby v oblasti elektrotechnického priemyslu. Ide o slovenskú akciovú spoločnosť, ktorá môže slúžiť ako dobrý príklad pre ostatné firmy, ako je možné sa prispôbiť transformáciou svojho výrobného programu novým trhovým podmienkam. Jedným z prvkov transformácie a prispôsobeniu sa novým trhovým podmienkam bol prechod na zákazkovú výrobu. Z tohto dôvodu potrebuje univerzálnych pracovníkov, ktorí vykonávajú takú pracovnú činnosť, ktorá je aktuálne potrebná.

Firma spolupracuje s dvomi strednými odbornými školami v regióne. Absolventov týchto škôl však musí doškoľovať. Dôvodom je, že absolventi prichádzajú s nedostatočnými manuálnymi zručnosťami a slabo odborne pripravení.

V slovenskom školstve chýba podľa predstaviteľov firmy regulácia študijných a učebných odborov, čo má za následok nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily v istých odboroch. Tento problém by mohol byť odstránený zavedením duálneho systému vzdelávania.

3.3 Firma 3

Box 8: Charakteristika Firmy 3

Geografia	- Malé sídlo - Západné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti - Priemerný región
Podnikateľská činnosť	- Obuvnícka výroba a spracovanie kože
Špecifikum firmy	- Firma s tradíciou v danom odbore
Duálny systém	- Pôsobenie v združení fit4future a realizácia praktického vyučovania v spolupráci s jednou strednou odbornou školou
Zahraničná majetková účasť	- Áno, 100 %

3.3.1 Činnosť firmy

Firma je nadnárodnou spoločnosťou, ktorá v súčasnosti zaujíma poprednú pozíciu medzi európskymi výrobcami obuvi a kožených výrobkov. Svoje výrobky predáva po celom svete. Spomedzi oslovených zamestnávateľov v tejto štúdii ju radíme medzi veľké subjekty. V súčasnosti patrí k najvýznamnejším podnikom v rámci VÚC.

Ekonomická kríza a vývoj posledných rokov nemali na firmu negatívny dopad, paradoxne nastala reorganizácia v rámci koncernu v roku 2008, v dôsledku čoho sa obmedzila výroba v Rakúsku, ktorá sa následne presunula na Slovensko. V súčasnosti firma na Slovensku zamestnáva 1 300 čisto výrobných zamestnancov, z toho 9,2% majstrov, skladových, manipulačných pracovníkov a 1,5% zamestnancov v administratíve. Aktuálna fluktuácia zamestnancov je na úrovni 10%, netýka sa však pracovníkov vo výrobe. Príchody do a odchody z firmy sa týkajú vo veľkej miere nových zamestnancov, 2/3 z uvedených 10% tvoria tí zamestnanci, ktorých pracovný pomer je v trvaní do 1 roka.

Hlavným cieľom spoločnosti v nastávajúcom období bude stabilizácia pohybu personálu a nábor žiakov do obuvníckych učebných odborov v spolupráci so strednými odbornými školami v regióne.

3.3.2 Spolupráca so strednými odbornými školami

Spoločnosť je jedným z podnikov združených v iniciatíve fit4future²⁷, v rámci ktorej podniky pomáhajú pripravovať špecialistov v technických odboroch. V rámci tejto iniciatívy spoločnosť realizovala duálne vzdelávanie a naďalej aktívne spolupracuje so strednou odbornou školou, v ktorej sú v rámci programu žiakom učebných a študijných odborov Obuvník a Technik obuvníckej výroby ponúkané tieto benefity:

²⁷ Iniciatíva pod hlavičkou SNOBK s cieľom zlepšiť spoluprácu medzi školami a praxou a urobiť ju transparentnejšou. Dôležitou súčasťou iniciatívy je certifikačný program "Podnik s príkladnou odbornou praxou". Zapojené podniky sa zaväzujú k dodržiavaniu spoločných štandardov, ktoré garantujú primeraný priebeh odbornej praxe. Nezávislým certifikačným miestom je SNOBK. Prostredníctvom programu budú vyznamenané podniky poskytujúce príkladnú odbornú prax. (<http://www.dsikh.sk/sk/vzdelavanie/iniciativa-fit4future/>)

- Praktický výcvik pod dohľadom skúsených odborníkov priamo vo výrobnom závode na Slovensku
- Doprava do a zo závodu firemnými autobusmi
- Stravovanie v podnikovej jedálni
- Finančná odmena podľa zákona²⁸
- Motivačná finančná odmena na konci školského roka
- Po ukončení štúdia istota pracovného miesta a možnosť kariérneho rastu.

Spolupráca so strednou odbornou školou je zameraná aj na pravidelné oslovovanie učiteľov a rodičov žiakov základných škôl v regióne. Spoločnosť pravidelne realizuje exkurzie vo výrobnom závode, na ktoré pozýva výchovných poradcov základných škôl VÚC. Počas triednych aktivít rodičov žiakov základných škôl je rodičom premietané prezentačné video s informáciami o strednej odbornej škole a spoločnosti. Predstavitelia spoločnosti hodnotia vzájomnú spoluprácu so spojenou školou nadštandardne, spoločne sa snažia riešiť otázku náboru žiakov.

V minulosti spoločnosť realizovala duálne vzdelávanie, do ktorého boli zapojené 3 triedy žiakov - teóriu absolvovali v škole a prax vo firme. Z troch tried ostalo 5 žiakov, ktorí sa neskôr stali zamestnancami spoločnosti. Aj napriek takémuto malému počtu žiakov je podľa vyjadrení jej zástupcov spoločnosť otvorená a vidí možnosti rôznorodej spolupráce so školami, podmienkou spolupráce sú však žiaci v odbore Obuvník a v odbore Technik obuvníckej výroby, ktorý zahŕňa aj základnú prípravu na riadenie kolektívu. Vzhľadom na nedostatočný počet uchádzačov o štúdium v spomínaných odboroch momentálne spoločnosť odbornú prax neposkytuje.

3.3.3 Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl

Voľné pracovné miesta v rámci firmy sú dlhodobo obsadzované absolventmi s ukončeným stredným odborným vzdelaním s maturitou a to bez ohľadu na typ ukončeného študijného odboru. Predstavitelia spoločnosti z pozorovania správania absolventov a z pracovných skúseností s nimi konštatujú, že u čerstvých absolventov stredných odborných škôl je ešte vybudovaný návyk k zodpovednosti, tento návyk sa však už po roku od ukončenia štúdia stráca. Takýmto absolventom chýbajú základné pracovné návyky, majú problém zaradiť sa do pracovného života, často nemajú predstavu o reálnom fungovaní sveta. Najväčším problémom sa javia chýbajúce základné informácie týkajúce sa finančnej gramotnosti. Zamestnávateľ sa stretáva s názorom, že za ponúkanú mzdu sa neoplatí pracovať, to aj napriek faktu, že absolventi sa neorientujú v pojmoch priemerná mzda, brutto, netto. Predstavitelia spoločnosti vidia problém vo vedení k zodpovednosti v rámci rodiny, ako aj celkove vo výchove v rodine.

Pripravenosť absolventov školou pre firmu nie je kľúčovým kritériom pre prijatie. Uchádzačom o zamestnanie sú ponúknuté podmienky, ktorých súčasťou je interné zaškolenie zamestnancov. Medzi benefity, ktoré spoločnosť poskytuje pri prijímaní nových zamestnancov, patria:

- Školiaci interný kurz v trvaní 3 mesiacov
- Preplácanie dopravných nákladov na cestu do zamestnania
- Sociálny program – športy, plaváreň, family karta so zľavou 15%, masáže
- Lekárska starostlivosť v areáli.

V rokoch 2012-2013 sa zvyšoval objem výroby a firma v tom čase prijala množstvo mladých ľudí. V minulosti medzi benefity ponúkané novým zamestnancov patrilo

²⁸ §27 zákona č. 61/2015

zvážanie pracovníkov do práce z okolitých miest formou 9 liniek doobeda, 9 liniek poobede.

Hlavným kritériom zamestnávateľa pri obsadzovaní voľných pracovných miest vo firme vzhľadom na nedostatok absolventov v učebných a študijných odboroch s potrebnou špecifikáciou je vôľa a chuť pracovať s možnosťou učiť sa. Spoločnosť prihliada na fakt, že hotový obuvník na trhu práce nie je, muselo by sa jednať o zamestnanca z inej obuvníckej firmy, pričom obuvnícka výroba je v jednotlivých spoločnostiach špecifická. Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa firma aktívne venuje problematike interných rekvalifikácií nových zamestnancov aj v prípade, keď ide o prípad uchádzača s praxou.

Dôvodmi odchodu zamestnancov z firmy sú poväčšine iný zamestnávateľ v meste s odôvodnením, že je práca bližšie, alebo plánovaný dlhodobý pobyt v zahraničí. V prípade korektného rozviazania pracovného pomeru v minulosti sa spoločnosť nebráni opätovnému zamestnaniu navrátilcov. Spoločnosť je prístupná možnostiam rôznorodej spolupráce so školami, podmienkou sú však žiaci vo vyššie uvedených odboroch. Na absolventskú prax sú absolventi v rámci výroby prijímaní výnimočne.

Reprezentanti spoločnosti hodnotia pripravenosť absolventov SOŠ ako nedostatočnú. Z ich pohľadu im chýbajú základné pracovné návyky, všeobecný prehľad, základné informácie o pracovno-právnych vzťahoch v kocke, absolventi majú podľa ich názoru skreslené očakávania. Po nástupe do firmy je potrebné okamžité interné preškolenie, pričom náklady naň sa nedajú odhadnúť. Prijatí zamestnanci majú 3- mesačnú skúšobnú lehotu a dĺžku záručnej doby firmou nastavenú podľa obsadzovanej pozície. Štartovacie platové podmienky sú pre uchádzačov nastavené zhodne. Zvýšenie platu závisí od snahy a vôle pracovať a celý mzdový systém je nastavený na hodinovej báze/výkon. Výška finančného ohodnotenia závisí od náročnosti výrobných pozícií. Pozície majstrov vo výrobe si vyžadujú odbornú zodpovednosť. Firma ponúka možnosť kariérneho rastu bez ohľadu na vek uchádzačov o zamestnanie. Ak by stredné odborné školy mali žiakov študujúcich v príslušných odboroch, takíto absolventi by boli pripravení lepšie z hľadiska odbornosti, interné preškolenie v trvaní 3 mesiacov je však súčasťou firemnej politiky a je tým pádom povinné pre všetkých nových zamestnancov. Finančné ohodnotenie absolventov pri nástupe do zamestnania vo firme je v rámci regiónu nadštandardné. Ekonomická kríza ani iné faktory posledných rokov nemali dopad na mieru pripravenosti absolventov, predstavitelia spoločnosti uvádzajú ako dôvod z ich pohľadu dlhodobú krízu v školstve a nedostatok absolventov v odboroch „obuvník“ a „technik obuvníckej výroby“. V dôsledku krízy neprišlo k zmene vo vzdelávacej politike firmy.

3.3.4 Duálne vzdelávanie vo firme

V nadväznosti na nový zákon o duálnom vzdelávaní bude firma aj naďalej spolupracovať so strednými odbornými školami a naďalej plánuje vyvíjať aktivity so snahou získať žiakov pre obuvnícke profesie. K duálnemu vzdelávaniu sa subjekt plánuje prihlásiť pre školský rok 2016/2017 s cieľom väčšieho rozsahu praktickej výuky žiakov. Z pohľadu predstaviteľov firmy sú vzhľadom na znenie zákona vítané pozitívne zmeny najmä v kodifikácii vzťahov škola-žiak-zamestnávateľ. Taktiež možnosť uznania nákladov zamestnávateľa v daňovom zmysle a možnosť získania príspevku vo forme daňovej úľavy a už spomínaný väčší rozsah praktickej výuky sú vítanou podporou pre zamestnávateľov. Problematickou oblasťou naďalej zostáva motivácia rodičov žiakov pre učebné odbory, čo si podľa názoru predstaviteľov firmy žiada zmenu myslenia v celospoločenskom rozsahu ako aj nutnosť podpory štátnej správy a samospráv.

3.3.5 Záver

Firma sa svojou činnosťou radí medzi veľkých zamestnávateľov a predstavuje významný podnik v podmienkach slovenskej ekonomiky. Navyše firma vďaka svojej zahraničnej majetkovej účasti disponuje možnosťami získavania skúseností a informácií zo zahraničia. Vďaka svojej veľkosti disponuje stabilným zázemím, čo jej taktiež umožňuje aktívne kooperovať na trhu práce. Príkladom je participácia na projekte fit4future ako aj viacero zamestnaneckých benefitov. Pravidelná spolupráca so školami, žiakmi a ich rodičmi nepochybne patrí tiež do portfólia práce s trhom. Spoločnosť má stabilnú fluktuáciu vo výške 10%, a to najmä z radov nevýrobných a nových zamestnancov. Vedenie sa snaží kontinuálne hľadať možnosti spolupráce so školami hlavne v odbore Obuvník, kde momentálne absentuje dostatok záujemcov. Vzhľadom na nedostatok kvalifikovaných pracovníkov je vidno nadpriemernú ponuku rekvalifikácie zamestnancov so záujmom o ďalšie vzdelávanie a chuť učiť sa. Spoločnosť tiež ponúka nadštandardné ohodnotenie priamo v nadväznosti na pracovný výkon. Z pohľadu pripravenosti absolventov spoločnosť konštatuje nízku úroveň vzdelania, slabé pracovné návyky po roku od ukončenia štúdia a následný problém zaradiť sa do pracovného procesu. Reprezentanti spoločnosti hodnotia pripravenosť absolventov ako nedostatočnú, z ich pohľadu im chýbajú základné pracovné návyky, všeobecný prehľad, základné informácie o pracovno-právnych vzťahoch v kocke a absolventi majú skreslené očakávania. Napriek všetkým týmto skutočnostiam neprišlo v dôsledku krízy a zmenenej ekonomickej situácie k zmene vo vzdelávacej stratégii spoločnosti, čo potvrdzuje kvalitu, silné a stabilné postavenie firmy na trhu.

3.4 Firma 4

Box 9: Charakteristika Firmy 4

Geografia	- Veľké sídlo - Stredné Slovensko
Socio-ekonomické špecifikácie	- Podpriemerná miera nezamestnanosti - Rozvinutý okres
Podnikateľská činnosť	- Záujmový odbor: (24) Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba - Veľká firma
Špecifikum firmy	- Vysoká miera automatizácie, pásová výroba
Duálny systém	- Firma v súčasnosti realizuje istý stupeň duálneho vzdelávania, je otvorená jeho ďalšiemu rozširovaniu
Zahraničná majetková účasť	- Áno, 100 %

3.4.1 Činnosť firmy

Vybraná firma reprezentuje najsilnejšie zastúpenú časť priemyslu na Slovensku – automobilový priemysel. Radí sa tak medzi veľkých zamestnávateľov so značným vplyvom na chod slovenskej ekonomiky. Spolu s veľkým množstvom dodávateľov firmy predstavuje významnú silu, ktorá má dopad na dopyt po absolventoch stredných odborných škôl. Nakoľko ide o zahraničnú firmu prichádzajúcu na Slovensko, na základe získaných informácií od jej reprezentantov tento faktor zohráva značnú úlohu aj pri plánovaní obsadzovania miest, či kariérnom raste. Je zvykom, že pozície od vyššieho stredného manažmentu po top manažment sú obsadzované slovenskými zamestnancami iba zriedkavo.

V dôsledku hospodárskeho vývoja posledných rokov bola firma nútená skracovať smeny a tiež škrtiť vo všetkých oblastiach rozvoja. Napriek tomu neprepúšťala v žiadnom z pokrízových rokov a v regióne patrí medzi stabilných zamestnávateľov.

3.4.2 Spolupráca so strednými odbornými školami

So strednými odbornými školami v odbore prebieha aktívna spolupráca, ktorá by sa do budúcnosti mohla ďalej rozširovať. V súčasnosti spolupracujú so všetkými lepšími školami v regióne. Pri nadväzovaní kontaktov väčšinou kontaktuje firma školu, ktorá poskytuje vzdelávanie v dopytovanom odbore, pričom pracovníci oddelenia ľudských zdrojov následne pripraví dohodu o spolupráci. Firma participuje na viacerých pilotných projektoch, prostredníctvom ktorých sa rozvíja spolupráca so školami. Napriek tomu by boli radi, ak by komunikácia s nimi prebiehala flexibilnejšie, pretože majú skúsenosti, keď sa záujem z ich strany stretol s minimálnou pozornosťou zo strany vzdelávacej inštitúcie.

Komunikácia so školami v regióne má vplyv aj na priebeh praxe vo firme. Podľa jej reprezentantov vo veľa prípadoch sú žiaci prichádzajúci na prax nedostatočne disciplinovaní, za čo by mal niešť zodpovednosť majster, ktorý s nimi na prax prichádza. Majstri sa zúčastňujú na praxi iba málokedy, dôsledkom čoho sú problémy s praxujúcimi žiakmi priamo pri výrobe. Okrem toho v prípade, že je na jednom pracovisku viac praxujúcich žiakov, ktorí sa správajú horšie, takto sťažujú prácu zamestnancom, ktorí ich školia. Problematická je aj vysoká miera fluktuácie počas praxe.

Z legislatívneho hľadiska považujú reprezentanti firmy za problematickú právnu normu, ktorá nedovoľuje financovanie certifikácie pre žiaka na praxi vo firme. Z ich pohľadu by boli ochotní certifikáty pre špecifické činnosti preplácať, za podmienky, že praxujúci žiak by po ukončení štúdia pokračoval v zamestnaní vo firme. V dôsledku toho je pre žiakov problematické participovanie na výrobnom procese, pretože nemôžu vykonávať špecifické úkony bez certifikácie.

3.4.3 Zamestnávanie absolventov stredných odborných škôl

Firma zamestnáva absolventov stredných odborných škôl predovšetkým na technických pozíciách, ktoré vyžadujú nadobudnuté konkrétne zručnosti. Títo zamestnanci nemusia mať ukončené vysokoškolské vzdelanie, ale počas zamestnania je podporovaný neustály rozvoj v nadobúdaní nových zručností prostredníctvom školení a doškoľovaní. Vďaka tomuto majú viacerí absolventi možnosť vypracovať sa na vyššie pozície (ako bolo uvedené vyššie, kariérny rast je do veľkej miery limitovaný, nakoľko na najvyšších pozíciách sa uplatňujú väčšinou zahraniční kmeňoví zamestnanci).

Aktívny prístup ku vzdelávaniu uplatňuje firma od začiatku trvania zamestnania – noví zamestnanci sú ihneď po prijatí doškoľovaní, a to i napriek tomu, že sa často jedná o čerstvých absolventov so špecializáciou podobnou budúcej náplni práce. Medzi často doškoľované oblasti patria predovšetkým základy autotechniky. Popri tom sú noví zamestnanci školení v oblasti systému fungovania automobilového závodu s cieľom zabezpečiť čo najvyššiu mieru kontinuity v procese výroby.

Z pohľadu pracovníkov firmy sú prichádzajúci absolventi nedostatočne pripravení a preto sú dodatočné vzdelávacie aktivity nevyhnutné pre zefektívnenie ich budúcej práce. Praktická časť odbornej prípravy nezodpovedá najnovším štandardom a nie je tak efektívna. Stredné odborné školy by z ich pohľadu mohli poskytovať prípravu na vyššej úrovni najmä v oblastiach elektrotechniky, hydrauliky, základoch programovania či základoch bezpečnosti pri práci. Tomuto by mohla dopomôcť vyššia výmera hodín pre praktickú časť výučby, ktorá by podľa zamestnávateľov mohla ísť aj na úkor teoretickej časti. V súvislosti s tým bol vyjadrený názor, že po teoretickej stránke sú absolventi pripravení dostatočne. Alternatívou k celoplošnému zvýšeniu hodín praktického vyučovania by mohlo byť zavedenie demonštračných praktických ukážok konkrétnych problémov a situácií aj v prípade, že by tieto boli ilustrované iba pedagógmi, pričom by žiaci nepreberali aktívnu úlohu.

Ďalšie vzdelávanie bolo v posledných rokoch ovplyvnené krízou – v tomto období došlo k zníženiu výdavkov na tieto aktivity a kurzy boli poskytované v menšej intenzite. Na druhej strane, celkové zníženie týchto výdavkov je opodstatnené z pohľadu vývoja počtu zamestnancov – zatiaľ čo v predkrízových rokoch mal vysoko rastúci trend, v nasledujúcich rokoch bola snaha zo strany manažmentu o udržanie stavu. V dôsledku udržiavania zamestnancov klesol dopyt po ďalšom vzdelávaní poskytovanom novoprijatým uchádzačom. Napriek tomu sú pravidelne poskytované kurzy v oblasti soft skills, ktoré pomáhajú zamestnancom aktívne pristupovať k rôznym netechnickým výzvam na pracovisku.

Okrem vyššie uvedených foriem vzdelávania umožňuje firma každoročne vybratým zamestnancom zúčastniť sa na kurzoch poskytovaných priamo v materskej firme v zahraničí. Takýchto kurzov sa doposiaľ zúčastnila viac ako tretina zo súčasného počtu zamestnancov.

Z pohľadu platového ohodnotenia sa podľa zamestnancov firma radí medzi lepší priemer v regióne, k bežnému platu zamestnanci dostávajú špeciálne zvýhodnenia (13., 14. plat). Okrem toho funguje systém, ktorý tieto odmeny modifikuje v závislosti od

dochádzky – zamestnanci, ktorí pracujú pravidelne, prípadne sú ochotní pracovať počas menej atraktívnych (napr. voľných) dní, sú takto lepšie ohodnotení. Taktiež sa pri odmeňovaní prihliada na výrobný plán. V prípade, ak je tento splnený, zamestnanci sú lepšie odmenení.

3.4.4 Duálne vzdelávanie vo firme

V nadväznosti na nový zákon o duálnom vzdelávaní sa bude spolupráca so strednými odbornými školami pravdepodobne rozširovať, nakoľko firma víta zlepšenie vymedzenia podmienok z pohľadu legislatívneho rámca. V tomto prípade bude výzvou proces tvorby zmluvy o duálnom vzdelávaní uzatvorenej so školou, kde bude potrebné vymedziť podmienky financovania a zodpovednosti za kvalitu praktického vyučovania. Zároveň bol vyslovený názor, že firma bude rozširovať spoluprácu v duálnom systéme iba v prípade, ak bude navrhnutý jednoznačný systém jeho fungovania. Tento faktor môže momentálne brzdiť ich spoluprácu so strednými odbornými školami a žiakmi, nakoľko zákon presne nedefinuje tieto formy spolupráce – v prípade zmluvy o duálnom vzdelávaní ako aj učebnej zmluvy.

Na druhej strane firma očakávala isté formy zvýhodnenia v prípade rozširovania svojich vzdelávacích kapacít – napríklad v podobe daňových úľav. V tomto smere zákon č. 61/2015²⁹ vymedzuje rozsah zvýhodnenia, čo by mohlo viesť k zapojeniu firmy do duálneho systému.

3.4.5 Záver

Firma reprezentuje skupinu veľkých zamestnávateľov, ktorí predstavujú významné podniky v podmienkach slovenskej ekonomiky. Podnikateľskou činnosťou sa radí medzi najvýznamnejších zamestnávateľov na Slovensku v oblasti automobilovej výroby. Firma je situovaná v rozvinutom okrese s podpriemernou mierou nezamestnanosti s dostatkom stredných odborných škôl, ktoré nasycujú dopyt po pracovnej sile. Firma je reprezentantom veľkovýrobného podniku, kde mnoho z procesov je plne automatizovaných a prebieha pásová výroba.

V oblasti prijímania nových zamestnancov a ich vzdelávania má firma rozvinutý personálny systém. Potenciálnymi uchádzačmi o zamestnanie sú hlavne absolventi stredných odborných škôl v regióne, s ktorými funguje spolupráca na dobrej úrovni – táto by sa mohla v budúcnosti zdokonaľovať prostredníctvom uzatvárania zmlúv o spolupráci v rámci duálneho systému. Vzdelávanie nových zamestnancov prebieha interne, pričom novoprijatých absolventov je potrebné výrazne doškolovať – tento nedostatok by tiež mohol byť potlačený prostredníctvom zavedenia duálneho systému.

²⁹ Základ daňovníka, ktorý poskytuje praktické vyučovanie v rámci učebnej zmluvy sa znižuje o 3 200 Eur na žiaka v prípade poskytnutia viac ako 400 hodín praktického vyučovania, alebo o 1 600 Eur na žiaka v prípade poskytnutia viac ako 200 hodín praktického vyučovania.

ZHRNUTIE A ODPORÚČANIA

Jednotlivé subjekty pre prípadové štúdie stredných odborných škôl a firiem boli vybrané tak, aby bolo možné v diskusii a záveroch hovoriť o do istej miery reprezentatívnej vzorke v rámci stredných odborných škôl a firiem ako celku. Rozmanitosť subjektov je zrejma už z úvodnej informačnej tabuľky, ktorá odzrkadľuje rôzne socio-ekonomické špecifikácie. Napriek týmto rozdielom je možné vo viacerých prípadoch pozorovať podobnosť, až výraznú zhodu v postojoch k špecifickým aspektom fungovania systému stredného odborného vzdelávania a jeho previazania s trhom práce. Na druhej strane, pridanou hodnotou prípadových štúdií je prínos informácií v oblasti partikulárnych problémov.

Z pohľadu ekonomického a sociálneho vývoja sú najvýznamnejšími faktormi, ktoré ovplyvňovali vývoj v oblasti vzdelávania stredoškolsky vzdelaných odborníkov, kríza a meniaci sa demografický obraz populácie, pričom následky výraznej ekonomickej transformácie sa prejavujú hlavne u menej aktívnych subjektov stredného odborného školstva (najmä u škôl v minulosti prevádzkovaných ako podnikové – napr. Škola 5). Zatiaľ čo hospodárska kríza sa väčšiny vybraných zamestnávateľov dotkla, zväčša boli firmy schopné zhoršenej ekonomickej situácii čeliť (napr. prostredníctvom optimalizácie procesov – Firma 2), a to dokonca aj bez výrazného prepúšťania zamestnancov (prípadne zamestnávateľ neprepúšťal vôbec – napr. Firma 1, Firma 4). Preto zo strany dopytu nebol zaznamenaný klesajúci trend po absolventoch stredných odborných škôl. Dopady krízy vybrané firmy pociťovali rôzne, pričom napríklad v prípade Firmy 1 sa mierny pokles v odbyte prejavil až s oneskorením. Okrem toho v prípade Firmy 1 a Firmy 3 došlo k miernemu stupňu rozvoja aj počas krízových rokov, v ktorých boli prijímaní aj noví zamestnanci.

Naopak, demografický vývoj (spolu s poklesom atraktivity stredného odborného vzdelávania) mal rozhodujúci vplyv na počet žiakov na stredných odborných školách. Kombináciou nízkych populačných ročníkov prichádzajúcich na stredné školy a klesajúceho záujmu o nadobudnutie vzdelania predovšetkým v učebných odboroch postupne vznikol previs dopytu nad ponukou odborne kvalifikovanej pracovnej sily. Tento trend sa potvrdil vo všetkých školách s výnimkou Školy 3, ktorá ale svojou veľkosťou a zameraním tvorí marginálny podiel na celkovom systéme odborného vzdelávania v SR. Najintenzívnejšie boli uvedeným vývojom zasiahnuté Škola 4 a Škola 5, pričom v prípade Školy 1 predstavitelia školy uviedli, že v dôsledku týchto nepriaznivých okolností sú v súčasnosti nútení prijímať všetkých uchádzačov o štúdium. Škola 2 sa sústreďuje na poskytovanie vzdelávania v nižších stupňoch vzdelania, je orientovaná na špecifické skupiny obyvateľstva, u ktorých bol zaznamenaný nárast v dopyte po vzdelaní.

Vo väčšine vybraných škôl sa potvrdil problém nízkeho záujmu o vzdelanie v technických a prírodovedných odboroch. Naopak, na základe individuálnych a skupinových prieskumov bolo niekoľkokrát poukázané na to, že ekonomické a manažérske odbory sú nadmieru populárne a tlak na prijímanie v týchto odboroch je vysoký napriek tomu, že perspektíva uplatnenia sa na trhu práce je u absolventov týchto odborov oveľa nižšia. Tento trend potvrdili aj informácie z firiem. Celkovo panuje medzi zamestnávateľmi zhoda o tom, že absolventi/uchádzači o prácu nie sú dostatočne pripravení na výkon povolania, čo je často spôsobené tým, že daný uchádzač nadobudol vzdelanie v inom (zväčša ekonomicky zameranom) odbore napriek tomu, že sa zamestnal vo firme s technickým vymedzením. Dôvodom vysokej atraktívnosti ekonomických odborov je podľa škôl i zamestnávateľov predstava rodičov a žiakov o ďalšom pokračovaní v štúdiu na vysokej škole. Spomínaný trend sa čiastočne obracia, napríklad Škola 5 uviedla, že v poslednom školskom roku zaznamenala nárast počtu uchádzačov o štúdium v technicky zameraných odboroch prvýkrát za posledných 15 rokov. V prípade Školy 4 bol

za hlavný problém nízkej atraktívnosti identifikovaný nízky priemerný zárobok, ktorý absolvent môže získať.

Z pohľadu fungovania spolupráce medzi školami a firmami pozorujeme odlišné prístupy a výsledky. Niektoré z vybratých škôl vo veľkej miere podporujú spoluprácu so zamestnávateľmi, pričom rozvinutosť vzťahov medzi týmito subjektmi je rôznorodá – napr. Škola 1 a Škola 3 majú dobre rozvinutý vzťah so zamestnávateľmi, spolupracujú s nimi nad rámec štandardného rozsahu praktického vyučovania. Škola 3 bola dokonca založená ako výsledok dopytu zamestnávateľov po určitom profile absolventov – po absolvovaní nadstavbového štúdia na tejto škole sú absolventi pripravení priamo na výkon práce u týchto zamestnávateľov. V oboch prípadoch ide o spoluprácu s malými a stredne veľkými zamestnávateľmi. Naproti tomu Škola 5 nadväzuje na spoluprácu s kľúčovými zamestnávateľmi v regióne a vracia sa podľa jej predstaviteľov k systému odborného výcviku, ktorý aplikovala pred rokom 1989. Škola 2 a Škola 4 na druhej strane spolupracujú so zamestnávateľmi iba v limitovanom rozsahu, bez udržiavania nadštandardnej spolupráce a komunikácie.

Z firiem zahrnutých do prípadových štúdií Firma 3 a Firma 4 patria medzi kľúčových zamestnávateľov vo svojom regióne. Všetky firmy spolupracujú so strednými odbornými školami, formy spolupráce sú však v niektorých prípadoch výrazne odlišné. Firma 4 je otvorená spolupráci s každou odbornou školou, ktorá prejaví aktívny záujem (vzhľadom na veľkosť má kapacitu na absorbovanie veľkého počtu žiakov v praktickej výučbe), zo strany škôl v regióne sa však nestretáva s veľkým záujmom o spoluprácu. O podobnom probléme referuje aj Firma 1, ktorej predstavitelia uviedli, že napriek ústretovosti voči praxujúcim žiakom a absolventom, títo nemajú o prax alebo brigádu vo firme záujem. Vo Firme 3 majú síce dobré skúsenosti so zamestnávaním čerstvých absolventov, avšak v prípade uchádzačov, ktorí do firmy nastupujú s odstupom jedného roka a viac po ukončení štúdia sa stretávajú s problémom nízkej pracovnej morálky.

Školy pociťujú hlavne tieto problémy:

- Vysoká miera administratívnej záťaže – uvedené zo strany všetkých zúčastnených škôl.
- Neaktuálnosť, prípadne nepresnosť súčasných učebníc odborných predmetov – (predovšetkým Škola 2 a Škola 3).
- Nákladné a neefektívne ďalšie vzdelávanie učiteľov. Reprezentanti Školy 2 a Školy 5 zastávajú názor, že ďalšie (dodatočné) vzdelávanie pedagógov predstavuje neúmerne nákladnú a neefektívnu položku vo fungovaní školstva, ktorej dôsledkom je ďalšia pracovná (administratívna) záťaž.
- Spôsob financovania škôl, systém prerozdelenia normatívu na žiaka (Škola 5).
- Spôsob zaraďovania a kontinuity v špeciálnych triedach (Škola 2). Hlavnou kritikou súčasného systému je, že žiak, ktorý sa na základe diagnostiky dostane do špeciálnej triedy v rámci ZŠ, s vysokou pravdepodobnosťou skončí v tejto triede, čo vytvára predpoklad pre pokračovanie na nižšom stupni odbornej školy. Možnosť na prestup do väčšinovej triedy žiak zo zákona má, napriek tomu táto nie je v súčasnosti veľmi využívaná – na prestup je nevyhnutné, aby rodič podal žiadosť, pričom následne škola požiada o rediagnostiku žiaka. Pomôcť by mohlo zavedenie povinnej rediagnostiky po určitom období (1, 2 roky), aby priebežne žiaci, ktorých porucha bola iba dočasná a následne vyriešená, mohli byť zaradení do väčšinových tried.

Naopak, ako pozitívny vývoj boli označené tieto zmeny:

- Zavedenie štátnych vzdelávacích programov, ktoré poskytujú školám a pedagógom väčšiu voľnosť pri tvorbe školských vzdelávacích programov a učebných plánov (Škola 1 a Škola 5)
- Zvyšovanie podielu elektronických dokumentov na celkovom objeme požadovanej dokumentácie (Škola 5).
- V rámci fungovania systému poskytovania odborného vzdelávania a jeho previazania s trhom práce bola vyzdvihnutá funkcia výchovných poradcov a školských psychológov (Škola 4, Škola 5). Zatiaľ čo Škola 4 vidí úlohu výchovných poradcov v procese zvyšovania atraktívnosti štúdia na strednej odbornej škole (uskutočňovanie náborov na základných školách), Škola 5 navrhuje vytvorenie nezávislej pozície mimo pedagogického zboru, ktorá by bola financovaná na základe pracovného miesta a nie kľúčom normatívu pre učiteľov. V súčasnosti je možné, aby v školách fungovali výchovní poradcovia a školskí psychológovia financovaní rovnako ako pedagógovia, ale so skrátenou vyučovacou povinnosťou. V prípade, ak sa škola rozhodne prijať zamestnanca výlučne na túto pozíciu, je nevyhnutné hľadať zdroje na pokrytie týchto nákladov zo svojich normatívom určených zdrojov.
- Postupné zavádzanie inovatívnych prvkov do procesu vyučovania – napr. elektronická triedna kniha, zrušenie povinnosti prezúvania sa v škole (tieto boli partikulárne uvedené zo strany Školy 1).
- Väčšina škôl sa zhoduje v názore, že absolventi stredných odborných škôl sú dobre pripravení na výkon budúceho povolania. Toto je v rozpore s názorom reprezentantov firiem, ktorí väčšinou tvrdia, že absolventi sú pripravení nedostatočne, čím pre zamestnávateľov vznikajú dodatočné náklady na doškolenie.

Systém duálneho vzdelávania

V nadväznosti na prijatie zákona č. 61/2015 bolo umožnené zamestnávateľom a školám vstúpiť do duálneho systému so začiatkom výučby od septembra 2015. Nakoľko proces tvorby prípadových štúdií bol v čase prijatia tohto zákona už rozbehnutý, participácia na duálnom systéme nebola zohľadnená pri výbere subjektov. Napriek tomu v reakcii na prijatie zákona boli subjekty opätovne kontaktované, aby mohli reagovať na tento zákon.

Celkovo môžeme konštatovať, že oslovené subjekty považujú zavádzanie duálneho systému ako pozitívnu iniciatívu. Viacero z nich sa domnieva, že ide o návrat k tradičným a osvedčeným prístupom, ktoré sa uplatňovali už v minulosti. Firmy vítajú väčší rozsah praktickej výuky, pozitívne zmeny v kodifikácii vzťahov škola-žiak-zamestnávateľ a zohľadnenie nákladov spojených s realizáciou odborného výcviku vo firme. Problematickou oblasťou však podľa nich naďalej zostáva motivácia rodičov žiakov pre štúdium v učebných odboroch, čo si podľa ich názoru žiada zmenu myslenia v celospoločenskom rozsahu ako aj nutnosť podpory štátnej správy a samospráv.

Napriek týmto prevládajúcim pozitívnym názorom na zavádzanie duálneho systému vzdelávania sa v nasledujúcom školskom roku do duálneho vzdelávania nechystal zapojiť ani jeden zo subjektov, ktoré sú predmetom prípadových štúdií, niektoré z týchto subjektov však zvažujú prípadné zapojenie v budúcnosti. Príčiny takéhoto rozhodnutia sú rôzne.

Z pohľadu zamestnávateľov i škôl (Škola 1, Škola 5) rozhodujúcimi faktormi pri potenciálnom vstupe do duálneho systému sú rozsah podnikateľskej činnosti firmy a počet zamestnancov. V prípade, ak ide o malý až stredne veľký subjekt, ktorého podnikateľská činnosť je úzko špecializovaná (Firma 1), vyvstáva otázka, nakoľko je poskytovanie duálneho vzdelávania udržateľné – absolventi z takejto firmy budú iba slabo uplatniteľní na trhu práce mimo danej spoločnosti, pretože podobne zameraných firiem môže byť v slovenských podmienkach iba niekoľko. Zatiaľ čo v prípade menšej firmy, ktorá je úzko vyprofilovaná (Firma 1), nemusí tento systém v súčasnosti navrhovanej podobe uspieť, u väčšej firmy (Firma 4) s prípadnou históriou strategického podniku pred rokom 1989 (Firma 2) je vízia duálneho vzdelávania realistickejšia.

Jedným z hlavných faktorov nezapojenia sa firiem i škôl do duálneho vzdelávania je očakávaná vysoká administratívna náročnosť pred jeho zavedením, ako aj počas jeho poskytovania. Navrhované daňové úľavy firmy síce považujú za pozitívne opatrenie, avšak súčasne za nedostatočne motivujúce pre podstupovanie týchto úkonov (Firma 1, Firma 4).

Z pohľadu škôl prevláda názor, že zavádzanie duálneho systému neprináša žiadne nové prvky a systémové riešenia, z hľadiska ktorých by pre nich bolo motivujúce sa do systému zapojiť. Partikulárne Škola 1 a Škola 3 vyslovili presvedčenie, že v súčasnosti praktizovaný systém organizácie praktického vyučovania na ich škole je veľmi blízky duálnemu systému, pričom neprináša so sebou také vysoké náklady. Tento postoj môže byť však zapríčinený skutočnosťou, že školy boli v čase realizácie nášho výskumu s novým zákonom nedostatočne oboznámené alebo si ho vysvetľovali nie celkom správne.

Nad rámec súčasnej právnej úpravy bol vyslovený tiež názor, že štát by mal vo väčšej miere vstupovať a korigovať systém odborného vzdelávania (duálneho systému) – takýto názor zaznel najmä zo strany Firmy 2 a Školy 5. Z pohľadu participácie na nákladoch na praktickú prípravu žiakov bolo zdôraznené, že by toto bremeno mal vo väčšej miere ako v súčasnosti niesť predovšetkým zo začiatku procesu vzdelávania štát (Firma 1).

Viacero subjektov vyjadrilo presvedčenie, že prijatie zákona prišlo pomerne rýchlo a potenciálnou prekážkou pri rozvíjaní duálneho systému môže z tohto dôvodu byť aj nedostatok relevantných informácií a štúdií, ktoré by priniesli dodatočné informácie o príležitostiach, ale aj potenciálnych problémoch fungovania systému v podmienkach Slovenska.

Odporúčania

Na základe hlbšieho skúmania fungovania vybraných stredných odborných škôl a firiem a zo stretnutí s ich predstaviteľmi vyšli tieto špecifické odporúčania, ktoré môžu prispieť k efektívnejšiemu fungovaniu stredného odborného vzdelávania a jeho intenzívnejšiemu prepojeniu s potrebami trhu práce:

- Ako nástroj podpory praktického vyučovania a zvýšenia previazanosti s trhom práce by bolo vhodné upraviť súčasnú legislatívu, keď stredné odborné školy nemajú priestor na poskytovanie **praktického vyučovania nad rámec minimálnych hodín v rámci bežnej činnosti školy**. V súčasnosti sú školy nútené činnosť v oblasti produkcie a služieb, ktorá nespadá pod minimálnu výmeru praktického vyučovania, vykazovať ako podnikateľskú činnosť, čoho dôsledkom je povinnosť odvádzania dane a dvojitého vykazovania.

- V oblasti **vzdelávacích programov naďalej podporovať umožňovať (prípadne rozširovať) kompetencie pedagógov v oblasti modifikácie obsahu výučby**, s prihliadnutím na všeobecne stanovené smernice. Výsledkom toho by mohlo byť zlepšenie procesu výučby (špeciálne v prípade výuky žiakov z marginalizovaného prostredia by zvýšená flexibilita bola prínosom). V súčasnosti majú pedagógovia určitú voľnosť pri definovaní presného obsahu učiva – napríklad v prípade Školy 1 je toto vítané, naopak Škola 2 a Škola 5 by privítala rozšírenie kompetencií pedagógov v tomto smere.
- Vytipovať odbory, ktoré sa najdynamickejšie rozvíjajú (napr. IT) a **štátne vzdelávacie programy pre tieto odbory častejšie aktualizovať**.
- **Rozšíriť a spresniť požiadavky na ukončovanie štúdia na stredných odborných školách maturitnou skúškou**. V súčasnosti sú vo vyhláske detailne definované podmienky ukončovania štúdia maturitnou skúškou pre gymnáziá, pričom chýba podrobnejšie rozpracovanie podmienok pre ukončovanie štúdia maturitnou skúškou na stredných odborných školách.
- **Reagovať na trend zhoršujúcej sa pripravenosti a schopností žiakov v oblasti logického uvažovania**. Jedným z možných spôsobov ako zlepšiť postreh a logické uvažovanie absolventov by mohlo byť zavedenie povinnej maturitnej skúšky z matematiky (je to iba jedna z možných alternatív – prípadne zvážiť iný prírodovedný predmet pre maturitu alebo iný druh opatrenia).
- Pre zníženie administratívnej záťaže **zvyšovať objem úkonov, ktoré je možné vykonávať elektronicky** a postupne systematizovať procesy pravidelného vykazovania.
- **Zatraktívniť povolanie učiteľa**. Povolanie učiteľa patrí dlhodobo medzi najmenej atraktívne povolania, čoho následkom je vysoký vekový priemer učiteľov s iba veľmi nízkym zastúpením mladých pedagógov. Pri súčasných trendoch patrí povolanie učiteľa medzi tie, ktoré budú mať v najbližších rokoch jednu z najvyšších mier nahradzovacieho dopytu. Pri súčasnej (ne)atraktívnosti tohto povolania je pravdepodobné, že už v blízkej budúcnosti bude dochádzať v tejto profesii k vysokému nesúladu medzi ponukou a dopytom.
- **Prehodnotiť súčasné učebnice a učebné materiály**. Napriek tomu, že tieto sú priebežne aktualizované, viacero subjektov zdôraznilo, že obsah učebníc nezodpovedá súčasnej realite, prípadne že existuje viacero predmetov, pre ktoré efektívne a užitočné učebnice neexistujú. Dôsledkom je, že pedagógovia sú nútení pripravovať si materiály na hodiny svojpomocne z rôznych iných, neoficiálnych zdrojov. Pomôcť pri riešení by mohlo zvýšenie dostupnosti rôznych vzdelávacích portálov, kde by sa pedagógovia jednak mohli vzdelávať, ale ktoré by predovšetkým slúžili ako zdroj podkladových materiálov pre výučbu. Efektívne využívanie takýchto portálov by pomohlo ušetriť veľa času, ktorý je teraz venovaný príprave na vyučovanie.
- Vytvoriť priestor pre **zabezpečenie pozície školského psychológa/výchovného poradcu v každej škole** – umožniť aby táto pozícia mohla byť financovaná iným spôsobom, ako z celkového rozpočtu školy na základe normatívu. V súčasnosti jedným z dôsledkov tejto situácie je aj nízka miera aktivity výchovných poradcov (vyzdvihnuté reprezentantmi Školy 4), ktorí neposkytujú na úrovni základných škôl dostatočné poradenstvo v oblasti osobnostného rozvoja a kariéry. Takto o ďalšom štúdiu žiaka rozhoduje spravidla rodič, často s nedostatočnými informáciami. Problém by bolo možné riešiť aj

priamym prepojením výchovných poradcov so zamestnávateľmi, ktorí sú už v súčasnosti aktívni v informovaní o perspektívach zamestnania.

- Pre zabezpečenie lepšieho feedbacku zo strany bývalých absolventov **vytvoriť centrálny systém hodnotenia škôl absolventami**. Okrem porovnania vzdelávacích inštitúcií by sa pomocou tejto platformy mohlo monitorovať, nakoľko úspešní sú jednotliví absolventi. Pre vytvorenie systému by bolo potrebné zaviesť centrálny register žiakov a absolventov, na základe ktorého by títo mohli byť dodatočne kontaktovaní pre poskytnutie dobrovoľných informácií o svojom pôsobení.
- **V oblasti duálneho vzdelávania by bolo vhodné zvážiť zavedenie regulovaného rotačného systému zo strany štátu**, ktorý by umožňoval lepšie zapojenie malých a stredných firiem do systému. Zákon o duálnom vzdelávaní v jeho súčasnom znení je vhodný pre zapojenie predovšetkým veľkých zamestnávateľov – títo majú kapacitu umiestňovať väčšie počty žiakov do svojich prevádzok s potenciálnou možnosťou zamestnania sa po absolvovaní strednej odbornej školy. Toto však v prípade malých a stredne veľkých firiem neplatí, nakoľko tieto sú limitované svojou veľkosťou a obratom – v ich podmienkach tak nemajú priestor na priebežné zaúčanie počas každého školského roka. Ďalším problémom je úzka špecializácia podnikateľskej činnosti malých a stredne veľkých firiem, ktorá neumožňuje poskytovanie praktického vyučovania v širokom spektre činností. Tieto firmy sú však schopné a ochotné poskytnúť prax v niekoľkých z vyžadovaných zručností. Tento problém by sa mohol riešiť na národnej, prípadne regionálnej úrovni. Pre žiakov by sa malo zabezpečiť, aby mohli v rámci praktickej výučby vystriedať viacero zamestnávateľov.
- **V rámci ďalšieho vzdelávania pedagógov prihladiť na kvalitu vzdelávacích aktivít**, ktoré sú učiteľom ponúkané. Je potrebné vyhnúť sa plytvaniu zdrojmi a potenciálne neprimeraným ziskom inštitúcií, ktoré pôsobia v oblasti ďalšieho vzdelávania. Okrem toho by mohlo byť prínosným organizovanie stáží priamo u zamestnávateľa – počas nich by učitelia pôsobili na podobných pozíciách ako samotní praxujúci žiaci. V súčasnosti napriek pozitívnemu postoju školy (Škola 3) nie je na realizáciu takýchto stáží dostatok finančných prostriedkov.
- **Pri školách orientujúcich sa na marginalizované skupiny obyvateľstva zvážiť vytvorenie podnikateľskej podpory** pre čerstvých absolventov tak, aby sa zmiernil trend okamžitého zakladania živností bez adekvátnej podpory. Vo väčšine prípadov podnikania bez počiatočnej podpory je výsledkom zadlženie absolventov a ich následné finančné problémy. Podpora by mohla fungovať v podobe zakladania mikro podnikov pod školami, v ktorých by mohli pôsobiť absolventi. Touto cestou by títo absolventi mali príležitosť začať pracovať priamo pod zriaďovateľom školy, čím by sa vyhli rizikám začínajúcich podnikateľov.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Cedefop, 2014. Attractiveness of initial vocational education and training: identifying what matters. Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-896-1609-6.

Čekovská, D., 2009. Ktoré povolania považujú mladí Slováci za najzaujímavejšie? Tlačová správa GfK Slovakia. Dostupné na internete : <http://www.gfkoptimal.sk/PDF_c.12_sk.pdf> [cit. 25.9.2015]

Gerring, J. 2004. What Is a Case Study and What Is It Good for? In American Political Science Review, No. 2.

Hajko, J. – Klátik, P. – Tunega, M., 2010. KONkurencieschopné regióny 21. Podnikateľská aliancia Slovenska. ISBN 978-80-89493-05-0.

Hřích, V., 2014. Zoznam najlepších stredných odborných škôl. Prieskum bol realizovaný v rámci projektu Odborné vzdelávanie a príprava pre trh práce. Dostupné na internete : <<http://hnporadna.hnonline.sk/clanky-168/podrobny-prehľad-najlepsich-odbornych-skol-na-slovensku-641985?hnat=token>> , <<http://www.otvorenavlada.gov.sk/pozname-najlepsie-stredne-odborne-skoly-v-kazdom-regione-rozhodli-o-nich-zamestnavatelia/>> [cit. 14.10.2015]

ICF International, 2012. Developing “dual vocational training” to support the labour market insertion of young people: can Spain catch up with Germany? Mutual learning programme case study. Dostupné na internete : <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sk&catId=1073&eventsId=951&furtherEvents=yes>> [cit. 25.9.2015]

Joia, L. A., 2002. Analysing a Web-Based e-Commerce Learning Community: a Case Study in Brazil. In Internet Research, Vol. 12, No. 4.

Lotzkar, M. – Bottorff, J. L., 2001. An Observational Study of the Development of the Nurse-Patient Relationship. In Clinical Nursing Research, Vol. 10, No. 3.

Mohd Noor, K. B., 2008. Case Study: A Strategic Research Methodology. In American Journal of Applied Science, Vol. 5, No. 11.

Petanovitsch, A. – Schmid, K., 2014. Faktory úspechu pri duálnom vzdelávaní, Možnosti prenosu. Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft. ISBN 978-3-200-03488-4.

Riley, R. W. – McGuire, C. K. – Conaty, J. C. – Dorfman, C. H., 1999. The Educational System in Germany: Case Study Findings. Dostupné na internete : <<https://www.utexas.edu/courses/belgium/outreach/internship/GermanCaseStudy.pdf>> [cit. 25.9.2015]

Sternová, Z. – Kahalová, D. – Briatka, P., 2012. Dobré príklady z praxe. Zväz stavebných podnikateľov Slovenska. Dostupné na internete : <<http://slovakia.buildupskills.eu/sites/default/files/BUSSK-SQA-Dobre%20priklady%20z%20praxe.pdf>> [cit. 25.9.2015]

Tellis, W., 1997. Application of the Case Study Methodology. In The Qualitative Report, Vol. 3, No. 3.

Trexima, 2014. Rebríček zamestnaní s najvyššími a najnižšími mzdami v roku 2014 na Slovensku. Dostupné na internete :
<<http://karierainfo.zoznam.sk/cl/1000147/1447759/Rebricek-zamestnani-s-najvyssimi-a-najnizsimi-mzdami-v-roku-2014-na-Slovensku>> [cit. 2.5.2015]

Yin, R. K., 2014. Case Study Research: Design and Methods. SAGE Publications, Inc. ISBN 978-14522-4256-9.

Výročné správy škôl a firiem

Ústav informácií a prognóz školstva, <http://www.uips.sk/registre/zoznamy-skol-sz-v-exceli>

PRÍLOHA A – ŠABLÓNA PRE INFORMAČNÉ LISTY STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL

Stredná odborná škola 1

• **Špecifikum:**

•

I. KONTEXT

1. **Región:**
2. **Špecifikácia trhu práce:**

•	• Okres	• Kraj	• SR
• Miera nezamestnanosti	•	•	•
Miera dlhodobej nezamestnanosti	•	•	•

3. **Hlavné sektory v okrese:**
4. **Štruktúra podnikateľského sektora v okrese:**

•

II. SUBJEKT

•

1. **Zriaďovateľ:**
2. **Rok vzniku:**
3. **Hlavné zameranie SOŠ:**
4. **Orientácia na konkrétneho zamestnávateľa:**
5. **Poskytovanie štipendií:**
6. **Orientácia na špecifické skupiny obyvateľstva:**
7. **Počet študentov a absolventov, ich štruktúra:**
9. **Špecifikum školy:**
10. **Zapojenie školy do projektov/súťažných aktivít:**
11. **Prevládajúci spôsob organizácie praktickej výučby:**

PRÍLOHA B – ŠABLÓNA PRE INFORMAČNÉ LISTY FIRIEM

Firma 1		Špecifikum:												
I. KONTEXT 1. Región: 2. Špecifikácia trhu práce: • <table border="1" style="margin-left: 40px; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td style="width: 25%; padding: 5px;">•</td> <td style="width: 25%; padding: 5px;">• Okres</td> <td style="width: 25%; padding: 5px;">• Kraj</td> <td style="width: 25%; padding: 5px;">• SR</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">• Miera nezamestnanosti</td> <td style="padding: 5px;">•</td> <td style="padding: 5px;">•</td> <td style="padding: 5px;">•</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Miera dlhodobej nezamestnanosti</td> <td style="padding: 5px;">•</td> <td style="padding: 5px;">•</td> <td style="padding: 5px;">•</td> </tr> </table> • 3. Hlavné sektory v okrese: 4. Štruktúra podnikateľského sektora: •			•	• Okres	• Kraj	• SR	• Miera nezamestnanosti	•	•	•	Miera dlhodobej nezamestnanosti	•	•	•
•	• Okres	• Kraj	• SR											
• Miera nezamestnanosti	•	•	•											
Miera dlhodobej nezamestnanosti	•	•	•											
II. SUBJEKT <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> 1. Obchodné meno: 3. Dátum vzniku: 5. Podnikateľské činnosti: 7. Dosiahnuté tržby v roku 2012: • 9. Výdavky na vzdelávanie zamestnancov: 11. Poskytovanie študijných štipendií: </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> 2. Právna forma: 4. Podiel slovenských a zahraničných akcionárov: 6. Počet zamestnancov: 8. Sortiment výrobkov: 10. Vzťah k stredným odborným školám: 12. Počet prijatých absolventov v roku 2012: • </td> </tr> </table> 13. História vzniku podniku: 14. Činnosť v oblasti odborného vzdelávania:			1. Obchodné meno: 3. Dátum vzniku: 5. Podnikateľské činnosti: 7. Dosiahnuté tržby v roku 2012: • 9. Výdavky na vzdelávanie zamestnancov: 11. Poskytovanie študijných štipendií:	2. Právna forma: 4. Podiel slovenských a zahraničných akcionárov: 6. Počet zamestnancov: 8. Sortiment výrobkov: 10. Vzťah k stredným odborným školám: 12. Počet prijatých absolventov v roku 2012: •										
1. Obchodné meno: 3. Dátum vzniku: 5. Podnikateľské činnosti: 7. Dosiahnuté tržby v roku 2012: • 9. Výdavky na vzdelávanie zamestnancov: 11. Poskytovanie študijných štipendií:	2. Právna forma: 4. Podiel slovenských a zahraničných akcionárov: 6. Počet zamestnancov: 8. Sortiment výrobkov: 10. Vzťah k stredným odborným školám: 12. Počet prijatých absolventov v roku 2012: •													